

ŽIVOT

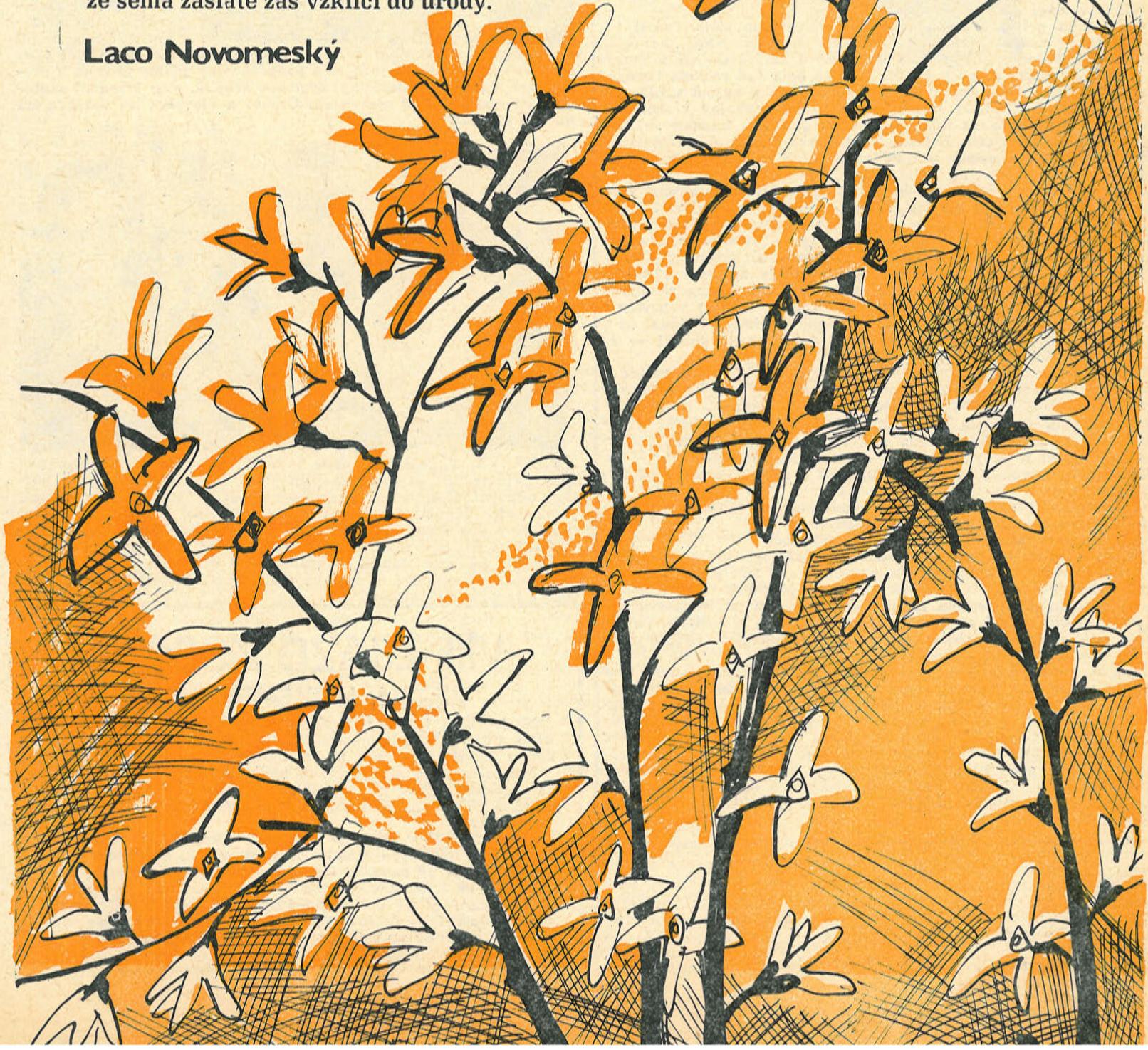
KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • DUBEN • APRÍL • KWIECIEŃ 1989 (ČÍSLO 371) CENA 100 ZŁ

SLOVENSKÁ JAR

Pruh poľa preoral, a to je jeho múdrost,
stratený refrén našej rozrušenej drámy;
len on ju dohrá z nás, len on z nás ukloní sa,
skromne a slávnostne jak steblá nad zrnamí.

Národy klesli v prach a riše zrútili sa,
on, ako podmaniteľ, nad brázdami chodí,
po hrsti seje hrst, a to je jeho múdrost,
že semä zasiate zas vzklíči do úrody.

Laco Novomeský

POL'SKO

V APRÍLI '89

V Poľsku sa uskutočňuje historický zvrat. Vzhľadom na rozklad a konflikty, ktoré stále hrozia vlasti, vlastenectvo a rozum nútia hľadať to, čo Poliakov spája. Na našich očiach sa Európa a svet rýchlo rozvíjajú. Vecou Poliakov je to, aby nestál na mieste, aby sa vyučovali iní — čítame v dokumente okrúhlého stola.

Dva mesiace, od 6. februára do 5. apríla, trvali práce okrúhlého stola. Zúčastnilo sa ich niekoľko predstaviteľov rôznych politických a spoločenských sôr našej krajiny. S pocitom odlišnosti — zavše konfliktnej — svojich ideo-vých postojov, aspirácií a záujmov a súčasne so vzájomnou úctou vlastnej totožnosti hľadali najčinnejšie prostriedky pre nápravu republiky. V duchu spoločenských dohôd z roku 1980 nadviazali dialóg o tom, čo Poliakov spája — o pocite zodpovednosti za budúcnosť rodnej krajiny, za jej ekonomiku a kultúru, za spoločnosť a štát, za osud poľských rodín a za osud Poľska.

Dohoda uzavretá pri okrúhlom stole bola najvýznamnejšou udalosťou nielen pre Poľsko, ale aj pre mnohých pozorovateľov našich otázok zvonka.

Nádej; šanca; prekonanie prvej bariéry; udalosť majúca historickej význam pre Poľsko, dôležitá i pre Európu; začiatok úplne novej praxe riešenia konfliktných otázok; dokaz, že poľský národ môže vyriešiť svoje problémy vlastnými silami; dohoda, ktorá postavila Západ pred novou výzvou — takýto je hlavný tón ohlasov prichádzajúcich odvádial, ako aj výpovedi zahraničných politikov a komentátorov svetovej tlače po 5. aprili.

Vyhľásenia pri priležitosti ukončenia okrúhlého stola vydali o.i. prezident Francúzska, ministri zahraničných vecí NSR, Rakúska, Španielska, Belgicka, Švédka, výbor EHS a vládni tlačoví tajomníci ZSSR, Japonska a iných krajín. Kladná bola tiež reakcia tlačového tajomníka Bieleho domu Martina Fitzwatera a najmä vyhlásenie prezidenta USA Georgea Busha, že je veľmi spokojný s dohodou, ktorá uvádza Poľsko na cestu zmierenia. Podobnú mienku vyjadril západonemecký kancelár Helmut Kohl, ktorý zdôraznil, že spolková vláda sa cíti povzbudená prvými výsledkami poľsko-poľského dialógu.

Záverečná fáza práce okrúhlého stola, sústrediujuca pozornosť spoločnosti, bola dôležitou, ale nie jedinou udalosťou v krajinе. 7. apríla Sejm PLR schválil zákony, ktoré menia sústavu vedúcich štátnych orgánov, dávajú slobodu združovať sa a zavádzajú odborový pluralizmus. Týmto významnými dokumentami sú: zmeny v Ústave, voľbny poriadok Sejmu 10. voľbeného obdobia na roky 1989—93, voľbny poriadok senátu, zákon o spoločnostiach, zmena zákona o odboroch, zákon o odboroch súkromných roľníkov. Sejm v prvom z týchto aktov rozhodol, že 9. voľbené obdobie sa končí 3. júna, čo v podstate znamená — hoci to ešte nikto oficiálne nevyhlásil — že sme vskročili do predvoľbenného obdobia.

Hlavné body riešení schválených 7. apríla sú čitateľom známe z relácií zo zasadania Sejmu a z okrúhlého stola. Preto len pripomíname, že zmeny v ústave sa týkajú troch základných oblastí:

- ustanovenia inštitúcie prezidenta, zosobňujúceho majestát a dôstojnosť Republiky, pôsobiaceho ako stabilizačný činiteľ a zaručujúceho trvalosť a nevyvratiteľnosť demokratických zmien;

- ustanovenia senátu, čo by malo prispieť k zdokonaleniu legislatívneho procesu;

- rozšírenia oprávnenia navrhovať kandidátov na poslancov a senátorov; takéto ziskali aj skupiny občanov.

Sejm zostáva najvyšším orgánom štátnej moci.

Veľký význam môže mať aj zákon o vzťahoch štátu a katolíckej cirkvi v Poľsku, ktorého návrh parafovali 4. apríla na zasadani spoločného výboru predstaviteľov vlády a episkopátu. Tento návrh je už druhým dokumentom (predchádzajúcim bol návrh konvencie) odzrkadlujúcim dobrý stav vzťahov medzi štátom a cirkvou. Potvrdzuje snahu štátnych a cirkevných orgánov o stabilizácii týchto vzťahov v súlade so záujmom spoločnosti.

Ďalším, veľmi dôležitým problémom, ktorý zaujíma značnú časť spoločnosti, je stav poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva a s tým spojené nepokoje. Hlavným dôvodom terajších roľníckych požiadaviek a nedávnych protestných akcií je zhoršujúca sa ekonomickej situácia vďaka a nedostatok viditeľných výsledkov v oblasti reštrukturizácie priemyslu vyrábajúceho prostredky pre poľnohospodársku produkcii. Protokol dohôd, ktorý nedávno podpísal Celoštátny zväz roľníkov, roľníckych krúžkov a organizácií mal by prispieť k určitej zmene situácie. Tá si však vyžaduje generálne riešenia.

ACH

V ČÍSLE:

Ludmila
Podjavorinská
Mistr
František Zeníšek

Karel Gott	8
Krajanská diskusia	10—11
6	
Kým vznikli slovenské a ňarpádovské erby	12—13
7	
Svatá Hora	16—17

V CELOM POĽSKU prebiehajú výročné konferencie PZRS. Na jednej z nich — v Katowiciach sa zúčastnili predstaviteľia najvyšších orgánov s prvým tajomníkom UV Wojciechom Jaruzelským, ktorý vo svojom prejave medziiným povedal, že povinnosť strany je razit cestu novému, súhlasne a literou a duchom uzenesni 10. zasadania UV. Zároveň zdôraznil, že sa treba rozhodne postaviť proti akýmkoľvek konfrontačným tendenciám a destrukčným akciám. Na snímke: Wojciech Jaruzelski počas rozhovoru s mladými účastníkmi konferencie.

SITUÁCIA na vydavateľskom trhu, sociálno-existencie podmenky literárnych tvorcov a aktuálny stav poľskej literatúry patrili k hlavným témam diskusie na 24. zjazde delegátov Zväzu poľských spisovateľov. Zjazd zvolil

nové orgány. Predsedom Zväzu poľských spisovateľov sa stal opäť Wojciech Żukrowski a jedným z podpredsedov známy prozaik a prekladateľ slovenskej literatúry Zygmunt Wójcik, člen Miestnej skupiny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov vo Varšave (na snímke sprava).

VARŠAVA. V Paláci na vode v Lazienkowskom parku odovzdali ceny „Viktor '88“ najpopulárnejším postavám minulého roku v poľskej televízii. Dostali ich medziiným speváčka Hanna Banaszaková, jazykovedec Jan Miodek, filmový herec Waclaw Kowalski, redaktor Panorámy dňa Karol Sawicki, Alfred Młodowicz, Lech Wałęsa, herečka Ewa Blaszczykowá a ďalší. Na snímke: predseda Výboru pre rozhlas a televíziu Janusz Roszkowski v sprievode „Miss Polonia '88“ Joanny Gapińskiej odovzdáva cenu známemu publicistovi a kritikovi Jerzemu Waldorfovovi.

VIII. ZJAZD KSSČaS

25.—26. NOVEMBRA 1989

26. februára t.r. sa v Krakove konalo 13. zasadanie ústredného výboru Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku venované o.i. zjazdovej tematike.

Pre fažkosti so zabezpečením ubytovania pre delegátov, ako aj zasadacej sály v jarnom období, UV rozhodol preložiť VIII. zjazd KSSČaS na jeseň a jeho termín stanovil na 25.—26. novembra 1989.

Ústredný výbor zároveň zhodnotil predjazdovú voľbnu kampaň v miestnych skupinách a obvodoch, prediskutoval a schválil finančný rozpočet Spoločnosti za rok 1989, ako aj plán predežbýných výdavkov na rok 1989. Pripomeňme, že na predošom zasadani UV bola zvolená zjazdová komisia (jej zoznam sme uviedli vo februárovom čísle Života), ktorá bude zodpovedná za prípravu rokovania najvyššieho krajanského fóra — VIII. zjazdu KSSČaS.

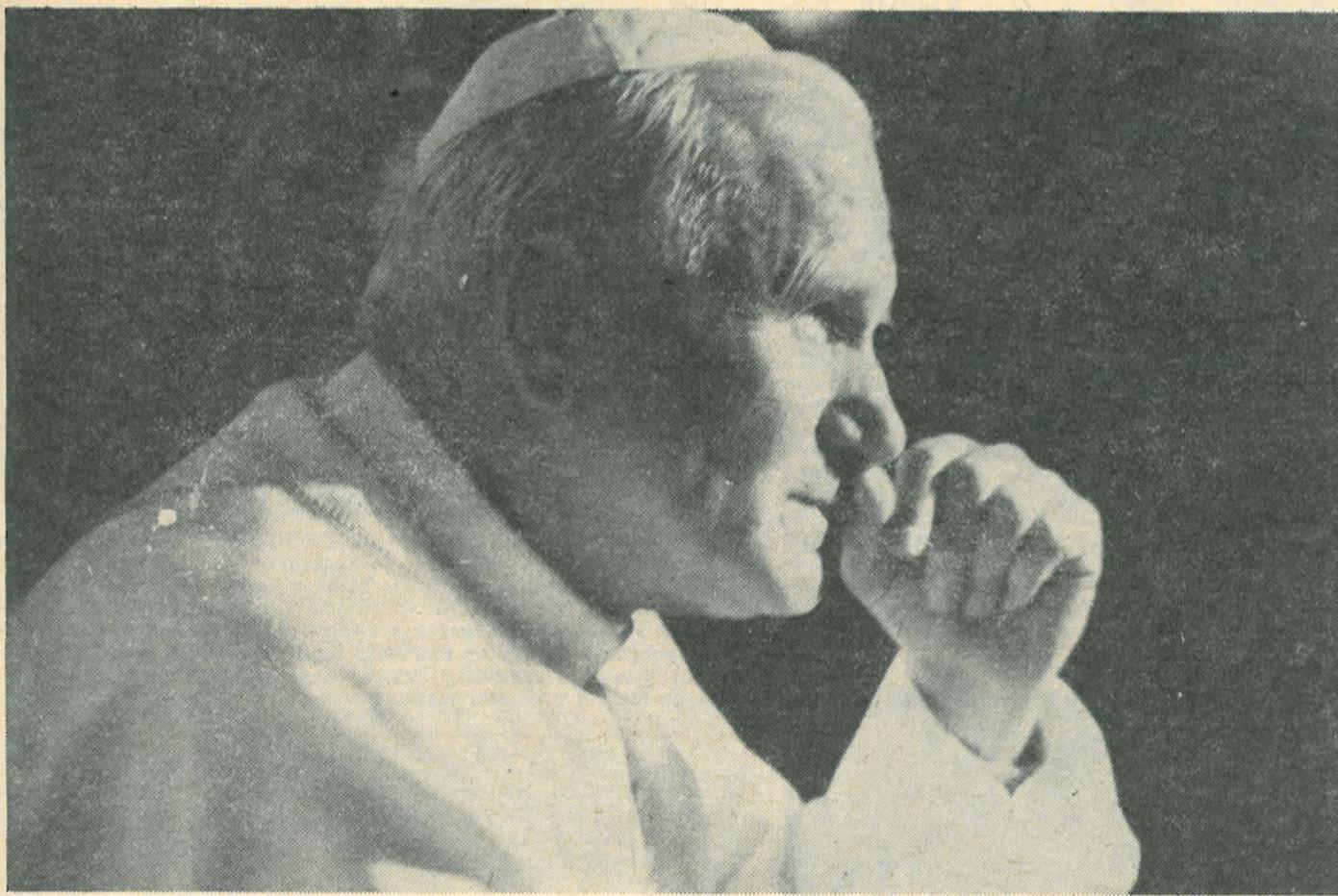

Foto: archív

ÚCTA K MENŠINÁM

V úvode posolstva k Svetovému dňu mieru pápež Ján Pavol II. nadväzuje na encykliku Jána XXIII. *Pacem in terris*, v ktorej sa medziiným hovorí: Od XIX. storočia sa po celom svete rozšírila tendencia, že ľudia toho istého národa si chcú vytvoriť samostatný štát. To sa však pre rozličné dôvody nedá vždy uskutočniť. Preto vznikajú veľmi vázne problémy.

Kedže je to jedna z najchúlostivejších otázok dnešnej spoločnosti, pápež pokladal za vhodné predložiť tému menšín na spoločnú úvahu, pretože mier nie je iba bezvojný stav ani rovnováha medzi náprotivnými stranami — ako učí Druhý vatikánsky koncil — lež dynamický proces, ktorý musí brať do úvahy všetky prvky ako príčiny, ktoré ho napomáhajú, alebo ho narušujú.

Takmer vo všetkých spoločnostiach jestvujú dnes menšiny, ktoré majú pôvod v rozmanitých kultúrnych tradíciiach, v rasovej a etnickej príslušnosti, v náboženských viero-vyznaniach a v historických osudoch. Niektoré menšiny sú dobre začlenené do spoločnosti, ku ktorým patria, no iné sú v situácii utrpenia a ťažkostí. Ani pasivita ani násilie nie sú cesty na vytvorenie podmienok pre opravdivý mier.

Pápež udáva dve základné zásady, ktoré sa uplatňujú v každej spoločenskej organizácii: Prvou zásadou je neodcudziteľná dôstojnosť každej ľudskej osoby bez rozdielu jej rasového, etnického, kultúrneho, národného alebo náboženského pôvodu. Aj skupiny majú právo na kolektívnu identitu. Druhá zásada sa týka jednoty ľudskej pokolenia. Celé ľudstvo smeruje k vzájomnej solidárnosti. Po-

vinnosť prijať a chrániť rozmanitosť nepatrí len štátu alebo skupinám. Každá osoba musí rešpektovať rozmanitosť medzi ľudmi a usmerňovať ju k spoločnému dobru.

Pokoj v ľudskej rodine vyžaduje konštruk-tívny rozvoj toho, čo nás odlišuje ako jednotlivcov a ako národy, čo je našou identitou. Na druhej strane vyžaduje od všetkých spo-kočenských skupín pohotovosť prispievať k výstavbe pokojného sveta. Menšie i väčšie spoločnosti sú viazané vzájomnými právami i povinnostami.

Práva a povinnosti menšín sa týkajú vzá-hu medzi menšinovými skupinami a štátom. Tieto práva niekedy bývajú uzákonené, takže menšiny požívajú právnu ochranu. No nezriedka aj tam, kde štát zaisťuje podobnú ochranu, trpia menšiny diskrimináciou a sú v skutočnosti pozbavené práv. V tom pripade má štát povinnosť napomáhať a podporovať práva menšinových skupín, lebo po-koj a bezpečnosť môžu byť zaistené len reš-pektovaním práv všetkých.

Prvým právom menšín je právo na jestvo-vanie. Možno ho neuznávať rozlične. V kra-jnom pripade genocídu. Právo na život je neodcudziteľné. Stát uvádzajúci do nebezpe-čenstva života občanov patriacich k men-šinovým skupinám narušuje základné právo, riadiace spoločenský poriadok. Právo na je-stovanie sa môže obrazovať aj jemnejšími formami: kedže sa napríklad domorodcom od-nime pôda, ku ktorej majú osobitný vzťah.

Druhým právom menšín je zachovanie a rozvíjanie vlastnej kultúry. Niektoré zákono-darstvá neuznávajú právo používať vlastnú reč. Nanucuje sa im zmena vlastných a to-

pografických mien. Niekedy sa ignorujú umelecké a literárne zvýraznenia menšín, čo môže viesť k strate kultúrneho dedičstva. Menšiny majú právo na náboženskú slobodu, na výmenu a vzťahy s inými spoločenstvami.

I keď sú základné ľudske práva potvrdené v medzinárodných a národných dokumen-toch, často nestácia na prekonanie predsudkov a nedôvery. Prechod zákona do života tvorí vždy pomalý a dlhý proces. Nielen štát, ale aj každá osoba má urobiť všetko možné, aby sa dosiahol ten ciel. Stát má dohlia-dáť na nové formy diskriminácie, napr. pri hľadaní bytu alebo pracovného miesta.

Háklivé problémy vzniknú, keď sa menšina usiluje o nezávislosť či o väčšiu politickú autonómiu. V takých pripadoch cestou na dosiahnutie pokoja sú dialóg a rokovanie. Odmiennutie dialógu môže otvoriť dvere ná-siliu.

Terroristické skupiny si neprávom osvojujú výlučné právo hovoriť v mene menšino-vých spoločenstiev. Členovia týchto spoločenstiev príčasto trpia pre násilné činy, ktorých sa svojvoľne dopustili v ich mene. Usmrťti nevinných alebo sa dopustiť kravá-vých represálií nenapomáha nestranné hod-notenie požiadaviek.

Povinnosti menšinových skupín sa týkajú spoločnosti a štátu, v ktorom žijú. Majú po-najprv spolupracovať na spoločnom dobre. Ďalej majú napomáhať slobodu a dôstojnosť každého člena národa a rešpektovať ich vol-by, aj keby prestúpili k väčšinovej kultúre.

Rešpektovanie menšín je základným kame-nom súladného spoločenského spolužívania a ukazovateľom občianskej zrelosti krajiny a jej inštitúcií. Zaručenie účasti menšín na ve-rejnom živote je znamením vysokého občian-ského vývoja a cieľu pre príslušnú krajinu.

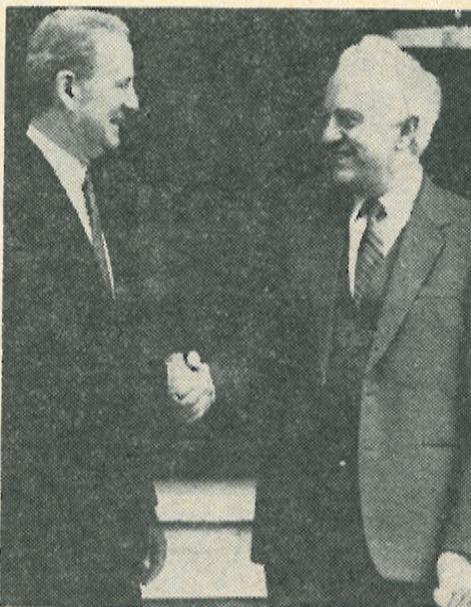
Ján Pavol II sa nakoniec obrátil na všetkých kresťanov týmito slovami: Ako údy jed-nej rodiny nemôžeme trpieť delenie či diskri-mináciu medzi sebou. Modlitba za jednotu musí byť nás životný program a naše sve-dectvo. Ani jeden kresťan nemôže vedomie napomáhať ani podporovať štruktúry a po-stoje, ktoré rozdeľujú skupiny a osoby.

Podľa Katolických novín C. 1/1989

BAGDAD. Podpisom mnohoročnej dohody o hospodárskej a vedeckotechnickej spolupráci medzi Poľskom a Irakom sa skončila oficiálna návštěva predsedu vlády PLR Mieczysława Rakowského v Irackej republike. Počas návštěvy sa poľský premiér stretol o.i. s prezidentom Iraku Saddámom Husajnom a predsedom vlády Táháom Ja-

sínom Ramadánom a spoločne konštatovali, že existujú ďalšie možnosti rozšírenia vzájomných vzťahov. Poznamenajme, že podpísaná zmluva zaistuje o.i. stále dodávky na 1 mil ton ropy do Poľska. Z Iraku M. Rakowski odcestoval do Kuvajtu, kde ho prijal emír Ahmad Džábir Sabah a predsedu vlády Saad Abdalláh Sálím Sabah. Potvrdili všetko rozšírenia spolupráce a obchodnej výmeny s Poľskom. Na snímke: M. Rakowski s premiérom Iraku T.J. Ramadánom.

VE VÍDNI se ministri zahraničí 35 účastnických států Konference o evropskej bezpečnosti a spolupráci setkali na významném jednáni o vojenském uvolnení. Na snímku: ministri zahraničí SSSR Eduard Sevardnadze a USA James Baker během dvouhodinového setkání.

KÁBUL. Po odchode sovietskych vojsk z Afganistanu sa v tejto krajine nadálej bojuje. Protivládne jednotky, podporované pakistanskými poradcami, nadálej útočia proti viacerým mestám, medziiným Dželálábádu a Herátu, ako aj v provincii Kandahár. Obyvatelia ostreľovaných miest pocitujú nedostatok potravín a palív. Významnú pomoc im poskytol Sovietsky zväz. Na snímke: afganskí vojaci pomáhajú pri rozdeľovaní potravín a paliva v Kábuli.

MARŠALEK SEJMU ROMAN MALINOWSKI po skončení návštěvy v Taliansku o.i. zdôraznil, že kontakty medzi parlamentmi slúžia nielen výmene skúseností, ale zároveň sú veľmi živými popudmi pre spoluprácu vo všetkých oblastiach a prispievajú k upevneniu procesov vzájomného pochopenia a dôvery v celoeurópskom meradle. Počas pobytu v Taliansku maršálka Sejmu prijal o.i. pápež Ján Pavol II., prezident republiky Francesco Cossiga, predsedu vlády Viariaco de Mita a predsedu senátu Giovanni Spadolini (na snímke).

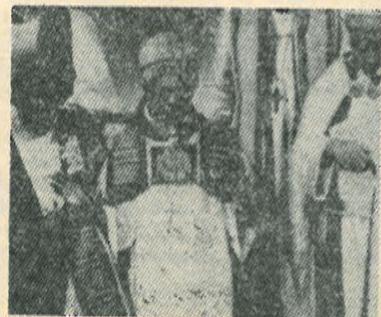

MOSKVA. V lednovém čísle Života jsme informovali o únosu dětí z Ordžonikidze do Tel Avivu. V Moskvě nyní probíhá proces pěti únosců dětí, obyvatelů Ordžonikidze.

OSVĚTIM. Natáčí se zde film „Day by day“, jehož režisérem je Arnold Kopelson, spoluautor známého filmu „Ceta“. Děj filmu se bude odehrávat na největším hřbitově lidstva, a také v Krakově a Salonikách. Na snímku: Natáčení na rampě bývalého koncentračního tábora.

USA. V dlhodobých dejinách kresťanstva sa v hierarchii pre-sadzovali hlavne muži, no niektoré náboženstvá povolovali — hoci to bolo zriedkavo — nižšie kniežacie hodnosti aj ženám. Prednedávnom v štate Massachusetts došlo k slávnostnej konsekrácii Barbary Harrisovej, ktorá sa tým stala prvou ženou — biskupom episkopálnej cirkvi v USA. Na snímke: historický moment vysviacky.

PEKING. Nový americký prezident George Bush dlel na dvoudenní pracovní návštěvě v Číně, kde se setkal s předsedou státní rady CLR Li Pchengem, předsedou vojenské komise ÚV KS Číny Teng Siao-Pchingem a s generálním tajemníkem ÚK KS Číny Cao C'-janem (na snímku).

SALVADOR. V takovém ovzduší neklidu a napětí se konaly volby v Salvadoru. Ulice hlavního města patrolovalo vojsko, pokračovaly boje mezi vládními vojsky a partyzány. Ve volbách zvítězil kandidát krajně pravicové strany Arena Alfredo Cristiani.

V ROVNOM NA UKRAJINE sa v polovici marca konal štvordňový hladový štrajk veriacich, ktorí sa dožadovali otvorenia tamojšej katedrály, premenenej v roku 1962 na múzeum ateizmu. Na snímke: štrajkujúce ženy pred vchodom do katedrály.

NA TICHOM OCEĀNE, asi 150 km od Tokijského zálivu došlo k dálzej námornej a súčasne ekologickej katastrofe. Na libérijskej lodi Massgusar určenej na prepravu chemikálii vypukol produký požiar spôsobený explóziou nebezpečného nákladu. Loď s nosnosťou 39 700 ton zhorela a potopila sa. Zahynula celá 23-členná posádka.

SAN PEDRO SULA. V tomto honduraském městě se konalo setkání ministrů zahraničí zemí Střední Ameriky s představiteli členských států EHS. Byly schváleny dva dokumenty, v nichž se Evropské hospodářské společenství zavazuje zvýšit finanční pomoc pro Kostariku, Nikaraguu, Guatamalu, Honduras a Salvador. Vyjádřilo rovněž podporu regionálnímu mírovému plánu, předpokládajícímu postupnou likvidaci ozbrojených konfliktů bez ingerence zvenčí.

FRANCIE. Velký úspěch získal v Paříži americký módní návrhář Patrick Kelly se svou novou kolekcí. Na snímku Kelly (druhý zleva) mezi manekýnkami.

Snímky: CAF, TASS, AP, Reuter a archív.

Kým vznikli slovenské a arpádovské erby

Zmena štátneho znaku?

V Maďarsku sa diskutuje o eventuálnej zmene štátneho znaku. Prevláda názor, že štátny znak, ktorý je používany od roku 1949 nezodpovedá tradíciam krajiny.

Skupina heraldikov navrhla zaviesť tzv. Kossuthov štátny znak, ktorý pod týmto názvom platil od čias Rákoczyho, teda od začiatku 18. storočia. Má tvár štítu, v jednej jeho polovici sú červené a strieborné bryňa kráľovskej dynastie Arpádovcov. V druhej polovici je dvojramenný križ nad tromi zelenymi vrchmi.

V rokoch pred druhou svetovou vojnou bola nad štítom umiestnená koruna. V období, kedy Maďarsko bolo republikou, štátny znak raz mal korunu, inokedy ju nemal. Heraldikovia navrhujú používať štátny znak bez koruny, eventuálne koruna môže v znaku i zostať, pretože nie je symbolom kráľovstva, ale štátu.

Arpádovci

Arpádovci boli uhorským panovníckym rodom v rokoch 1000—1301. Ich predkovia pochádzali zo starých Uhrov. Ich pôvodná vlast bola na úbočí Kaukazu, kde v druhej polovici 9. storočia vytvorili pod vlivom kmeňového náčelníka Arpáda nomadský kmeňový zväz. Súdobé byzantské pramene ich nazývali Oguri-Onoguri (z toho vzniklo staroslovienšké Ogri-Ugri, potom Uhri). V rokoch 893—94 prenikli z oblasti strednej Volhy do Podunajskej nížiny v počte asi 200—250 tisíc ľudí. Podľa jedného zo siedmich ugrofinských kmeňov Magyer-Magyar sa začali nazývať starými Maďarmi. Roku 895 starí Maďari spustošili starorímsku provinciu Panóniu medzi Dunajom, Savou a Alpami a roku 906 sa pricinili o zánik Veľkej Moravy, ktorá vznikla okolo r. 833 a bola najstarším štátom západných Slovanov a prvým štátom Slovákov a Čechov. V rokoch 934—43 viedli vojensko-lúpežné výpravy do Byzancie, Bavorska, Talianska a prenikali až do Porýnia i Burgundska. Roku 955, keď utrpeli na rieke Lech pri Augsburgu porážku od nemeckých vojsk Ottu I. a českého vojska Boleslava I., boli nútene prejsť z kočovného nomadského spô-

sobu života a výbojov na usadlé hospodárenie.

V poslednej štvrtine 10. storočia ich vodca Gejza z rodu Arpádovcov (949—997), následkom vnútorného rozbroja zlomil moc samostatných kmeňových náčelníkov, s pomocou nemeckých rytierov a slovanských veľmožov roku 972 založil kniežatstvo, čím sa pričinil o upevnenie štátnej moci Uhrov.

Gejzovo kniežatstvo sa rozprestiera na strednom Dunaji, území bývalej Veľkej Moravy a malo sídlo v Ostrihome (jeho pôvodným centrom bol hrad Ostrihom). Neskôr položilo prvé základy formujúceho sa uhorského štátu v strednej Európe. Gejza sa vo vnútorej politike opieral o kresťanstvo. Roku 974 prijal krst od pasovského biskupa Pilgrima; okolo roku 933 pozval českého misionára Radla, mníchov z prvého mužského kláštora v Čechách v Břevnove a pražského biskupa, Vojtechu Slávnikovca, ktorý roku 966 odišiel k Boleslavovi I. Chrabrému do Poľska. Na misijnej ceste do pohanského Pruska bol zavraždený. Jeho telo vykúpil od Prusov Boleslav Chrabrý a pochoval v Hnezdne, ktoré so súhlasom Ottu III. sa stalo arcibiskupstvom a sv. Vojtech hlavným patrónom poľskej katolíckej cirkvi. Mučenieka smrť Vojtechu Slávnikovca otriasla vtedajším svetom. V krátkom čase, roku 977, bol vyhlásený za svätého. Od 11. storočia je uznaný za druhého (po sv. Václavovi) pátrnatky Čiech.

Gejzov syn Štefan I. svätý (ok. 975 — 15.8. 1038), bol roku 1000 zakladateľom samostatného kráľovstva, nazvaného podľa Uhrov a mnohonárodnostného uhorského štátu; zaviedol v Uhorsku kresťanstvo, položil základy latinsko-cirkevnnej organizácie s arcibiskupstvom v Ostrihome; v krajinе zriadil komitatty — vojensko-politicke administratívne územné jednotky v Uhorsku, ktoré vznikali postupne s rozširovaním moci Arpádovcov a často nadávávali na Veľkú Moravu. Štefan I. sv. kráľovskú korunu dostal od páneža Silvestra II. a rímskeho cisára Ottu III.; bol kanonizovaný roku 1038.

Od čias Štefana I. sv. patrilo Slovensko k Uhorskému štátu ako nedeliteľný celok až do roku 1918. Ale v tomto slovenskom priesotre, začlenenom v 11. storočí do Uhorska, slovenský ľud, ktorý sa vysvinul zo západoslavanských kmeňov a obýval od 6. storočia Karpatskú kotlinu, mal rozhodujúcu nočtnú prevahu a uchoval si svoj názov — Slováci. Slovensko: v období národného obrodenia sa konstituovalo ako slovenský národ.

Arpádovci až po Štefana I. i neskôr sa usilovali zvýšiť uhorské kráľovstvo. V rokoch 1089—1141 priniesli k Uhorsku Slovensko, Chorvátsko, Dalmáciu, Sedmohradsko, Bosnu a Rímu. Rozsiahle donácia majetkov Čachtice od začiatku 13. storočia spôsobili, že Uhorsko stratilo patrimoniálny charakter a postupne sa zmenilo na stavovskú monarchiu so zákonodarnym snemom.

Z dynastie Arpádovcov pochádzalo 24 uhorských kráľov: Štefan I. 1000—38, Peter

Obal Stanov Matice slovenskej z roku 1863

1038—41, Aba Samuel 1041—44, Peter 1044—46, Ondrej I. 1046—60, Belo I. 1060—63, Šalamún 1053—74, Gejza I. 1074—77, Ladislav I. (tiež svätý) 1077—95, Koloman 1095—1116, Štefan II. 1116—31, Belo II. 1131—41, Gejza II. 1141—62, Štefan III. 1162—72, Ladislav II. protikráľ 1162—63, Štefan IV. protikráľ 1163—65, Belo III. 1172—96, Imrich 1196—1204, Ladislav III. 1204—05, Ondrej II. 1205—35, Belo IV. 1235—70, Štefan V. 1270—72, Ladislav IV. 1272—90, Ondrej III. 1290—1301.

V roku 1301 po vymretí Arpádovcov nastúpili na uhorský trón Anjouovci — panovnícky rod francúzskeho pôvodu a uhorský trón získał Karol Róbert (1308—86). Najvýznamnejším uhorským kráľom z dynastie Anjouovcov bol Eudovit I. Veľký, ktorý rozsiahlymi reformami vybudoval z Uhorska silný politický celok s významným postavením v Európe. Uhorsko za jeho vlády (1370—80), utváralo s Poľskom personálnu úniu a výbojmi dosiahol najväčšiu územnú rozlohu.

V dôsledku osmanskej expanzie a po bitke pri Moháči roku 1526 došlo k strate štátnej samostatnosti. Na uhorský trón nastúpili Habsburgovci a Uhorsko sa stalo súčasťou habsburskej monarchie; jeho juhovýchodná časť vrátane južného Slovenska, bola od roku 1541 začlenená do Osmanskej ríše takmer na 150 rokov, až do roku 1687, kedy boli osmanskí Turci, ustúpujúci z Uhorska, porazení.

Po porážke maďarskej revolúcii (1848—49) a po páde báthovského absolutizmu zavedeného ministrom vnútra A. Bachom (1848—59) došlo v roku 1867 k rakúsko-maďarskému vyrovnaniu, ktoré Uhorskú monarchiu zmenilo na dualistický štátny útvor — Rakúsko-Uhorsko s 2 suverénymi konstitučnými vládami, s dvoma parlamentmi, s osobitnými právnymi a správnymi systémami.

Jednotu Rakúska-Uhorska zabezpečoval spoľočný panovník a tzv. delegácie zložené zo 60 členov rakúskeho a 60 členov uhorského snemu. Vyrovnanie otvorilo cestu supremácií Maďarska na úkor nemaďarských národov Uhorska a k ich maďarizácii; deformovalo politický, hospodársky a kultúrny život až do roku 1918. V dôsledku porážky v prvej svetovej vojne sa Rakúska-Uhorsko roku 1918 rozpadlo. Na troskách Uhorska vzniklo Maďarsko a ďalšie časti uhorskej monarchie sa stali súčasťou Československa, Rumunska, Juhoslávie a Taliana.

Pôvodný slovenský erb

Erby sa zjavili v druhej tretej 12. storočia v západnej Európe ako súčasť rytierskej výzbroje. Vyhotovené podľa heraldických pravidiel boli trvalým znakom na štite a výzbroji rytiera. Stylisticky charakteristickými prvokami vyjadrovali totožnosť majiteľa, jeho vlastníctvo erbom označených klenotov a predmetov. Erb umiestnený v pečati listiny je dával právnu istotu a záväznosť. Používať erb oprávňovalo dedičné alebo udeľené právo. Rozšírovanie erbov bolo podmienené vojnami a turnajmi. V neskôrších storočiach erby strácali poslanie výzbroje a používali sa hlavne na označenie vlastníka, šľachtických rodov, žúp, miest, radnic, cechov; na zástavach a štátnych znakoch.

Autorstvo dávnych arpádovských a slovenských erbov nepoznáme. Podľa heraldických výskumov je však isté, že pôvodný slovenský erb má viac než sedemstoročnú tradíciu. Podľa týchto výskumov staré Uhorsko malo dva rovnocenné štátne erby:

— dvojramenný kríž
— červeno-strieborný, sedemkrát delený štit, tzv. arpádovské brvná.

Starší z nich je dvojramenný kríž, ktorý sa nachádza na minci Bela II. z roku 1190. Kríž je byzantského pôvodu; ako svoj znak ho používal byzantský cisár. Druhý erb — arpádovské brvná, sa objavil neskôr, začiatkom 13. storočia.

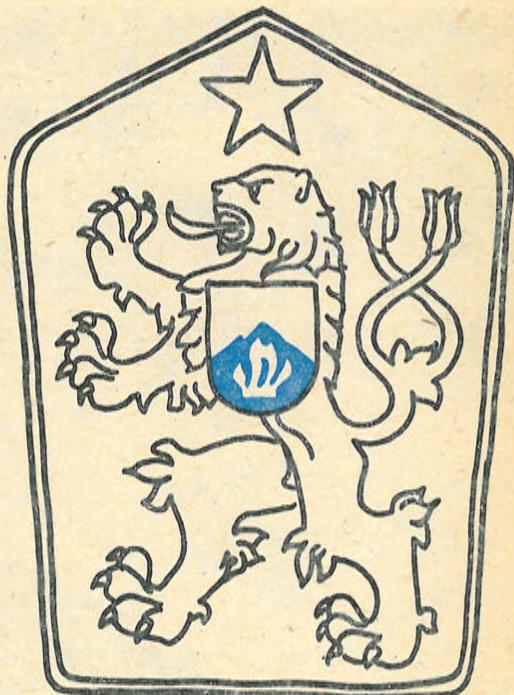
V 14. storočí, keď sa do erbov vnášali naturalistické prvky, dostalo sa pod dvojramenný kríž trojvršie spomenutej zelenej farby. Je to obdobie, kedy už vznikajú slobodné kráľovské mestá; vymaňujú sa spod právomoci županov a podliehajú priamo kráľovi. Svoje postavenie vyjadrujú aj používaním erbov, obsahovo nadvážujúcich na štátny erb.

Erb po roku 1918

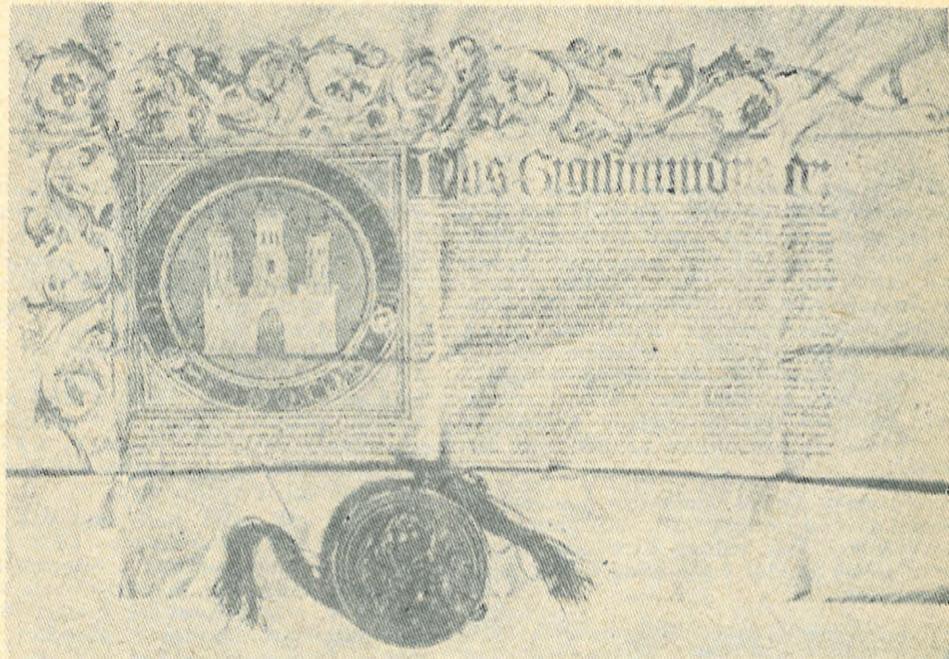
V revolučných rokoch 1848—49 sa dvojramenný kríž na troch vrchoch stal erbom Slovákov. Nastala tu dôležitá zmena: zelenú farbu tradičného trojvršia nahradili slovenskí revolucionári farbou modrou. Slovenskú trikolóru-bielu, modrú a červenú mala i zástava, na ktorú prisahli Hurbanovci pri prvej povstaleckej výprave v septembri 1848. Tradičný slovenský erb s charakteristickými národnými farbami prijali tiež v Memorande slovenského národa z júna 1861 ako oficiálny znak štátoprávne plánovanej samostatnej krajiny Slovenské okolie. Vyjadrený bol popisom obsahu a národných farieb.

Okolie slovenské bol názov slovenského národného územia, ktoré v rámci Uhorska malo tvoriť autonómnu národnú krajinu so svojbytnou a národnou suverenitou slovenského národa. Názov Okolie slovenské bol zakotvený v Memorande národa slovenského, tzv. Viedenskom memorande slovenskom z júna 1861 (obdoba korunnej krajiny slovenskej). Malo ho tvoriť 7 celých slovenských žúp: Trenčianska, Oravská, Turčianska, Spišská, Šarišská, Zvolenská — a časti Bratislavskej, Nitrianskej, Tekovskej, Hontianskej, Novohradskej, Gemerskej, Turnianskej, Abovskej a Zemplínskej župy obývané Slovákm. Okolie slovenské malo mať vlastný zastupiteľský orgán, tzv. Krajinské zhromaždenie (snem) so zvrchovanou zákonodárnou, riadiacou a kontrolnou mocou, výkonným orgánom mal byť stály krajinský výbor, úradnou rečou slovenčina. Sídлом snemu, predsedu, krajinskej rady a autonómneho súdnicstva (so sieťou obecných a okresných súdov) mala byť Banská Bystrica ako hlavné mesto.

Štátny erb Československa

Bratislavská erbová listina z 8. júla 1436

Bratislavská pečať urobená pečatidlom zo začiatku 14. storočia

Požiadavku Okolia slovenského neakceptovala Viedenská vláda, ani uhorský snem. Po rakúsko-maďarskom vyrovnaní nastalo napäk obdobie zvýšeného národného útlaku a maďarizácie.

Na prvom valnom zhromaždení Matice slovenskej, ktoré sa konalo 4. augusta roku 1863 v Martine pri príležitosti tisícročného jubilea príchodu Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, čestný predseda Matice Ján Francisci predstavil prítomným dvojramenný kríž na troch vrchoch ako oficiálny znak Matice slovenskej. Tento znak je umiestnený na obale Stanov Matice slovenskej. Vlastnoručne ho vyšila manželka Jána Francisciho. Pracovníci Matice tento znak začali používať aj ako matičnú pečať.

Erb sa v nezmenenej podobe používal až do roku 1960. Zmena štátneho znaku súvisí so Slovenským národným povstaním, zobrazuje plameň SNP.

ACH

U Karla Gotta doma

Národní umělec Karel Gott při vánocních koncertech ve Sportovní hale v Praze

Platinová deska KARLA GOTTA

Zřejmě jen těžko bychom hledali jiného československého umělce, jehož jméno, tvář a hlas zná tak široké generaci spektrum. Jeho písni si zpívají děti v mateřských školách, fandí mu a piší jejich babičky. Dvacetinásobné vítězství v jedné z nejsledovanějších československých hudebních anket, Zlatém slavíku, tří Velké televizní rolničky pro nejpopulárnějšího televizního umělce a pět „malých“ rolniček za vítězství v převedké kategorii, vysoké náklady gramofonových desek, to vše hovoří za jakýkoliv komentář.

Profesionál. Talent okořeněný nepředstavitelnou dávkou pracovitosti, svědomitosti a odpovědnosti. Tak hodnotí národního umělce Karel Gott přední čeští hudební odborníci a publicisté.

A v zahraničí? Fan kluby v NDR, NSR, Rakousku či Holandsku svědčí o popularitě Karel Gott i u zahraničních posluchačů. Rovněž polští posluchači ho znají ze sopotského festivalu a z pořadů polské televize. Takovým oceněním jako on se může pochlubit jen málokdo. Patří k nim osm Zlatých a jedna Platinová deska západoněmecké gramofonové společnosti Polydor, čtyři Zlaté desky MIDEM ve francouzském Cannes, Zlatá anténa Belgického rozhlasu a televize, Stříbrný a Bronzový lev Radia Luxembourg, Zlatá lodička Saabrbückenu za popularitu nebo Zlatá jehla Polydoru, kterou dostal v roce 1986 jako třetí v historii po Herbertu von Karajanovi a Leonardu Bernsteinovi...

... setkání s Johnem Lennonem a Yoko Ono, Clifem Richardem, Gilbertem Bécaudem, Duke Ellingtonem, Louisem Armstrongem, Dianou Rosssovou, Mireille Mathieuovou...

... v Československu Platinová deska (jedná v dějinách, udělená za největší počet prodaných desek od jednoho interpreta) a deset Zlatých desek gramofonové společnosti Supraphon. Mohli bychom pokračovat, ale konec konců, za Karel Gottu hovoří jeho práce.

V letošním roce čeká Karel Gott řada koncertů ve Francii, NSR, NDR, Rakousku a Švýcarsku a cesta do USA. Soustředi se na nahrávání gramofonových desek pro firmu Polydor a také československým příznivcům se dostanou do rukou jeho tři nové desky. A ještě jedna událost ho v tomto roce očekává.

„Ano, mám letos kulaté životní jubileum. Nebudu však sentimentální, jsem rád, že žiji, jsem zdrav a že mám spoustu dobré práce za sebou. Upřímně řečeno, já jsem spokojený s tím, kolik mi je, neměnil bych za začínajícího zpěváka, i kdyby mi někdo slibil, že mi bude znova dvacet. Jsem nabity dojmy ze všeho, co mi v životě proběhlo, co ve mně zůstalo i v čem zůstávám já. Pozvednu skleničku za dobré talenty začínajících zpěváků,“ dodává Karel Gott.

„Přeji všem svým posluchačům, aby jim mé písni přinášely v životě radost a pohodu, aby se při jejich poslechu alespoň trochu povznesli nad každodenní problémy.“

Dodejme, že svými písni přináší Karel Gott pohodu a radost posluchačům v Československu i za jeho hranicemi již třicet let. Vždyť jeho vstup do světa populární hudby se datuje rokem 1959.

JAN DROCÁR, Orbis

Loňskou sezónu uzavřel Karel Gott dvěma vánocními galaprogramy ve Sportovní hale v Praze, které prostřednictvím televizních kamer sledovaly také miliony televizních diváků. Těmto vánocním koncertům předcházela rok plné práce: nahrávání desek, natáčení videoclipu, účinkování v Československé televizi, ale i v televizi NDR, NSR a USA. Jen v Československu uskutečnil Karel Gott přes dvacet koncertů, v NSR kolem tří desítek galapředstavení, dvě rakouská turné, zájezdy do SSSR, Švýcarska a Západního Berlína. Celkem asi stovka uměleckých vystoupení, mj. i ve Varšavě.

Letošní rok začal koncertem v Kolíně nad Rýnem a natáčením nového alba Polydoru, dalšího z druhé paděsátky. Koncem ledna se zúčastnil v pražské Sportovní hale koncertu předních československých interpretů zábavné hudby pod názvem 35 zpěváků pro Arménii, jehož výtěžek byl věnován této oblasti SSSR, postižené zemětřesením.

Karel Gott na zkoušce se členy Orchestrů zasloužilého umělce Ladislava Štaidlá. Zleva Ladislav Štaidl, Ondřej Soukup, zcela vpravo Rudolf Rokl

SLOVENSKÁ

REČ

Tažká,
lebo je ľahučká
ako plátenko, ako čipôčka,
ktorú si vietor na chvíľu uchmatne
a potom zas vráti dievčenskej róbe.

Slovenská reč —
pohárik všechnový
na fažkom jazyku národom,
slabá na nariadenia, zvolania
a vyhlásenia,
budeš nám ešte znieť
a svietiť ako vlnka
na slovanskom džbáne?

JOZEF ČERTÍK

FRANTIŠEK HALAS

DOZNÁNÍ

Překvapen vším co je láska
mlčím jen ve střehu
churav vším co je láska
soužím se pro něhu

Poražen vším co je láska
u věrných noci úst
opuštěn vším co je láska
až k tobě budu růst.

Dojat vším co je láska
k tobě se přimykám
smuten vším co je láska
před tebou utíkám

SLOVNÍK ŽIVOTA (170)

POUŽIVANIE A VÝSLOVNOSŤ E (2)

d) Na konci mäkkých koreňov pred odvodzovacou príponou — avý, napr.: boľavý (k boľieť), škuľavý (ku škúliť); ale belavý (k bieť), popolavý (k popol).

e) V mäkkých kmeňoch podstatných mien pred koncovkami, napr.: gul'a (-ami), chvíľa (-am, -ch, -ami), jedľa, košeľa, miľa, nedeleľa, roľa (ale rola = úloha), škatuľa, žemľa, vôle, posteľami, učiteľa (2. p. jedn. č. od učiteľ), poľa (2. p. jedn. č. od pole), teľa, -ata atď.

2. Pred samohláskou o pišeme a vyslovujeme ľ v týchto prípadoch:

a) Na konci mäkkých koreňov pred odvodzovacimi príponami, ktoré sa začínajú na o, napr.: — očka, -ový, -ovský, -ovať: chvíľočka (k chvíľa), husľový (k husle), kráľovský (ku kráľ), spaľovať (k spálit), vystreľovať (k vystrelit), uchyľovať sa, poľovať (k pole) a vo všetkých ostatných slovesách na -ovať, odvodených od slovies na -liť alebo od mäkkých memných kmeňov; podobne maľovať; ale milovať (k milý), usilovať sa (k sila).

b) V mäkkých kmeňoch podstatných a príavných mien pred koncovkami, napr.: učiteľovi, učiteľom, žiaľom, soľou; o včeľom (mede) s včeľou (matkou) a pod.

POESKY
myc
mydlany
mydelniczka

SLOVENSKY
umývať
mydlový
nádobka na mydlo

ČESKY
mýt
mýdlový
nádobka na mýdio

mydelko
baňka mydlana
mydlarnie
mydlíć
mydlíć komuś oczy
mydliny
mydlek
mydlo
myjka
mylić
mylić się
mylny
mysz
myszka
myszkować
myszłówka
myśl
przyszło mi na myśl
myśleć
myślenie
dawać do myślenia
myśliciel
myślistwo
myśliwiec
samolot myśliwiec
myśliwy
myślinik

mydielko
mydlová bublina
obchod s mydlem
mydlít
klamať
mydliny
fičúr
mydlo
žinenka na
umývanie
miast, uvádzat
do mylu
mýliť sa
mylný, pomýlený
myš
myška: materinské
znamienko
hľadať, preučiavať
pasca na myši
myšlienka: mysel
zišlo mi na mysel
mysliet
myslenie
vyvolávať
podozrenie
mysliteľ
poľovníctvo
poľovník, horár
stíhačka
poľovník
pomlčka

mydélko
mýdlová bublina
obchod s mýdlem
mydliť
klamat
mydliny
floutek
mýdlo
mýci žinka
mýlit (někoho)
mýlit se
mylný, chybný
myš
myška: mateřské
znamení
hledat, pročichávat
past na myši
myšlenka, mysl
napadlo mě
myslet
myslení
vzbuzovat podezření
myslitel
myslivectví
myslivec
stíhačka
myslivec
pomlčka

V miestnych skupinách a obvodoch našej Spoločnosti sa skončila predzjazdová volebná kampaň. Sprevádzala ju široká diskusia, v ktorej krajania, účastníci volebných schôdzí, hovorili o svojich problémoch, poukazovali na dosiahnuté výsledky, kritizovali nedostatky v kultúrnej osvetovej či organizačnej činnosti. Predkladali tiež rôzne návrhy, s ktorými ich delegáti pôjdú na VIII. zjazd.

K začiatu rokovania tohto najvyššieho krajanského fóra máme ešte niekoľko mesiacov. Rozhodli sme sa teda pokračovať v predzjazdovej diskusii. V súvislosti s tým sme sa obrátili na krajany z rôznych miestnych skupín, aby nám odpovedali na dve otázky:

1. Ako hodnotíte činnosť Spoločnosti v medzizjazdovom období a v tomto kontexte aj prácu vašej miestnej skupiny?

2. Co očakávate od zjazdu?

Dnes uverejňujeme prvé výpovede. Zároveň sa obraciam na všetkých čitateľov, aby sa zúčastnili tejto diskusie a poslali nám do redakcie svoje pripomienky. Budeme ich uverejňovať v nasledujúcich predzjazdových číslach.

KRAJANSKÁ DISKUSIA

KAROL DIUBEK

predseda MS KSSČaS v Jablonke

Naša Kultúrno-sociálna Spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku má za sebou, podľa môjho názoru, veľmi rušné medzizjazdové obdobie. Prežili sme mnohé udalosti: oslavu štyridsiateho výročia vzniku našej krajanskej organizácie, tridsiate výročie vychádzania časopisu Život a iné. Všetkých týchto osláv sa zúčastnila aj naša Miestna skupinka v Jablonke.

Očakávam, že zjazd našej organizácie vyrieší všetky problémy, ktoré nám prekážajú v našej spoločenskej práci.

JÁN FRANKOVIČ

člen výboru MS KSSČaS v Novej Belej

Prácu našej Spoločnosti v medzizjazdovom období hodnotím

všeobecne ako dobrú. Myšlim si však, že schôdze miestnych skupín by sa mali konáť častejšie — najmenej štyrikrát do roka a mali by sa ich zúčastňovať predstaviteľia ústredného výboru. Nový výbor našej MS a najmä jeho predsedníčka, pracuje dobre. Schôdze sa konajú už častejšie, klubovňa je dobre zariadená.

Podľa mňa zjazd Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku by sa mal zaoberať otázkami našej krajanskej mládeže, ktorej by sme mali pomáhať viac ako doteraz. Spoločnosť by mala aktivizovať divadelné kružky a súbory, organizovať rôzne kultúrne podujatia. Činnosť v tomto smere v uplynulých rokoch značne ochabla, preto mali by sme ju oživiť. Samozrejme, že na to sú potrebné finančné prostriedky. Kultúrnu činnosť by sme mali organizovať tak, aby všetci videli, že v Poľsku, na Spiši a Orave žijú Slováci, ktorí chránia kultúrne dedičstvo svojich predkov. Povinnosťou každého člena Spoločnosti je, aby sa účinne zapojil do spoločenskej práce našej organizácie.

L'UDIA • ROKY • UDALOSTI

APRÍL — DUBEN

1.IV.1738. — V Kuklove sa narodil Juraj Papánek, slovenský historik zemianskeho pôvodu. Od 1772 farár medzi chorvátskymi a nemeckými osadníkmi v Oljase (Maďarsko), kde pôsobil do smrti. Autor viacerých historických prác. Roku 1780 vydal v Pécsu obšahlé historické dielo Historia gentis Slavae... prvé dejiny slovanského národa, v ktorých Slovákom prisúdil veľkomoravskú a cyrilometodsksú tradiciu; bránil slovenskú národnú minulosť a rovnoprávnosť Slovákov v Uhorsku. Jeho dielo bolo preniknuté národnou hrdosťou, zohralo významnú úlohu v slovenskom národnom obrodení a ovplyvnilo súčasné i nasledujúce generácie Slovákov. Bolo cenným prameňom pre slovenských historikov a Fándlyho Krátke dejiny slovenského národa z roku 1783 (um. 11.IV.1802 v Oljas, Maďarsko).

1.IV.1809. — V Soročincu pri Poltave sa narodil Nikolaj V. Gogol, významný ruský spisovateľ a dramatik, nazývaný otcom ruského kritického realizmu. Preslávil sa poviedkami i novelami, najmä cyklom Petrohradských poviedok. Jeho román Mŕtve duše je ostrou obžalobou cárskeho zriadenia. Gogolove poviedky inspirovali slávnych ruských hudobných skladateľov, o.i. Rimského-Korsakova (um. 4.III.1852 v Moskve).

3.IV.1849. — V Paríži umrel Juliusz Słowacki, vynikajúci básnik a dramatik poľského romantizmu. Študoval právo na vilnianskej univerzite. Tu aj začal tvoriť. Po vypuknutí novembrového povstania roku 1830

v emigrácii. Mal vrúteny vzťah k matke Salomei Bécu; poetické listy, ktoré jej písal zo Švajčiarska, sú vynikajúcim dielom poľskej epištolárnej literatúry. Prvou jeho drámu bola Mária Stuartová. Veľký vplyv na revoľučné romantické pokolenie mali Slowackého básne Oda do wolności (Oda na slobodu), Hymn a i. V emigrácii vyšla zbierka Poezie. Desaťročie po potlačení povstania bolo najplodnejším obdobím Slowackého tvorby: lyrické básne Grób Agamemnona (Agamemnonov hrob), Ojciec zadžumionych (Otec morom zachvátených); poetické drámy Balladyna, Lilla Weneda, Kordian, Fantazy, Mazepa, Horsztyński, epos Beniowski a Sen srebrny Salomei (Strieborný sen Salome) a i. diela (nar. 4.IX.1809 v Krzemienici na Volynsku; pochovaný v Krakove).

4.IV.1794. — Vítazná bitka poľských povstaleckých vojsk pod velením Tadeusza Kościuszka nad ruskými vojskami pri Raclawiciach. O víťazstve rozhodol útok kosynierov Bartosza Glowackého na kanóny nepriateľa.

4.IV.1945. — Bratislava bola osloboodená Sovietskou armádou. Ten istý deň v Košiciach vznikla prvá vláda Národného frontu Čechov a Slovákov; 5.IV. vyhlásila vládný program, ktorý odtváral novú etapu povojskovo-rozvoja Československej republiky.

5.IV.1945. — Osloboedenie Maďarska Sovietskou armádou.

6.IV.1875. — Zákazom uhorskéj vlády bola zastavená činnosť Matice slovenskej. Po vzniku Československa bola obnovená roku 1919. Položila základy národnej vedy a mű-

Okrem týchto otázok očakávam od zjazdu, že vyrieši aj tie, ktoré predložia delegáti v diskusii. Verím, že zjazd bude pomocou i impulzom v ďalšom vývoji Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku.

JOZEF GRONSKÝ

predseda MS KSSČaS v Nedeľi

Cinnosť ústredného výboru Spoločnosti a redakcie časopisu Život v tomto medzizjazdovom období hodnotím pozitívne. V priebehu štvorročného obdobia sa uskutočnilo veľa kultúrnych podujatí a stretnutí, na ktorých si krajania vymieňali názory a skúsenosti. Obraciam sa na redakciu našho časopisu s prosbou, aby urobila všetko pre pravidelné a včasné vydávanie nášho Života, pretože počas vyberania predplatného si krajania sťažujú na jeho značne oneskorenú kolportáž.

Práca našej miestnej skupiny je v podstate veľmi dobrá. Členovia výboru sa aktívne zapájajú do práce, keď organizujeme rôzne podujatia. Súbor Veselica pracuje vzhľadom na svoje podmienky veľmi dobre a dosahuje hodne úspechov. Jeho vystúpenia a programy sú na vysokej úrovni a to vďaka vedúcej súboru Zofii Bogačíkovej.

8. zjazd Spoločnosti určite priniesie plodné rokovanie. Očakávam väčšiu angažovanosť nadriadených štátnych orgánov v krajanskej problematike, ktorá po 7. zjazde chýbala. Verím, že naše výpovede a návrhy budú vypočítané.

ZENON JERSÁK

místopředseda OV KSSČaS v Zelově

Směrnice, které vypracujeme na VIII. sjezdu, budou závazné v

nejbližších letech, letech nevyzývkých v poválečných dějinách Polska. Proto musíme jejich vypracování věnovat velkou pozornost.

Musíme se zamyslet, jak máme rozvíjet naši činnosť, aby mohla konkurovať s jinými kulturními pracovišti. Jak zaujmout mládež pokolení, na ktorém závisí naše budoucnosť.

Máme v ruce vysokou kartu. Rodíce mladého pokolení mu vštěpují lásku k vlasti našich predků; našim úkolem bude vytváriť ďalšiu cestu tak, aby si naše mládež uvedomila, že môže byť hrada na dějiny národa Čechů a Slovákov.

Máme-li účinné pôsobenie, musíme získať nebo ušetriť potrebné prostriedky a fondy na naši činnosť. Nemůžeme v práci Společnosti žít lenom historií a chlubit se minulým úspechom. Máme-li existovat, musíme byt neustále aktívni. Aktívni musí byt predevším členové ústredného výboru. S takovým přesvědčením by se měli vrátit delegáti ze sjezdu. Na naši aktivity závisí naše budoucnost.

LÝDIA MŠALOVÁ

členka predsedníctva ÚV KSSČaS z Hornej Zubrice

8. zjazd KSSČaS sa bude konať v období, ktoré je medzinkom v živote nášho krajanského hnutia. Poľsko prechádza prestavbou na všetkých úsecoch politického, kultúrneho a spoločenského života, čo sa začína odzrkadľovať i v živote našej Spoločnosti.

V súvislosti so všeobecnými zmenami sa nazdávam, že sú nevyhnutné zmeny aj v našej organizácii. Od zjazdu očakávam, že zvolí nový ústredný výbor, ktorý bude schopný zaktivizovať kultúrnu činnosť medzi krajanmi vo všetkých miestnych skupinách. 8.

zejnictva. Po vedeckých odboroch združovala pracovníkov z oblasti jazykovedy, historiografie, literárnej histórie, národopisu, filozofie, sociológie a prírodných vied. Normovala slovenský spisovný jazyk, vydávala vedecké periodiká, krásnu literatúru, domácu a prekladovú. Od roku 1954 bola s novým poslaním štátnej inštitúciou vo funkcií slovenskej národnej knižnice, knihovedného ústavu, biografickej dokumentácie; slúži podpori života Slovákov v zahraničí, ich výskumu a iným prácам. Sídli v Martine, detašované pracoviská má v Bratislave. Prvá budova Matice slovenskej je národnou kultúrnou pamiatkou. Vyznamenaná roku 1963 Radom republiky.

6.IV.1958. — V Prahe umrel Vítězslav Nezval, významný český básnik a dramatik, národný umelec. Jeho tvorba patrí k najväčším dielam českej literatúry. Písal poéziu, básnickú prózu, drámu, literárne eseje a reportáže (nar. 26.V.1900 v Biskoupkách pri Třebiči).

7.IV.1348. — Český kráľ Karol IV. založil v Prahe prvú českú univerzitu, nazvanú podľa jeho mena Karlovou.

7.IV.1933. — Hitler zaviedol v Nemecku diktatúru nacistickej strany — NSDAP.

7.IV.1878. — Na zjazde v Prahe-Břevnove bola utvorená Česká sociálnodemokratická strana.

7.IV.1939. — Vojská fašistického Talianska prepadi Etiópiu, ktorú r. 1941 oslobođila etiopská povstalecká armáda spoločne s anglickou armádou. Za talianskej okupácie Etió-

zjazd by mal vytvoriť nové ciele a načrtiť spôsob ich realizácie. Od 8. zjazdu Spoločnosti očakávame, že vyrieši problém výuky slovenského jazyka na oravských a spišských školách, aby záujem o túto výučbu medzi krajanmi stúpal. Zjazd by mal zapojiť do ústredného výboru predovšetkým vzdelaných mladých krajanov, ktorí by vnesli do jeho činnosti mladický elán a iniciatívnosť.

JÁN PETRÁŠEK

predseda MS KSSČaS v Krempechoch

Cinnosť našej Spoločnosti v medzizajzdovom období bola pomerne živá. Kedysi sme museli bojovať svoje práva, ale myslím si, že teraz sa začínajú zmeny v nás prospech. Dnes už ľudia majú iný vzťah, k národnostným menšinám, ako vtedy. Len odnedávna som predsedom, ale všimol som si, že keď sa v našej Spoločnosti nič nerobí, našich krajanov akoby nebolo. Ale stať sa usporiadat nejaké stretnutie, premietnúť dobrý film alebo usporiadať zábavu, pozvať súbor zo Slovenska, vtedy krajania hneď ožívajú.

Očakávame, že zjazd prispeje k tomu, aby v Poľsku boli plne dodržiavané práva národnostných menšin na každom úseku spoločensko-politickej života, aby sme mali vo všetkom rovnaké práva ako menšiny v iných krajinách.

Dalej by sme boli radi, ak by na školách v obciach obývaných slovenskou národnosťou menšinou, bola slovenčina povinným predmetom. Preto? Lebo niektorí krajanski rodiačia nezapisuju deti na vyučovanie slovenčiny v obave — často opodstatnejene — že potom budú mať horší prospech z iných predmetov.

Myslím si tiež, že niektoré kul-

túrne domy v spišských a oravských obciach by mali patrili našej Spoločnosti. Ved často práve krajania majú najväčší podiel na ich vzniku a vyvíjajú najživšiu kultúrnu činnosť.

Očakávame, že zjazd konečne vyrieši otázku vydávania Života. Nechápam, preto Život musíme dostávať s mesačným alebo ešte väčším oneskorením. To sa musí zmeniť! V opačnom prípade budeme mať stále menej čitateľov. Bolo by tiež dobré, keby naše obce navštěvovalo čoraz viac slovenských súborov a divadelných krúžkov a keby sa v klubovniach MS premietalo pravidelne slovenské filmy.

ANTON PIVOVARČÍK

tajomník MS KSSČaS v Kacvine

Cinnosť našej Spoločnosti v medzizajzdovom období hodnotím kladne. Dobre sa rozvinula kultúrna práca medzi ľudmi širokym prezentovaním folklórnych súborov, divadelných krúžkov a dychových orchestrov. Vznikli nové detské súbor a divadelka. Kultúrny program, ktorý si vytvárala Spoločnosť po VII. zjazde, bol splnený a naozaj som pocitil oživenie na tomto úseku. Slabšia je podľa mňa práca našej miestnej skupiny v Kacvine. Je to však práca veľmi náročná. Aby sa mohla úspešne rozvíjať, bolo by potrebné vytvoriť pre ňu priaznivejšie, ovzdušie, o to viac, že existujú prekážky, s ktorými sa miestna skupina deň čo deň borí. Všetci vieme, že je ich veľa. V našej obci máme totiž nielen priaznivcov, ale i neprajníkov, ktorí priam nemôžu spať len aby nám urobili niečo navzdor. Napr. vlni dvakrát zničili dvojjazyčné tabule na obchodoch. Urobili to samozrejme v noci, lebo cez deň nemajú odvahu vystupovať

otvorene proti kacvinskym Slovákom.

8. zjazd našej Spoločnosti schválil program práce pre budúce obdobie. Bol by som rád, keby tento program zahrňoval aj nadviazanie užšej spolupráce s inými národnostnými menšinami a vzájomnú výmenu skúseností. Chcel by som, aby všetky zjazdové uznesenia boli realizované, aby sa nové poznatky a skúsenosti, ktoré prinesie zjazd, využili pre činnosť miestnych skupín a obvodov. Pevne verím, že kultúrna práca po 8. zjazde bude dynamickejšia a plodnejšia než dosiaľ. Delegátom 8. zjazdu želám úspešné rokovanie v prospech našej Spoločnosti, pre jej ďalší rozvoj a úspechy, lebo to budú úspechy nás krajanov.

FRANTIŠEK PLEVA

predseda MS KSSČaS vo Fridmane

Cinnosť našej Kultúrno-sociálnej Spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku sa v medzizajzdovom období — podľa mňa — rozvíjala veľmi dobre. Pri priležitosti výročia Slovenského národného povstania sa nám každoročne podarilo usporiadať prehľadku dychových kapiel. Okrem toho sa uskutočnilo pomerne veľa vystúpení krajanských súborov v miestnych skupinach a čo je najhlavnnejšie, aj na Detve.

To, čo sa v našej MS nepodařilo vybaviť, je zvýšenie členskej základne. Členovia nám užívajú a my, výbor MS zatiaľ neurobil veľa, aby tomu zabránil a zlepšil situáciu.

Od zjazdu očakávame, že nám pomôže, aby sme náš krajanský časopis Život dostávali načas. Keby prichádzal v termíne, bolo by iste aj viacej čitateľov.

Na zjazde tiež predložíme návrh, aby Poľský rozhlas vysielal aspoň 1 hodinu mesačne v

slovenčine. Myslím si, že by to malo byť správy z činnosti našej Spoločnosti a výber zo života našich menšín v Poľsku.

FRANTIŠEK ŠOLTÝS

člen predsedníctva ÚV KSSČaS z Krakova

Cinnosť našej organizácie v medzizajzdovom období bola podľa mojej mienky priemerná. Dobré výsledky sme dosiahli na kultúrnom úseku. Nedoriešili sa otázky školstva, ktorému musíme venovať v budúcom období väčšiu pozornosť. Som veľmi znechutený, a akiste aj ostatní krajania, že toľko rokov trvalo vybavovanie sídia ÚV v Krakovských úradoch.

Zjazd by mal hodnotiť klady a zápory v činnosti našej Spoločnosti zohľadňujúc ekonomicko-spoločenskú situáciu života krajanov v Poľsku a vytvárať program pôsobnosti Spoločnosti pre ďalšie obdobie.

RUŽENA URBANOVÁ

předsedkyně MS KSSČaS v Husinci

Naše skupina v Husinci je nevelká a členy jsou většinou starší lidé. Doufám, že sjedz a nový ústrední výbor na to budou pamatovat a pomohou nám v našich těžkostech, které nejsme schopni sami vyřešit. Chtěli bychom, aby nám ústřední výbor pomohl finančně s opravou a vybavením klubovny. Rádi bychom navštívili Prahu a její památky. Starší krajan, jejichž zdraví není v pořádku, doufají, že se dostanou do sanatoria v Československu. Myslím, že nový ústřední výbor na nás nezapomene a že se naše spolupráce bude dobré rozvíjet.

pia s počtom asi 5 300 000 obyvateľov stratila v bojoch a vyhľadovením v koncentračných táborech vyše 1 119 000 ľudí, teda viac ako niektoré európske krajiny za druhéj svetovej vojny.

9.IV.1940. — Nemecká armáda prepadla Dánsko a Nórsko.

9.IV.1941. — Nemecká armáda zaútočila na Juhosláviu, ktorá po desaťdňových bojoch bola dobýta. Súčasne nemecké a talianské vojská spoločne zaútočili na Grécko. Britský expedičný zbor sa narýchlo stiahol na Krétu, ktorú nemeckí výsadkári po ťažkých bojoch tak tiež dobily. V týchto bojoch sa zúčastnilo až 7 miliónov nemeckých vojakov.

9.IV.1945. — V severnom Taliansku sa začal útok spojeneckých vojsk, zavŕšený po dvadsaťdňových ťažkých bojoch kapitoláciou nemeckej armády.

10.IV.1944. — V Buzuluku vznikol 1. česko-slovenský armádny zbor.

12.IV.1961. — Prvý let človeka do kozmu; bol ním Jurij Gagarin, ktorý na kozmickej lodi obletel Zemeguľu za 89,1 minút.

14.IV.1849. — V Dobrej Vode v okrese Trnava umrel Ján Hollý, významný slovenský básnik, prekladateľ, rím. kat. farár v Madunicach. Najvýznamnejší predstaviteľ bernolákovského hnutia. Poézu písal v časomiere. Začal prekladmi antickej poézie (Virgilius, Teokritos, Homér, Ovidius a ī.), preložil celú Vergiliusovu Aeneidu. V epopej Svätopluk osplieval slávnu minulosť Slovákov, v Cirillo-Metodiade — pôsobenie solúnskych bratov na Slovensku a v epopej Sláv slo-

vanský dávnoviek. Jeho lyrickú tvorbu predstavujú Selanki, v ktorých zobrazoval slovenský ľud a alegoricky svojich mecenov, Zalospevy a priležitosťná poézia (Pesná) a Katolícky spevník. Bol autorom životopisu Cyrila a Metóda. Jeho dielo malo ideový vplyv na mladých štúrovcov. (nar. 24.III.1785 v Borskom Mikuláši).

15.—16.IV.1939. — Konal sa I. zakladateľský zjazd Demokratickej strany v Poľsku.

15.IV.1958. — Vo Varšave začala svoju činnosť redakcia Život.

16.IV.1945. — Sovietske a poľské vojská zlomili nemeckú obranu na Odre a Nise. I. armáda poľského vojska došla 22. apríla do Berlína a zúčastnila sa bojov až do jeho kapitolácie. II. armáda poľského vojska viedla ťažké boje v oblasti Budišina a Drážďan.

19.IV.1789. — V Jasenici (teraz Oravská Jasenica) sa narodil Martin Hamuljak, syn inšpektora oravského panstva. Základnú školu navštívoval v rodisku, Námestove, Jágrí (Eger v Maďarsku) a gymnázium v Budine, filozofiu absolvoval na lyceu v Jágrí, roku 1812 zložil skúšky na právnickej akadémii v Bratislavе. Od r. 1813 bol úradníkom Uhorskej mestodržiteľskej rady v Budine, Bratislavе a Košiciach. Bol organizátorom slovenského národného kultúrneho života. Roku 1834 sa pričinil a založenie Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej. Vydať 4 ročníky almanachu Zora a súborné dielo Jána Hollího (um. 31.III.1859 v Námestove).

19.IV.1943. — Vo varšavskom gete vypuklo ozbrojené povstanie riadené Židovskou bojo-

vou organizáciou založenou 2.XII.1942 r. Jej veliteľom a veliteľom povstania bol Mordechaj Anielewicz.

20.IV.1939. — V Krakove vznikla Československá vojenská skupina, ktorej veliteľom bol ppk. L. Svoboda.

21.IV.1945. — V Moskve bola podpísaná prvá zmluva o priateľstve, vzájomnej pomoci a povojsnej spolupráci medzi Poľskom a ZSR.

22.IV.1870. — V Simbirsku nad Volhou (teraz Uljanovsk), sa narodil Vladimír Iljič LENIN, vodec svetového proletariátu, zakladateľ KSSZ a prvého socialistického štátu na svete — ZSSR, tvorca marxizmu-leninizmu a zásad mierového spolunažívania štátov s rôznym spoločenským zriadením (um. 21.I.1924 v Gorkach pri Moskve).

23.IV.1564. — V Stratford on Avon sa narodil William Shakespeare, veľký anglický básnik, spisovateľ, dramatik a herec; tvorca nesmrteľných komédii a historických hier, ktoré sú životou hodnotou svetových javísk (um. 23.IV.1616 v Stratford on Avon).

23.—27.IV.1919. — V Krakove sa konal 16. kongres Poľskej socialistickej strany, ktorý zjednotil organizácie bývalých záborov do jednej PSS.

28.IV.1939. — Hitler zrušil poľsko-nemecký pakt o neútočení, podpísaný medzi Poľskom a Nemeckom rišom.

30.IV.1945. — V obklúčenom Berline Hitler spáchal samovraždu; nad budovou Rišskeho snemu vztyčili víťaznú zástavu Sovietskej armády. 2. mája Berlin bezpodmieňne kapituloval.

TETA ĽUDMILA

A spievala som! Nadšenie —
sloboda — právo... A jak s citom!
Srdcom i dušou celá pri tom.
Čítať to niekto...? Snáď i nie.

(L. Podjavorinská)

Ludmila Podjavorinská, slovenská národná umelkyňa, rodená Riznerová, narodila sa 26. apríla 1872 v Horných Bzincach, v podjavorinskom kraji. Bola ôsmym dieťaťom chudobnej a skromnej učiteľskej rodiny. Prvou poetkou v dejinách slovenskej literatúry, ktorá začala písat básne a ako prvá samostatne vydala prvú zbierku ľúbostnej lyriky *Z vesny života* (1895). Pokračovala v nej v starnej linii poštúrovských básnikov a v ich romantizme. Jej vonkajším podnetom bola príroda, ktorej prostredníctvom poetka vyjadrovala svoje city a nálady.

Celá zbierka je preniknutá krotkým nesúhlasom s drsným behom sveta a bolesti mladého srdca, hľatkou sľz, tiesní a tragiky: „Ved' žitu môjmu d'aleké, čo sladké a čo nežné — ved' neznáme mi, neznáme, čo lásku zovú bežne.“

Tvorí začala veľmi mladá — romantickú povest i básničky. Od literárnych pravotín sa venovala poézii a próze, ktorá vyrastala zo života ľudu pod Javorinou, kde Riznerovi už päť generácií žili v rodinnom dome, ktorý slovami Podjavorinskej — drahé ruky stavali, v ňom drahé duše žili, ku práci sa zrodili i k spánku uložili.

Otec Ludmily Podjavorinskej Karol Rizner nastúpil na učiteľské miesto po svojom otcovi, oženil sa s mladou Máriou Klimačkovou, dcérrou obchodníka zo Staréj Turej, a v Bzinci pôsobil više päťdesiat rokov. Bol to statončný charakterný človek. V malej preplnenej školskej miestnosti vyučoval asi 150 detí a voľný čas trávil pri gázdovstve. Venoval sa práci medzi ľudom a spolu s mestným farárom Jánom Leškom založil gázdovský spolok. Všetky jeho charakterové vlastnosti zdedila i jeho dcéra Ludmila, ktorá rástla medzi ostatnými dedinskými deťmi, hrála sa s nimi, rozprávala a chodila do školy. Mladosť jej uplynula ticho a jednotvárnne, knihy a škola boli jej jedinou radostou. Stále choroby, očný neduh, bolesti hlavy a najmä nedostatočnosť prostriedkov znemožnili jej cestu k vyššiemu školskému vzdelaniu. Nahrádzala si ho preto usilovným vzdelaním sama, podob-

ne ako E.M. Šoltésová a B. Slančíková-Timrava. V tomto mali podobný osud.

Každú voľnú chvíľu Podjavorinská venovala čítaniu kníh, ktoré ju priam pribáhali. Požičiavala ich od strýca Ludovíta Vladimíra Riznera, známeho slovenského biografa a Ludového spisovateľa. Jej záujem o literatúru a vlastnú tvorbu zo začiatku podnecovali a usmerňovali strýko Ľudovít Rizner a Ján Pravoslav Leška, literárne rozhľadený vzdelanec, neskôr farár na Brezovej a náboženský spisovateľ.

Prvú črtu na Štedrý deň poslala Podjavorinská do Slovenských novín v pätnásťom roku svojho života. Vo svojom životopise napísala: „Ako som prišla na myšlienku písť do časopisov, určite neviem, nebodaj to vzniklo z mojej chorobnej túžby po činnosti, ktorou by som osozila slovenskému národu... a tiež až chorobnej ambícii vymaniť sa z bolestnej duchovej nepatrnosti, v ktorej som sa videla“. Hoci spočiatku mali Podjavorinského rodičia výhrady proti jej tvorivým ambíciam, predsa sa po čase zmierili a Ludmila Podjavorinská povzbudzovaná Šoltéssovou, Vansovou, ale i ďalšími národonoscami, pokračovala v tvorivej práci po celý život. Tvorbu od začiatku chápala veľmi vážne a uvedomila si jej spoločenský význam. V roku 1893 bola už všeobecne známa a obľúbenou spisovateľkou. V liste strýka L. Riznerovi napísala: „A preto písem, a budem písat, že je to moju druhou prirodzenosťou. Ináč nemal by život pre mňa cenu.“ Jej práce boli podpísané rôznymi pseudonymami: Ružodolská, Damascena, Nechtik, Teta Ludmila, Podjavorinská. Uverejňovala najprv v peštianskych Slovenských novinách a v časopise Vlast a svet, od roku 1892 v Slovenských pohľadoch a iných slovenských časopisoch, aj v amerických publikáciach a tlači (Národný kalendár a iné).

Kladné prijatie jej tvorby slovenskou literárno kritikou povzbudzovalo Podjavorinskú do ďalšej tvorivej činnosti. Závažnejšia ako poézia bola v jej tvorbe próza, ktorou sa od začiatku zapojila na realistické tendencie v slovenskej literatúre: črtky, poviedky, humoresky, kresby a novely, v ktorých prejavila veľký talent. Spojivom medzi lyrikou a epickou prózou sú jej veršované črtky a novely *Po bále* (1903), *Na bále* (1909), *Pre lud* (1915).

K poézii sa potom vrátila až po mnohých rokoch zberkou *Balady*, ktoré vyšli knižne roku 1930 a dostala za ne štátnu cenu. Jej

najnáročnejšou epickou skladbou je historická novela *Mária z Magdal*, ktorou popri Baladách dosiahla vrchol svojho umenia a ktorá patrí k vrcholom slovenskej epiky. Zbierkou *Piesne samoty* (1942), uzavrela svoju lyrickú tvorbu. Vyjadriala v nej pocit opustenosť a rozčarovania zo života.

Od roku 1910 žila s rodičmi v Novom Meste nad Váhom zo skromných príjmov za literárnu prácu v novinách a časopisoch. Tu aj prežila prvú a druhú svetovú vojnu. Umrela 2. marca 1951. Pochovaná je v Bzincach pod Javorinou.

Ludmila Podjavorinská vyberala si k svojej tvorbe živé typy, dedinu, ktorú opisala, neidealizovala: divala sa na ňu reálne, zobrazila „zo všetkých strán“, plnú romantiky, lásky, obetavosti, ale mala aj realistický pohľad na tienisté stránky života ľudi žijúcich na dedine, na nedostatky, protiklad dediny a mesta, odchod ľudu do cudziny a sezónne práce, alkoholizmus, útlak, sociálne rozpory, odrodilstvo, koristníctvo a zotročenosť ľudu žijúcich v službe... Všetky tieto črtky zachytáva v najlepších dielach: *V otroctve* (1905), *Blud* (1906) a *Žena* (1910), ktoré sú vyvrcholením jej prozaickej tvorby.

Po prechode do Nového Mesta nad Váhom hlboko prežila stratu Bziniec, prirodenej inteligencie podjavorinského ľudu i styku s ním, stratu samoty z prechádzok po bzinčských horách. Sama vydáta nebola, deti svoje nemala. Bola dobrú tetou a každé dieťa, ktoré si všimla, ju upútalo a pretože písala aj pre najmenších, všimala si, ako sa hrávajú, zhovárajú, šantia ... a dotvárala získané „obrázy“ v umeleckej tvorbe.

Podjavorinská dobre vedela, čo deti majú rády a preto plným priečasťom rozdávala vo svojich knižkách žartovné príbehy o malých nezbedníkoch, zvieratkach i o kvietkoch. Zasievala a zasievala nimi do detských sfôr lásku k ľuďom i k prírode, úctu k státočnej práci, vysmievala sa neporiadnikom, lenivcom a príživníkom. Patria k nim o.i. Kytku veršov pre slovenské dieťky, Zajko-bojko, Medový hrniec a Čin čin, z prózy Baránok boži a čarovné skielka.

Jej verše a prózy pre deti a mládež našli v „tete Ludmile“ jednu zo svojich najtalentovanejších predstaviteľiek. Za celoživotné dielo ju vláda Československej republiky vymenovala roku 1947 za národnú umelkyňu.

JAN MATÚS

František Ženíšek

V výzdobě stropu Národního divadla v Praze — zleva: mimika, epika, lyrika

Mistr František Ženíšek

(1849–1916)

Ve druhé polovině devatenáctého století došlo v Praze k význačné kulturně politické události: v květnu roku 1868 byl za všeobecného a vlasteneckého nadšení Čechů a Slováků položen základní kámen k Národnímu divadlu, k budově, kterou postavil „národ sobě“. Z lásky a obětavosti prostých lidí, kteří podle svých možností na stavbu přispěli, se tak podařilo uskutečnit dávný sen — di-

vadlo jako symbol národa, jeho národní identity a síly.

Architekturou, sochařskou i malířskou výzdobou se Národní divadlo stalo reprezentativní dílem celé jedné umělecké generace. Soutěž na malířskou výzdobu budovy, vypsána v roce 1877, byla obeslána osmdesáti soutěžními návrhy. Přihlásili se nejlepší domácí umělci, přijeli i ti, kteří působili v cí-

„Oldřich a Božena“ patří k dílům připomínajícím českou historii

zině... A všichni měli společný cíl: prospět národu, vybudovat důstojný stánek umění.

V soutěži tehdy zvítězili dva mladí umělci, bývalí spolužáci, Mikoláš Aleš a František Ženíšek. Přestože hodnocení pozdějších let se překlonilo na stranu Alševu, současníci dali přednost Ženíškově.

František Ženíšek byl umělcem vysoce oceňovaným. Narodil se 25. května 1849 v Praze, střídavě studoval na Akademii pražské a vídeňské a prakticky již od mládí skilzel úspěchy. Byl oblíbeným žákem svých profesorů a brzy po studiích si získal přízeň pražského měšťanstva. Dnes můžeme říci, že se stal typickým představitelem umění, jaké si žádala doba, která cenila více uhlazenou noblesnost než strohou pravdu. Portréty pražské honorace včetně císaře Františka Josefa I. splňovaly požadavky dobové okázalosti a reprezentace. Proto také patřil František Ženíšek k nejvyhledávanějším portrétistům. Za svého života vytvořil okolo osmdesáti podobizen, z nichž k nejkrásnějším patří podobizna umělcovy matky, malovaná s láskou a vnitřní účastí, která — bohužel — chybí portrétům malovaným na zakázku.

Nicméně, právě obliba oficiálního portréisty rozhodla v otázce výzdoby Národního divadla, v jehož foyeru František Ženíšek vytvořil čtyři nástěnné obrazy s názvy Mýtus, Život lidský, Historie a Národní básničtví. Strop hlediště vyzdobil alegorickými postavami muz; osm krásných ženských postav tu představuje malířství, sochařství, architekturu, lyriku, epiku, mimiku, tanec a hudbu. Na modré klenbě divadla vzniklo tak dílo výstižně odpovídající o mistrovství rozeného dekoratéra, jakým František Ženíšek bezesporu byl. Stejně nádherná byla i opona, která však shořela při požáru Národního divadla roku 1891. (Novou oponou namaloval o dva roky později Vojtěch Hynais).

Po celý svůj život — zemřel 15. listopadu 1916 v Praze — byl František Ženíšek skutečnou malířskou autoritou. Získal oficiální uznání, pocty. V šestatřiceti letech byl jmenován profesorem na Uměleckoprůmyslové škole a o jedenáct let později na Akademii výtvarných umění v Praze. Měl mnoho zakázek: připomeňme alespoň lunety v Národním muzeu či kartóny k nástěnným obrazům v Grégrově sále Obecního domu. Vytvořil i řadu děl s historickou tematikou, například obrazy Oldřich a Božena či Přemysl Otakar, připomínající slavné momenty českých dějin.

MONIKA KEMMLEROVÁ

ZIVOT

Cílo 4/1989 Ročník 32 13

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(15)

Znětověrné plakáty svítily na nárožích z
ko planoucí ohně, malé ručníkové vývěšky
vyskakovaly za výklady obchodů, noviny den
za dnem psaly o zahájení nové sezóny, lístky
v předprodejích se čile prodávaly, všechno
ukazovalo na slibný začátek. Jen v samot-
ném divadle Humberto bylo den před ote-
vřením mrtvé ticho. Ráno se sešel orchestr,
aby si letmo přehrál všecky připravené vlož-
ky, po zkoušce zapadl celý dům kromě kan-
celáří v temnotu. Karas otec i Kerholec měli
své pracovní úseky uspořádány a připraveny,
také Steenhouver byl hotov, a najednou jim
po velkém přípravném vypětí nadešel mrtvý
den. Na Václava Karase šla z toho ticha a
klidu až hrůza. Stále si musel připomínat, že
to je přirozená vlastnost varietního divadla:
artisté přijedou až v den premiéry. Zitra
teprve nastane boží dopuštění. Každý vlak
přiveze někoho, kdo bude chtít zkoušet s
orchestrem, který jakživ neviděl jeho not,
bude upravovat své číslo pro jeviště, po nemž
nikdy nepřešel, bude se zařizovat v šatnách,
v nichž nikdy nebyl, a bude se chtít ubytovat
ve městě, kde nikoho nezná. Kapelník
bude mít před sebou dvacet čísel, z nichž
každé bude chtít něco, co není v notách,
kulisáci budou náhle muset zápasit se spou-
stou nářadí a předmětů, které nikdy neměli
v rukou a které všechny musí být na vteřinu
a na milimetr přesně na svém místě,
osvětlovači dostanou spoustu zmatených
upozornění, kdy ubrat a kdy přidat, restaura-
ční personál nastoupí a bude prostírat stoly,
přinášet talíře a příbory, rachotit porcu-
lánem a stříbrem, uvaděti a šatnářky se budou
zaučovat, bude to hotové peklo zmatků a nedorozumění a uprostřed toho všechno
musí být on, ředitel Karas, připraven ke
stálým rychlým zásahům a hlavně sledovat
zkoušky a z jejich kusého, náznačkového prů-
běhu si udělat jakýsi obraz skutečné pro-
dukce a podle toho během odpoledne sestavit
konečný pořad. Neboť programy jsou v
tiskárně jen vysázeny a očíslovány nazdař-
bív, podle teoretických předpokladů, a teprve
zkoušky naznačí, jaký bude skutečný pos-
tup premiéry. Podle toho teprve bude nutno
přeházet sazbu a tiskárna bude muset
sebou hodit, aby v sedm večer odvedla vy-
tištěné knížky pro první představení.

Vašek měl z toho všechno poprvé v životě
trémou. Och, kdyby šlo o jeho produkci, kdy-
by sám se měl vykoupit skokem smrti nebo
jízdou v boku koně nebo převzetím nezná-
mých dravců, to by byl Václav Karas jako
z očí. Nebo kdyby šlo o nenadálou im-
provizaci celého programu s jeho starými,
zkušenými lidmi z Cirkusu Humberto, i to
by byla pro něho hračka. Ale tady stojí před
věmi zcela neznámými, které se zítra při-
vali jako smršť a mohou mu nenadále při-
vadit nějakou netušenou pohromu. Z dva-
ceti čísel, která pro prvních patnáct dní an-
gažoval, znal na vlastní oči jenom tři. Sed-
mnáct tich přijal na doporučení agentur, na
základě prospěktů a fotografií. V kanceláři
leží jejich depeše. Osm jich přijede a chce

zkoušet dopoledne, deset čísel se objeví mezi
druhou a pátem hodinou a dvě čísla mohou
přijet až v 6,15, to jest zkoušet až někdy
od půl sedmé. A po půl osmě prý již začíná
přicházet obecenstvo, které chce večeřet před
programem. Strhnou to všechno včas a bez
pohromy?

A bude mít večer s programem sukces? Vybiral jej dlouho a opatrně. Jeho zkušenosí
z Paříže ho poučovala, aby nikdy nedal týž
večer dvě čísla z téhož oboru. Věděl, že první
dvě čísla vystoupení jsou obětována neklidu
v hledišti a že mohou být slabší. Ale třetí
číslo má již být dobré a mělo by být žertov-
né, aby lidé co nejdřív rozhlásili. A všechno se
musí rychle střídat, program má jen letět a
každě zvednutí opony má být pro zrak přek-
vapením.

Sám měl v programu jednu osobní libuštu-
ku: chtěl mít pokaždé nějaká zvířata. Pro
své a Helenino potěšení. Tak si navykli na
život s němou tváří, že by se jim stýskalo,
kdyby se denně nemohli pomazlit s nějakým
zvířátkem. Zvláště na Helenu to dolehlo, by-
la po matce zamilovaná do stájí a zvěřince.
Vašek si chtěl pro zábavu nechat aspoň oba
foxteriery, Whisky a Brandy, ale Petřík byl
z nich doma všecky vystrašen. Dali je tedy
Kerholcoví, kde oba ti malí divoši měli mezi
Kerholcovými kluky ráj. V programu chtěl
mít stále zvířata. Věřil ostatně, že drezúra
se vždy obecenstvu líbí a proto se nebál ani
dvou tří čísel toho druhu v jednom večeru.
Pro začátek měl psí a kočičí divadlo Miss
Harietové a drezúru ledních medvědů, které
velmi odvážně předváděla Mlle Blanche.

Jedno číslo angažoval na radu Burešovu.
„V Praze,“ řekl mu Bureš, „budeš mít
vždy úspěch s hudebním číslem. Jestli to bu-
de Paganini nebo tahací harmonika, to je
jedno. Kdo Pražákům zahraje, ten je u nich
pámbu.“

Karas se podle toho začídal a pro začátek
zvolil něco mezi Paganinem a tahací harmo-
nikou — virtuosa na xylofon. A ještě jedno
číslo měl z cizího podnětu: 3 Romanoffs. mo-
derní gladiátoři. O to si řekl pan Achilles
Brebura hned tenkrát, když podepsali
smlouvu.

„Tak jsme to, pane Karas, s pomocí boží
projednali a vod. 1. května jsou voni tady
svrchované pán. Na podzim nám ukážou, co
uměj. Je to jejich branže, já jim do toho
mluvit nebudu — jako zas voni mi nebudou
mluvit do vomastku v kuchyni. To je tak
jako s tou Klárou, co vo ní dycky řeční pan
nejvyšší zemský maršálek: „Klára Pachta,
— bony amiči“ — a to jako znamená, že
dyž je to bon, tak je to bon. A to já si tak
v duchu linýruju: Mezi námi dycinky Klára
Pachová. Ale dyby voni chtěli něco pro
mne udělat... já jim do toho mluvit nechci...
ale povídám, dyby chtěli a mohli... já bych
jím povíděl o takové extra porci z jejich
strany, pro mne a pro my dva bráchy: dyby
tak líbili, Karásečku, zaangažovat vobčas ná-
kou těžkou váhu... Vědě, to je moje speciální
gusto. Já jim tam mám svoji matraci, a dyž

takovej ráckej chasník přijde, tak si to tam
buď já, nebo Břeta, nebo Ctibor s ním roz-
dáme... ve vši tichosti, bez publiku, jen
vrchní Šebele, ten tlustej, co má lóže, přijde,
aby nám to vodpískal. To je naše tajemství
tady. Prosím jich, vo tom ani muk! Já vím,
vony nábl partaje vohrují nad těžkou vá-
hou nos, ale pro nás vobýcejnej přízemní lid
je takovej gladiátor potěšení, my holt chce-
me krásu mužského těla. Dyž přijde takovej
chasník, napne ruku a udělá musklípil a
von mu ten piceps skáče jako janek, to je
marný, to je pro našince kouknutíčko. Tak
vo to bých vobčas prosil... ale jen dyž se to
hodi... jinak, tot se ví, Klára Pachová...“

„Klára Pachová,“ přikývl tenkrát Vašku a
nyní měl 3 Romanoffs a Achilles Breburdu
si připravil žinčenku.

„Už abych měl zítřejší večer za sebou,
vzdychl si Karas, když odpoledne posledního
září přišel za Steenhouwerem do kanceláře,
„jakživ jsem neměl před sebou tolik nezná-
mých věcí.“

„Jedna věc není neznámá,“ odpověděl mu
strýc Frans, „divadlo bude vyprodáno. To je
to nejdůležitější.“

„To jsem rád. To také artisté jinak zabe-
rou, než když cítí díry v hledišti.“

„Nebude dér. Zbývá hrst sedadel na galerii,
ale ta se ještě během dne prodají. Nejzají-
mavější je, že v poledne přišla telegrafická
objednávka láže z Hamburku.“

„Z Hamburku? Opravdu? Prosím tě, kdo?“

„Nějaký hrabě Orsini.“

„Orsini? To je známé jméno, ne?“
„Mně se taky zdá, ale nevím, kdo to je.
Ale musí to být nějaký tvůj ctitl, protože v
telegramu přeje úspěch.“

„Cože? Kde je ten telegram?“

„A Karas popadl blanket, jež mu Frans
podával. Znovu a znovu četl přilepenou pás-
ku: „Wünsche besten erfolg bestelle parterloge...“

„To je báječné!“ vzhlédl konečně Karas ke
Steenhouwerovi, „hrabě Orsini jede za mnou
až do Prahy! To je opravdu velkolepé!“

„Na tom nejjlepě vidíš, že Cirkus Humberto
není mrtev, ale pokračuje. Jeho ctitlé
jedou za ním přes půl Evropy.“

„Kterou lázi jsi mu dal?“

„Proscéniovou — tu mívá šlecha nejr-
ažnější. Není do ní příliš vidět.“

„Výborně. Zitra mi připomeň, abych se mu
šel v přestavce poděkovat. Zapiš si to, Frans.
Orsini, Orsini! Krásné kavalírské jméno! To
je konečně jednou šťastné znamení! Musím
hned za Helenkou, povídět ji tu novinu.“

Karasovi opravdu bylo najednou do zpěvu.
Publikum jde za ním! A jaké publikum —
hrabě Orsini! Zítřek už není pro něho na-
prstě temno, už má v něm jeden pevný
bod, o který se může opřít, jeden zářivý bod
který mu osvětluje všechno ostatní a uka-
zuje mu to v lepším, růžovějším světle.

Helena také nezná žádného hraběte Orsi-
niho a nepamatuje se, že by kdy otec o něm
mluvil. Ale telegram svědčí o jeho existenci
a oběma je hned lehčejí u srdeč.

Osudný zítřek nadešel s přechodnou zma-
teností. Všecko bylo do puntiku připraveno,
a najednou je tu plno věcí, na něž předem
nevzpomněli, a plno věcí, které je v poslední
chvíli nutno udělat jinak. Drožkáři, posluho-
vá, povozníci a zasilatelé přivážejí od rána
kufry, bedny, klece a zase kufry, neznámí
lidé shazují ze sebe kabáty a komandují z
jeviště muziku i režiséra, prohlížejí závěsy,
lezou do provazistě, zkoušejí podlahu, měří
si kroky na jeviště, hádají se o šatnu, vytva-
hují zavazadla, dohadují se vody, vykládají
kapelníkovi o partituře, odkud se kam má
vrátit, shánějí se v kanceláři po adresách
bytu a po nejbližších obchodech, vracejí se
do hlediště, seznamují se a už spolu klábosi,
kdo odkud jede, jaké bylo angažmá, jaké
publikum, jaké byty, jaká strava. Je to zma-
tek, ale ti lidé jsou přitom klidní, jen když
se brzy dostanou na řadu a když cítí pocho-
pení pro svou věc. Zkoušky běží jako když
namáže, ale Karas z nich mnoho nemá pro
své ocenění, málokterý ukáže, co vlastně dě-
lá, většinou jenom naslouchají své muzice,
jde-li přesně tak, jak jsou na ni naučeni.
Uprostřed odpoledne Karas ani nedočká kon-

Kresba: Areta Fedaková

ce a posílá do tiskárny, aby to pro dnešek vytiskli tak, jak to sestavil.

Bože, jaké je štěstí, že si ponechal orchestr, který už tu hrál za pana Breburdy. Ukažuje se, že tlusťoučký kapelník Pacák je velký rutinér, kterého nic nepřivede z míry. Vyzná se v těch všeobecných opisovaných, slepovaných notách, ve škrtech a připiscích, sám si tu a tam přidělá znamínko, které dosud nebylo zapsáno, a jeho brejlatý pomocník opatrně už skladá noty tak, jak večer půjdou za sebou.

A večer už je tady. Karas musí po direktořském zvyku do předsíní, vymakávat valící se dav, kouká jako ostříž, nespátrá-li mezi nimi nějakou známou hamburskou tvář, již by mohl říci: „Pan hrabě Orsini?“ Ale nepoznává nikoho, jen ví, že je tu dobrá nálada, lidmi proudí sympatie a radostné očekávání. Hudba už uvnitř hraje, plynové plamínky v hledišti se přitahuji, rampa září, je třeba proběhnout zákulisím. Všecko v pořádku, hlásí klidně Kerholec, všecko v pořádku, kývají veselé sněženští hoši, všecko v pořádku, zaznívá spokojeně ze šaten, u nichž letmo zaťuká. A Kerholec už zvedá ruku, dvě tanečnice v závojích se rychle pokříží, ještě si sounou nakřídovanou podešví o podlahu, a už se opna zvedá, intráda se valí na scénu, dvě naličené tváře ustrnou v úsměv, tělo se vypne, pět taktů, šest, sedm, osm — teď!

Karas mrkl narychllo do proscéniové lóže. Byla prázdná; inu ovšem, je ještě příliš brzy! A již spěchal vnějším obloukem nahoru na balkón, odkud chtěl sledovat své první představení jako divák. Hned první číslo vzbudilo jeho námítky. Ta děvčata ohlášila, že tančí v červeném kostýmu, a teď mají fialový. Závěs se k tomu nehodí — zitra hledat jiný!

Po tanečnicích jde xylofonista — můj ty bože, jak měl ten Bueš pravdu! Druhé číslo a má pět opon. A publikum je rozkurázeno. Teď komický ekvilibrista... ano, berou to, bouda je v náladě. Teď jen neztratit tempo. Ne, hoši se tuží, sotva dozni potlesk, může jít opona vzhůru. Tři Romanoffs, moderní gladiátoři. Albert van Pyk, imitátor dirigentů. Rolf, veselý kouzelník. Three Stars, tři krásavice na bradlech. Ikarští číslo, ano, ale tu bude lépe přehodit, dát kouzelníka mezi ty atletky a ikarce. Miss Hariat, psi a kočky. Bouřlivý úspěch. Pauza.

Karas letí do lóže číslo 5, tam je Helena s Alicí a s hochy a s nimi Smetana. Rozšířené úsměvy, trojí silné, kamarádské stisknutí ruky. Obě ženy tomu přece rozumějí a jsou spokojeny. A potvrzují mu, že publikum je nadšeno. Nezkází-li se to v druhé půli — a obě honem klepají na bariéru —, je to hned napoprve velký, strhující sukces.

Výborné, a teď rychle do zákulisí, za Kerholemem. Ten už něco vi z druhé strany.

Co říkají ti, na kterých nejvíce záleží. Ti, kteří už projeli půl světa. Kerholec zdaleka spokojeně mrká.

„Dobré to máš, Vašku! Všichni jsou v náladě. Dávno prý už nezažili tak animovanou premiéru. A už se ptají na tebe, co jsi zač. Žes tohle tady vykouzil. Praha prý bývala těžkopádná a nerada tleskala.“

Na jevišti stavějí mříže pro lední medvědy. V uctivém oblouku je obchází Frans Steenhouwer a kýve na Karase.

„Publikum je, Vašku, spokojeno. Biletáři a čišníci už to hlásili. Taky lóže jsou v náladě. Prodlužte přestávku aspoň o deset minut. Je vic objednávek na večeře, než restaurace počítala. Aby se to aspoň roznese lo při světle. A mám ti připomenout hraběte Orsiniho.“

„Pravda. Karle, zaříd to s tou přestávkou: přidat osm minut. Ale vic ne. Bojm se, že se příliš zpozdíme.“

Karas se zastavil před proscéniovou lóží a kývl na uvaděčku, je-li obsazeno. Odpověděla, že ano. Prý starší pán, v redingotu. Karas zaklepal. Uvnitř se ozvalo:

„Volno!“

Po česku! Copak hrabě Orsini...? Karas stiskl klíku.

Otevřel a vykulil oči.

Před ním stál seržán Ferenc Vosátka v pôze neobyčejně důstojné.

„Ferenc — tos ty?“

„Ano, seržán Vosátka Ferenc, jak ho bůh stvořil a čeští krejčí v Hamburku ošatili. Vosátka Ferenc, alias hrabě Orsini. Jak říkával Honza Bureš: Co srdečko pojí, to ani Vltava s Labem nerozpojí. Doufám, že jsem si dost podoben, že tě otízka totožnosti neuvede v pochybnost. A myslí-li snad Vaše Direktorské Svrchovanost, že jsem jen klam a mýméní smyslů, rází se mnou ihned usednout ke stolku, kde slušná láhev Veuve Clicquot tě přesvědčí o mé bytelné tělesnosti.“

„Ale co to je za komedii s tím titulem?“

„Velmi prosté, pozdní slávo rodu Humbertů: předpokládal jsem, že budeš den před premiérou v náladě značně nokleslé. A abych ti tak říkajíc zvedl mandélky, poslal jsem ti tu blahopřejnou depeši...“

„Opravdu, Ferenc, velmi mi vrospěla. Už jsem byl všecky zoufalý. Hlavně jsi hodný, že jsi přijel. To je ale překvapení! A nechce jít k našim? V prvním pořadí jsou Helenka, Alice Kerholcová, Bureš...“

„Avanti, signore! Hrabě Orsini prosí, aby byl uveden k slavnému dvořu humbertovskému!“

Zbytek večera byl tak krásný a radostný, že Bureš-Smetana všechny lehce přesvědčil, že nelze tak štastný počátek ponechat bez oslav. Když se představení skončilo, vzkázali pro Steenhouwera, Kerholece a Karase otce. (Helenčinu rodíče po likvidaci cirkusu odjeli do Belgie.) Karase otce našli v orchestru. Při posledním čísle si tam přinesl židli, aby si mohl zatroubit marš na rozloučenou, slavný Pochod Cirkusu Humberto, Leopolda Selnického opus číslo 1.

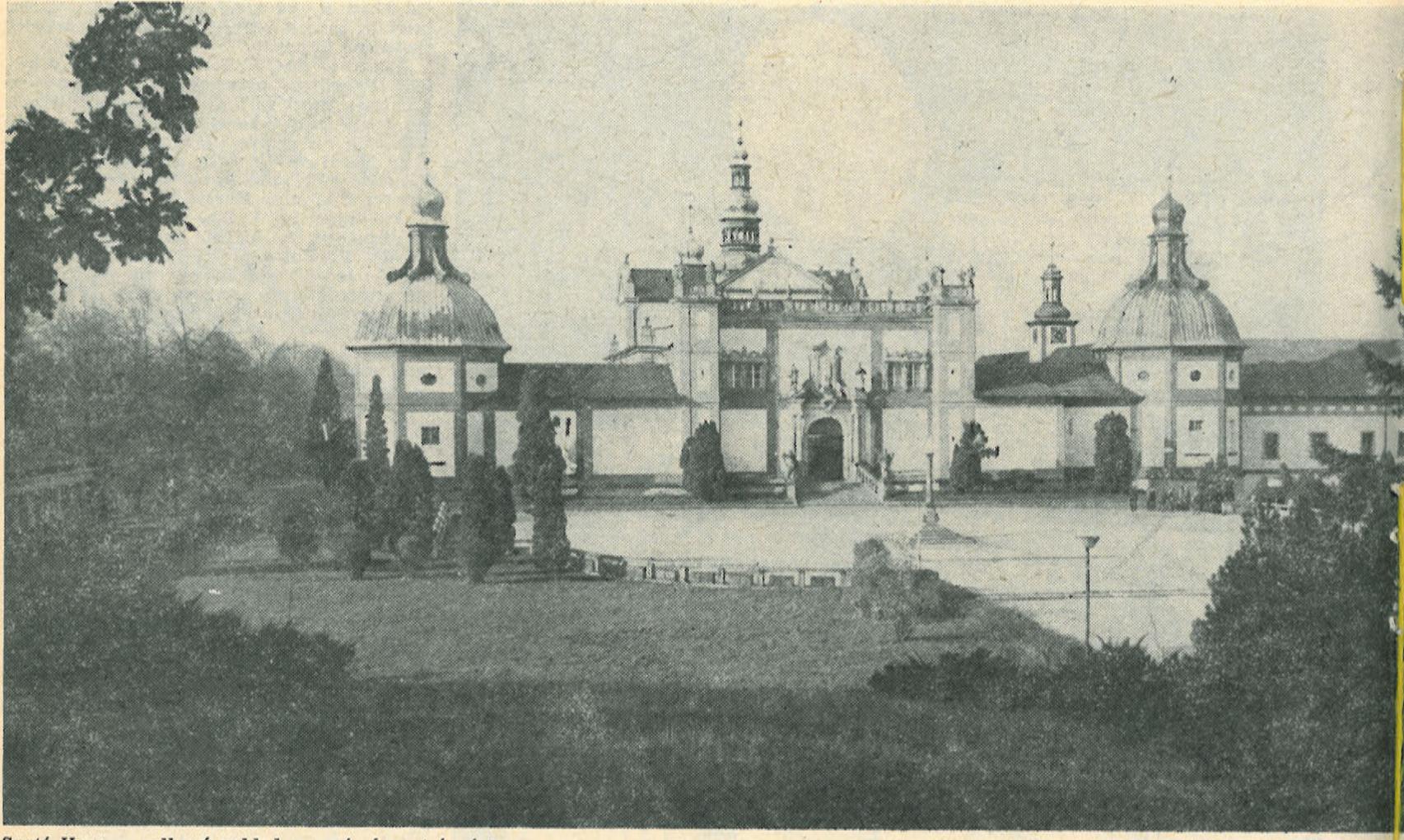
„Náš marš!“ zvolali všichni v ředitelské lóži radostně, když se dole ozvala jeho intráda.

„Ano, náš marš,“ přikývl Vašek. „Pochod Cirkusu Humberto se bude hrát, dokud zde bude Théâtre Variété Humberto. At žije dál vše, co může ještě žít!“

„A co je se Selnickým?“ zeptala se Alice.

„O toho už je postaráno,“ odpověděl Vosátka. „Jmenoval jsem ho prvním klimprkastelem Námořníkovy nevěsty. Dostal piáno rozměrů menší bachraté bárky a zakotvil s ním v severovýchodním koutě Moře Karaibského, v Zátoce Jamaiské. Jméno pak obdržela tato zátoka podle mocné lávhy rumu, která se jako maják zvedá na klavírní desce místo svícnu. Několik zkoušek prokázalo, že rum osvětuje našeho Selnického znamenitěji než žárová punčocha. I sedí tam a hraje černošské písničky a mexické tance a jeho sláva roste poněhluď od ústí Orinoka až k Rio Grande del Norte.“

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

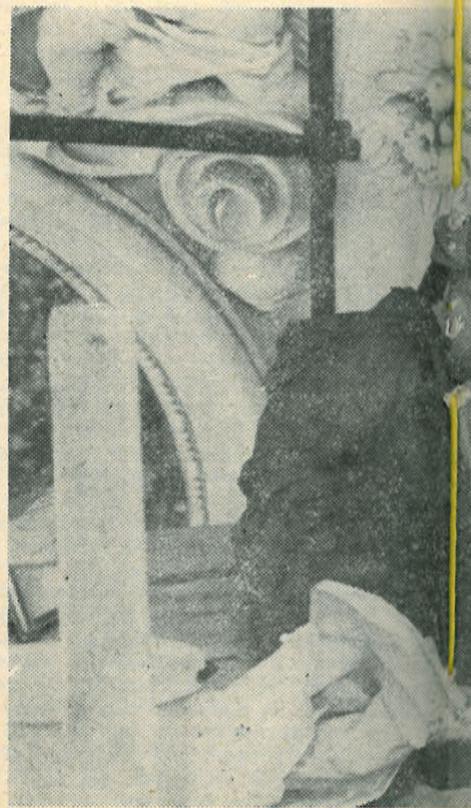

Svatá Hora — celkový pohled na známé poutní místo.

SVATÁ HORA

Hlavní oltář v bazilice Nanebevzetí Panny Marie, zhotovený ze stříbra a zlata, patří k nejcennějším skvostům Svaté Hory.

Venkovní výzdoba svatohorské svatyně

Vzácný stříbrný olář, tmavohnědá tvář svatohorské Panny Marie s dítětem, architektonické a umělecké památky, bohoslužby několikrát za den, legendy...

To všechno přitahuje veškeré poutníky a turisty nejen z Čech, Moravy a Slovenska, ale i ze zahraničí na Svatou Horu u Příbrami, která leží asi sedesát kilometrů jihozápadně od hlavního města Prahy. Desetitisíce lidí každoročně navštěvují toto staré poutní místo, které patří k nejznámějším a nejkrásnějším v Československu. Svědkem času je již dle než šest století.

Jednou z nejvýznamnějších akcí svatohorského roku je korunovace madony. Letos již dvoustá padesátá sedmá.

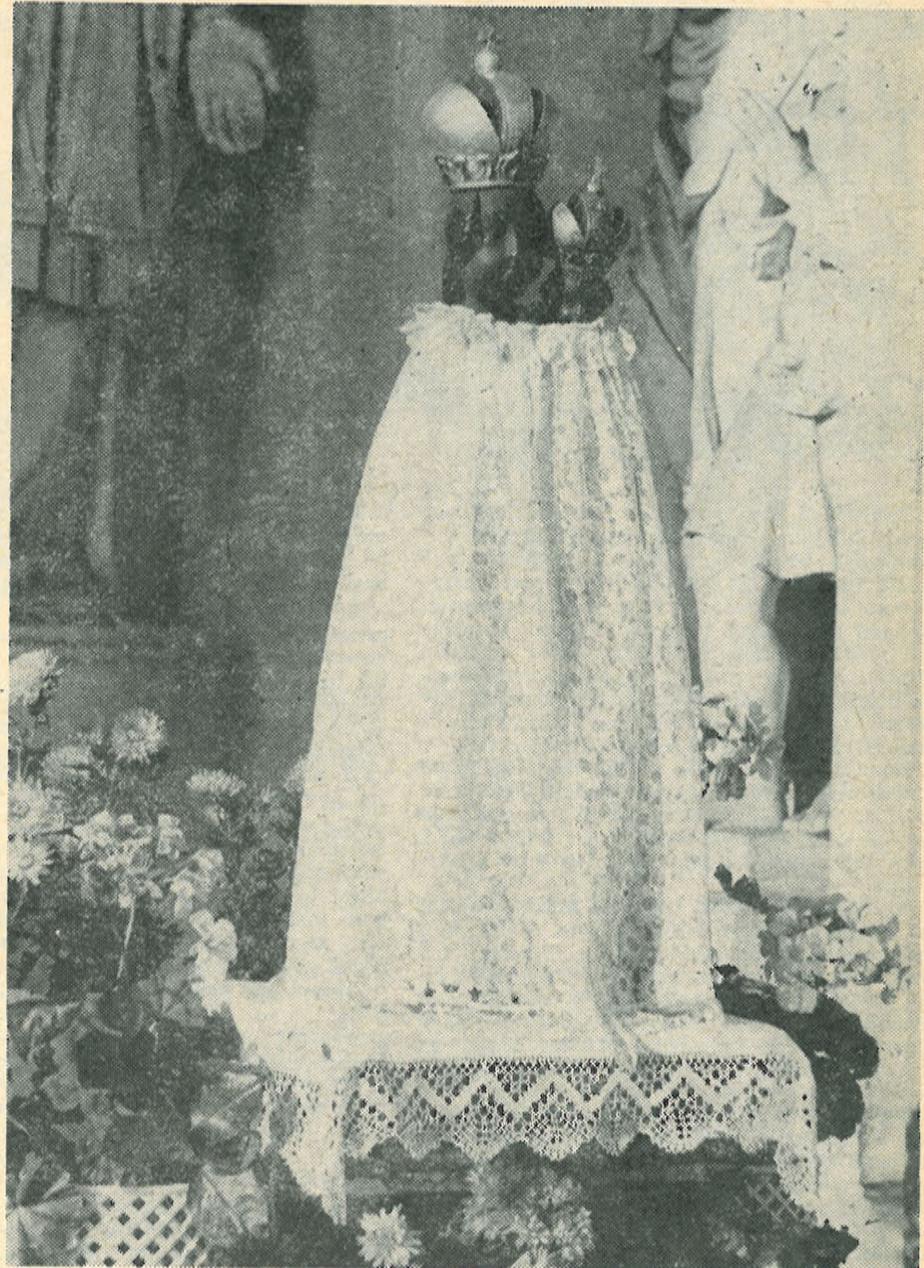
Dnes už bohužel nic určitého o původu této reliktie nevíme. Pověst vypráví, že ji prý z hruškového dřeva vyrezal Arnošt z Pardubic, první pražský arcibiskup, kterému ve 14. století náleželo královské hornické město Příbram. Po jeho smrti se sošky ujali příbramskí hornici. Ukrývali ji a tajně uctívali v dolech, kde těžili stříbro. Traduje se, že snad právě proto je tvář madony a božího syna tmavohnědá.

Na konci 17. století měla již soška více než sto svátečních i všedních obleček. A v roce 1732 ji byly z rozhotování Vatikánské kapituly věnovány dvě zlaté koruny, kterými je Panna Marie s dítětem každoročně korunována. Dodnes se dochovala písň o svatohorské korunovaci.

Dějiny Svaté Hory jsou však o mnoho starší než historie sošky. Podle jedné pověsti dostal kopec své jméno, když jakýsi rytíř, zázračně zachráněný před lupiči, nechal zde postavit kapli zasvěcenou Panně Marii...

V průběhu staletí se mariánská svatyně rozrostla o venkovní ambity, kaple, nádherné portály, nejprve dřevěnou a později zděnou rezidenci. Vystřídali se zde jezuité, světí kněží — proboští, redemptoristé. Od roku 1925 dodnes spravují Svatou Horu opět světí kněží.

prochází složitou rekonstrukci.

Madona s dítětem.

Foto: V. Čech

Významným datem v historii Svaté Hory byl rok 1905. Papež Pius X. udělil svatyni titul baziliky menší. Stala se tak jednou ze tří mariánských bazilik v Čechách, které se mohou tímto titulem honosit.

Mladí i starí, zblízka i zdaleka, přicházejí bez ohledu na počasí nebo roční období na svatohorské poutě. Nejvíce poutníků je tu při červnové korunovaci a také právě při výročí posvěcení baziliky, které se slaví v srpnu.

Žel, historie poutního místa má i své černé stránky. Například před jedenácti lety vyskočil nad Svatou Horu červený kohout. Oheň zachvátil kopec nad Příbramí.

Díky sbírkám a státnímu příspěvku se podařilo obnovu zničených objektů zabezpečit. Většina práce je hotova, stále je však třeba obnovovat malby a plastiky ve venkovních prostorách, které poznamenává zub času.

Na Svaté Hoře mají do budoucna další plány. Ty jsou samozřejmě závislé i na finančních možnostech. Bude však možné je řešit i proto, že v současné době dochází k určitému posunu ve vztazích mezi československým státem a církví. S velkým pochopením ze strany státních orgánů a institucí se například podařilo zajistit velmi náročnou restauraci stříbrného oltáře v hlavní mariánské svatyni, který je památkou UNESCO.

JANA JENŠÍKOVÁ
T.A. Orbis

ZIVOT

Cíles 4/1989 Ročník 32 17

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

(II)

Pohrúzený do myšlienok, vracal som sa pred večerom domov cez les, hustý ako decembrová tma, lebo v tomto kraji sú také husté lesy. Vracal som sa na svojom gaštanovom koni a počíval som v prenesmiernej tichosti hŕcengot jeho kopýt, ktorý sa strácal medzi fažkým a jednozvučným hučaním stromov. Kráčali sme od hraníc pomedzi kopce a jediným našim druhom bol vietor, ktorý preniká od sveru do úzlabín vrchov, aby v nich strávil v pokoji tichú letnú noc.

Pomaly sa stmievalo a v každej chvíli som čakal, že sa nebe otvorí hviezdam. Tušil som miesta, kde ktorá bude svietiť, a napokon nechal som si zrak prípríty na istom bode, lebo som veril, že práve tam sa musí zjavíť jedna.

Idúcky hľadel som takto na nebo a mysel na svetlo, podobné tejto hviezde. Mysel som na svetlo svojej mladosti, ku ktorému sa vždy vraciam z dlhých cest. Tým svetlom je moja krásna Magdaléna, s ktorou som strávil detský čas vo svojej rodnej dedine v Turci. Kvôli jej obrazu putúvam nazad do rokov a zakaždým nachodím ho nezmenený tam.

Caká ma svieža a rozosmiata na prahu ich domu, ktorý susedí s domom našim. Pribehnem' dychtivo k nej, chytáme sa za ruky a rozhorúčení utekáme do polí. Nachodíme cestičku pomedzi dozreť žito a pustíme sa tade. Ako vosk žlté Magdalénine vlas vejú na všetky strany. Jeden klas zamocia sa jej do nich a ja ho vyslobodzujem. Magdaléna je dievčačko, ktoré nemôže ešte rozumieť láske. Ale ja sa v ten čas mením sa šuha, ktorý zápasí s prvým pokusením. Takto vymotávam klas z Magdaléniných vlasov a nemôžem necítiť, aké sú mäkké a jemné, a chcel by som si do nich vnoríť tvár. Už myšlienka na tento lahodný pocit ma vzrušuje, ale neopovážim sa. Odkladám si to navtedy, keď Magdaléna bude môcť pochopiť význam týchto krásnych vecí. Musí mi stačiť chytiť ju za ruku a letief s ňou ďalej. V najväčšom slnečnom teple vraciame sa domov, celí zadýchčaní a nevinne mladí.

Z pitvora vychodí Magdalénina matka. Od jej prísnego pohľadu púšťajú sa naše ruky. Potom počíjam spoza uhlia ich domu, pri ktorom som postál, ako Magdalénu hreší, že sa priateli so mnou. S pokoreným srdcom fahám sa popri mure do nášho dvora. Hoci by sa mi chcelo najradšej plakať, tu zatínam zuby a moje srdce znova sa plní odvahou.

Pocítil som, že odvaha nevymizla z môjho tela doteraz, ako som kráčal na svojom koni pomedzi vrchy, a preto s takou istou odvahou som pozrel do tváre hviezdy, ktorá sa za ten čas vykľula z oblakov práve na tom mieste, na ktoré som hľadel.

Neviem, či som to chcel povedať jej alebo či som chcel len seba ešte lenšie o tom uistiť, ale povedal som v tej chvíli:

— Žiadam si od života jediné, žiadam si svoju Magdalénu.

Naozaj v ten čas nemal som inej túžbu na svete, len poprosiť Magdalénu, aby mi bola ženou, a aby Magdaléna pochovala a príkyla. Ešte pred niekoľkými dňami, keď som sa výbral do týchto vrchov, umienil som si, že na spiatočnej ceste sa zastavím u jej rodičov a popýtam ju o ruku.

Ten za ním visel v strmeňoch s hlavou vyvrátenou proti nebu. Zdalo sa mi, že je ranený.

Môj kôň v zmätku vyhodil sa dohora, zaffíkal a potom sa pustil s ostatnými do behu a letel ako divý. Nemohol som ho udržať a neostávalo mi nič iného, len povoliť uzdu a ozlomkrky eválať cez pašenky.

Tušil som, že pašeráci miera k osamotennému lesiku za potokom, ktorý vytiekal spod Babej hory. Museli sa skrývať, aby ich nepristihli naši žandári, a toto miesto som i ja poznal ako bezpečný útok.

Dvaja sme hukom preskočili cez potok. Len ten, čo visel v strmeňoch, zaostal, lebo mu kôň v poslednej chvíli zaváhal a potom sa aj ukázalo, že má prestrené stehno. Napokon s námahou prehupol ponad prúd, ale na druhej strane klesol na klzky breh, a ako padal, narazil na ostrý peň a prerazil si brucho. Zviera sa ešte trápilo, keď som sa vrátil pomôcť jeho majiteľovi. Hľadelo na mňa tak smutne a prosebne, že som musel odvŕtiť oči, lebo sa mi ho uľútilo. Ba chcel som ho zastreliť, ale mi nedovolili, aby nás výstrel neprezradil. Nechali sme ho teda napospas dvej zveri.

Rozumie sa, najsamprv som skočil vyslobodiť chlapa, ktorý visel dolu bedrom zviazaťa. Hlava sa mu máčala v potoku a vlasy podmývala voda. Zdvihol som ho, vytiahol zo strmeňa a vložil na breh do trávy.

Dýchal, žil a hľadel na mňa. Všimol som si, že hľadí zmeraveno od prekvapenia. Pomaly otvoril ústa, chytil ma za ruku a povedal:

— Sníva sa mi, alebo si to, Peter, naozaj ty?

— Som to naozaj ja, — odpovedám a tiež sa čudujem, že práve jeho tu nachodím.

Hovorím o tomto prekvapení dosť pokojne, ale v skutočnosti srdce mi šlo prisiať, tak sa mi rozhádzalo, lebo ten, čo tu predo mnou ležal, neboli nik iný ako Jožko Greguš z Vyšného Kubína, ako Jožko Greguš, Magdalénin bratanec.

Práve pred chvíľou začal som spriadať história z našich dvoch životov. Zo života Magdaléninu a zo života môjho. Zdalo sa mi, že do tej história okrem nás dvoch nik nevstúpi, ale spravil som len niekoľko krokov, a už sa to začína zamotávať. Tak som tušil, že toto stretnutie v odľahlých horách na polskej hranici nemôže byť len číra náhoda. Naraz vošiel nepokoj do mňa ako hrom do vysokého stromu. Znepokojoval ma najmä ten, čo utekal s piatimi koňmi, a znezradý zvrtol som sa smerom za ním. Kone už mal prviazané o stromy a teraz hľadel z vŕšku na nás pri potoku.

— Kto je ten človek? — náhle sa sputujem Greguša.

— To je Zápotocký, — odpovedá bezvýznamne a ohmatáva si hlavu, či ju nemá poranenú.

— Ktorý Zápotocký? — dobiedzam do neho, lebo Zápotockeov je veľa.

— Jano Zápotocký... Jano Zápotocký z Leština, — konečne hovorí a vstáva.

— Počul som už o ňom, — nadhadzujem očistom, aby som sa viacej dozvedel.

— Počuť si mohol, — vrávi s úľubou, — veď je prvý gazda v Leštinách a najnebezpečnejší pašérak koní. Nerobieva to často, lebo to nepotrebuje. Má peňaží ako pliev. Len zavše ho schytí náruživost. Tentoraz zveroval aj mňa a skoro som na to životom doplatil. Druhý raz by som sa nedal zvábiť, i keby boli v Poľsku kone zo zlata. To len teraz som mu musel spraviť po vôle, lebo pred svadobou si chcel ešte niekoľko tátosov prepašovať. Potom sa už vraj vzdá pašeráctva a bude iba gázdovať. Ešte sa sice odhodlava ist len na pytačky, ale dúfa, že sa mu to podari. Na spiatočnej ceste z týchto vrchov rozhodol sa žiadať ju o ruku.

„Na spiatočnej ceste z týchto vrchov...“ opakujem si v duchu za ním.

Opakujem si v duchu za ním a cítim, ako mi prebieha cez telo slabá triaška pri pomysle, že ma čaká podobná povinnosť. Len moje položenie bude trochu fažie, lebo nemám bohatstva ako Zápotocký. Nemám ani peňaží ako pliev. Nemám ani koní plnú staj-

nu. Nemám ani len vlastnej strechy nad hlavou. Som obyčajný tulák, čo skupuje drevo po krajinе. Ale nič mi to akosi neprekáža. Dnes som taký smelý a odhodlaný, že sa jej nebojom povedať, aby sa pridružila navždy ku mne. A verím, že moja Magdaléna sa pridruží, lebo dá pred mamonou prednosť láske, veľkej, hlbokej a čistej, ako je moja.

Takto dumám za celý čas, ako mi Greguš rozpráva o Zápotocnom. Ba medzitým pojali sme si naše dva kone a pobrali sme sa hore vrškom. Tretieho koňa sme nechali na brehu s vyvrátenými očami, v ktorých zmeravelo utrpenie. Bol to ten s rozpáraným bruchom a teraz dokonával. Vytiahol som ešte raz zbraň, že ho zastrelím, lebo mi jeho bolest zožierala srdce ako hrdza železo.

Zápotocný, rozsrdený, hrozil pásou z vršku, aby som sa neopovážil streliť, lebo sa bál žandárov, ktorí vždy na okoli striehli. A mal pravdu, lebo sme sa mohli ľahko prezraditi.

Napokon i Greguš chytil mi ruku. Aby ma odvrátil od môjho úmyslu, nadviazał na predošlé svoje rozprávanie a hovorí:

— Pod, radšej ti poviem, koho si Zápotocný vybral. To ta bude iste zaujímať. Boli ste za detsva v Turci susedia. Ľahko sa môžeš rozpamätať.

To ma skutočne zaujalo a pripil som si oči na jeho ústa. Vlastne pripilo mi ich ta tušenie, ktoré ma mohlo vo chvíli usmrtiť. Čakal som s nevýslovým napäťom, koho Greguš pomenuje a súčasne som sa toho aj bál.

Vtedy už Greguš hovorí:

— Moju sesternicu Magdalénu.

Tu som spustil kohútik, aby v hukote výstrelu zaniklo jej meno. Nemohol som ho počuť, lebo ma preníklo ako klinec, vbitý cez lebku do ľudského mozgu.

Kým zvieraj pod výstrelom zachrčalo a mne klesla ruka, Greguš opakuje ešte raz, akoby som pre hukot nerozumel:

— Moju sesternicu Magdalénu si vybral, a je to vlastne štastie pre ňu.

Nemohol som ešte raz vystreliť a prerušíť zvuk toho drahého mena, lebo Zápotocný na vršku, na ktorom sa jagali prvé večerné hviezdy, zahrešil surovo, že som nedbal na jeho upozornenie a použil už raz zbraň. Musel som jej meno počuť zreteľne a prijať úder, ktorý ma zasiahol pri prvom kroku do vysnívanej radosti.

Ale nemal som už ani toľko času zmieriť sa na mieste s nečakanou zvestou, lebo môj výstrel skutočne vyvolal pre nás nebezpečenstvo.

Sotva som sa spomähal, už sme počuli z druhej strany kopca brechot psov a približovanie sa žandárov.

Zápotocný s pašeráckou zručnosťou odviazal svoje kone, nám dal znamenie, aby sme tiež nasadili a pustili sa do evalu. Zabrali sme opačným smerom a leteli sme tak náramne, že sme sa nastačili ani obzrieli, čo sa nám robí za chrbtom.

Žandári nás sice pod Babou horou nepristihli, ale iba na vlásku obstálo, že sme nepadli do ich sieti. Rozbehol sa totiž za nami pes a udával im brechotom smer. Na štastie, keď chcel už predbehnúť naše kone, Zápotocný ho obratne zrazil hrubším koncom bičiska, takže sa hned omráčený vyvalil. Cítili sme sa už istejši a istejšie sme leteli čím ďalej od hraníc.

Zatial sa zotmelo. Uháňali sme pri slabom svetle neba a skrývali sa po chotároch.

Môj kôň sa držal dobre, a veď bol to evalož znamenitý. I Gregušov by bol ešte vládal. Ale Zápotocného kone boli nadmieru vyčpané, lebo spravili cestu až do Nového Targu. Od únavy pokľukávali. Radili sme Janovi, aby im dal oddýchnut, veď sme boli už oslobođeni od hľavného nebezpečenstva. Ale napodiv ani si nevšimol našej rady. Aby ich vzpružili, tľkol im pätami do brucha a zasa ich pichal koncami čižiem. Keď už ani to nepomáhalo, schytil spoza sáry bičisko a začal kone šťahat tak nemilosrdne, že nám, Gregušovi i mne, navierali žily na hrdle, čo sme na neho v behu kričali, aby ich netýral. Najhoršie bolo, že kone boli splašené a tažko nám ich bolo pristaviť.

Kresba: Areta Fedakova

Konečne pri Jasenici zdrmal zvieratá za ohľávky, aby stíšili. Nevezpierali sa poslušnosti, zastali, ale bojazlivu vykrúcali krky na všetky strany, akoby striehli, skade dopadnú nové údery. No neból ich už. Strielil si bičisko za sáru a poobzeral sa po úkryte. Neťaľaleko bola medza s vysokými krami a ukázal nám na ňu.

Nebolo to celkom bezpečné miesto, ale kým som sa rozhadol upozorniť na to, Greguš ma predbehol.

— Zamýšľaš tu oddychovať? — hovorí mu.

— Hned uvidíš, čo zamýšľam, — odpovedal Zápotocný, a ani tma nezakryla, ako sa blysol jeho surový pohľad.

— Toto je nie veru najistejšia skrýša pre nás, — dodáva Greguš, — sme veľmi blízko dôdiny.

— Pre mňa je to práve vhodné, — a rozšíril sa mu úsmev po hrubej čelusti, — mám tu známu, odbehnenú ju navštívit.

Videl som, ako sa to zlepáčilo Jožkovi a ako zhúžval celo.

Zápotocný na nič nedbal a plnými, chtivými slovami pokračoval, že ani pri jednej ceste ju neobude. Bolo by škoda vyhriatej posteple, dobrej pijatiky a sýteho jedla. Vedť takéto osvieženie patrí pocestnému. Rehotal sa prítom do noci a mláskal, akoby chut toho všetkého mal na jazyku.

Ja som sa do nich nemiešal, len som ich pozoroval.

Greguš zvesil hlavu a zahľadal sa do zeme.

— Co ti je? — zjačal na neho, keď ho zočil odmlčaného.

— Nič, — vrvá dosť pokojne Jožko, — mysel som iba na Magdalénu... zajtra sa strojš na pytačky, či na ňu nesmysliš?

— Na ňu budem od zajtra, — zasmial sa, — dnešnú noc darujem ešte Eve, a keď bude chcieť, darujem jej aj syna na pamiatku. Rozumie sa (pohrozil mu), pred Magdalénou ani muk! Sám uznáš, že by som musel byť opian, keby som sa s Evou nerozložil. Vyčkávala by ma a hriala posteľ nadarmo. Bola mi verná celý rok a v láske nebola skúpa. Neviem, či sa jej Magdaléna vyrovňa. Ale...

Svamäťal sa a sám uznal, že takto by nemal rozprávať. Začíhol a Greguš využil chvíľu, aby ho prehovoril. Ale všetky slová boli daromné a len teraz sa priznal, že preto tak milí kone, aby včas dobehol a túto noc mohol stráviť s Erou. Teraz, keď je to pritulný vtáča na dosah ruky, musel by byť blázničný, aby ho obišiel.

Pretože mu Greguš nechcel zostať strážiť kone pri medzi. Jano sa rozhadol, že si ich poime k nei. V zatvorenom dvore nik ich potme nevidí. Nám kázal, aby sme šli teda vonpred, keď sa bojíme. Ale aby sme šli kromkom a on že nás dobehne. Ak by sa oneskoril, určil miesto, kde ho máme noškať v chotri okresného mesta. Do Maliaríkov nesmieťme vziať bez neho prísť, lebo hned by ve-

deli, že za tým niečo väzí. Nechce sa prezradíť, lebo nechce stratiť Magdalénu. Od zajtra zas ona bude jeho a nebude to zlá zámena, také kuriatko.

Gregušovi sa sánky vozili, ako škrípal zubami pri týchto hanobných rečiach.

Zápotocný sa už chcel pobrať, ale zaváhal a potom prišiel ku mne.

Štrmo mi povedal:

— Ešte tebe by som chcel niečo pripomeneť.

— No.

— Dievky sa rady vešaju na pekných chlapov, — vrvá výstražne, — nuž daj si pozor, aby sa nám cesty neskrížili.

Stál som rovno pred ním a neuhol som jeho pästi, ktorú mi vozil pred očami. Díval som sa na neho priamo a s odvahou.

— Totiž nechcem, aby sa mi niekto miešal do mojich vecí u Maliaríka, — pokračuje s vytrenenými očami, — lebo každému pustím žilu.

S tým vyskočil na prostredného koňa a pobral sa doľu medzami do záhrad nad domami dediny. Videli sme ho ako zastal na záhumení pred vrátami a zabúchal opatne na ne. O chvíľu vybehl otvoril ženská, ktorú sme z diaľky videli len v nejasných črtach pri svetle hviezd, a hodila sa mu okolo hrdla. On ju schytil do náručia.

— Podme, — vrvá Greguš, akoby omráčený Janovým výčinom.

— Podme, — súhlasím a uvedomujem si, ako týmto správaním pokoril Magdalénu ten, ktorému mala patriť naveky.

V tej chvíli zacítil som, ako sa vlieva do mňa sila, a keby bolo treba, neból by som sa postaviť proti celému svetu pre Magdalénu.

Akoby som ju chcel potešiť, hovorím si v duchu a počúvam nárazy kopýt našich zvierat:

„Nebál by som sa postaviť proti nikomu z celého sveta, keby som mal istotu, že sa nevzoprie ochrane mojich rúk. Odhadol by som sa obnažiť si prsia a holé ich nadstaviť nožu, keby som ti tým pomohol. Nepocitil by som strach, i keby som sa mal biť pre teba s takým surovým človekom, ako je Zápotocný.

Si iste prekvapená týmto mojimi slovami, Magdaléna krásna, a čuduješ sa, ako som sa od detsva zmenil a ako sa reč moja nepodobá reči vtedajšej. Ale vieš, Magdaléna, i so mnou je to tak, že kŕm som bol dieťa, hovoril som ako dieťa, mysel som ako dieťa, zviedal som ako dieťa, ale keď som muž, opustil som detinské veci.

A som rád, že som tak vyspel a že moje vŕdialia sa silou, lebo si budem musieť vŕtiť cestu k tebe od veľkých prekážok. Niet na to už mnoho času, lebo zatra jednámu z nás. Zánotočnému alebo mne, budeš musieť povedať rozhodujúce slovo.“

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

VYŠNÉ LAPŠE

Výročná volebná schôdza Miestnej skupiny KSSCaS vo Vyšných Lapšoch sa uskutočnila 11. februára t.r. v klubovni. Otvoril ju predseda MS Jozef Krišák, ktorý zároveň prednesol správu o činnosti miestnej skupiny v uplynulom období.

Správa konštatovala, že činnosť miestnej skupiny sa sústredovala hlavne v klubovni MS. Tu sa uskutočňovali schôdze výboru MS, vznikol a nacvičoval divadelný krúžok, v ktorom účinkovala najmä školská mládež. Každoročne sa v klubovni konajú stolnotenisové turnaje a vlni sa uskutočnil aj šachový turnaj v hre dámou. Bola i snaha zorganizovať súťaž pod názvom Poznáš starú vlast – Slovensko? Nebola však príliš úspešná.

V klubovni MS sa stretol aktív miestnej skupiny s predsedom Matice slovenskej, národným umelcom Vladimírom Mináčom pri príležitosti jeho účasti na oslavách 40. výročia Spoločnosti v Nedeci. V tomto kultúrnom stánku sa tiež uskutočnila recitačná súťaž slovenských detí zo Spiša a Oravy. Avšak najvýznamnejším podujatím za celé volebné obdobie vo Vyšných Lapšoch bola prehliadka dychových hudieb Spoločnosti zo Spiša a Oravy. Značný podiel na jeho úspešnom priebehu mali Vyšnolapšančania, ktorí boli jeho spoluorganizátormi.

Predseda ÚV vo svojom prejave im za to vyslovil podakovanie. V klubovni MS, ktorej vedúcim je Jozef Krišák (ml.), sa tiež konajú zábavy a diskotéky pre mládež z Vyšných Lapšov a okolia.

Krajania z Vyšných Lapšov aktívne propagujú krajský časopis Život. V minulom roku zabezpečili mu ok. 120 odberateľov. Krajania myslia i na rozvoj slovenského školstva. V posledných rokoch počet žiakov stále stúpa.

Miestna skupina vo Vyšných Lapšoch zdržuje viac ako sto členov.

Správu predsedu doplnil úradujúci člen ÚV Eudomír Molitoris. S koncom minulého roka postavili v lapšanskej klubovni päť kachľových pecí. ÚV pre klubovňu zamestnal i upratovačku, ktorá bude počas zimného obdobia kúriť. Pre členov súboru, žiaľ neexistujúceho, ústredný výbor nechal ušít dámske a pánske čižmy. Do klubovne bola tiež zakúpená skriňa a bol opravený starý premietací prístroj, ktorý však ako sa pred schôdzou ukázalo, nadále nefunguje. Preto MS dostane ešte v tomto roku novú premietáčku, aby sa už v najbližšom období mohlo začať s premietaním slovenských filmov, čoho sa krajania veľmi dožadujú.

V menšej diskusii krajania hovorili o ešte lepšom využívaní klubovne a potrebe sprístupniť sledovanie televízneho programu všetkým návštěvníkom, teda aj tém, ktorí sú vo veľkej sále, v hľadisku. Chceli tiež vedieť, ako využívať otázku prenájmania klubovne pre rodinné a spoločenské podujatia. V tejto otázke je plat-

né uznesenie ÚV zo dňa 21. januára t.r., ktoré stanovuje výšku poplatku za prenájom klubovne. Účastníci schôdze tiež rozhodli, že tých krajanov, ktorí si nepredplácajú Život, nebudú povážovať za členov a vyškrtnú ich zo zoznamu.

Po diskusii krajania jednohlasne udeliili absolutórium ustúpujúcemu výboru a vo verejných volbách si zvolili nový výbor. Predsedom MS je naďalej kraján Jozef Krišák.

V pláne práce pre nastávajúce obdobie je najdôležitejšou úlohou dokončenie výstavby klubovne a najmä zariadenie dvoch izieb v podkroví. Kultúrnu činnosť MS by mal zaktivizovať súbor piesní a tanec, ktorý chce v tomto období založiť. Veľké možnosti majú Vyšnolapšančania aj v organizačnej práci, najmä keď ide o zväčšenie členskej základne a nábor nových členov z radov mládeže.

DOMINIK SURMA

ČIERNA HORA

Mnohí naši krajania bývajú v dedinkách učupených pod Tatrami. Tak ako všade inde, aj na týchto dedinkách majú ľudia svoje problémy. Napríklad v Čiernej Hore, ktorá je akoby rozdelená na dve časti – „od Tribša“ a „od Jurgova“ – majú problémy s dokončením výstavby cesty spájajúcej obe časti obce. Je to na nich významné vec tým, že obec sa nachádza v turistickej oblasti. Vedľa cesty nie je ďaleko napr. do Zakopaného, ktoré je vyhľadávaným turistickým strediskom v Nowosączskom vojvodstve. Každoročne tu prichádzajú tisíce turistov a rekreantov.

V súvislosti so spomínanou cestou, treba spomenúť, že každý občan Čiernej Hory prispel k výstavbe cesty svojou prácou. No naďalej nie je dokončená. Prečo? Dôvody sú rôzne. Jedným hovorí, že je to výsledok nedostatku iniciatívy, zase iní, že peniaze zhromaždené na výstavbu cesty niekam zmizli. Boli vraj na Gminnom úrade v Bukowine Tatrzanskej a tam ich treba hľadať. Co na to Gminný úrad?

Dalším problémom je autobusové spojenie Čiernej Hory s Novým Targom. Tamojší ľudia sa sťažujú, že autobus, ktorý podľa cestovného poriadku má odchodom 13.20 hod, v skutočnosti nechodi. Premáva tam sice autobus, ktorý dováža pracovníkov do nowotarského obuvníckeho kombinátu, ale ten často obyčajných cestujúcich neberie. Oveľa lepšie hoci menej využívané je spojenie do Zakopaného, kam autobus chodí 3–4 krát denne. Dopravný podnik by mal tento problém nejak vyriešiť.

Krajania z Čiernej Hory sa vždy ochotne podieľali na svojpozemných prácach a zúčastňovali sa každej verejnoprospešnej iniciatíve. Som presvedčený, že by aj teraz podporili každú iniciatívu pre dokončenie cesty. Iniciatívu by mali prejavíť miestne orgány.

A.P.

KACVIN

ESTE O KOMASACII...

Naši gazdovia na Spiši či Orava majú svoje kamenisté roľníky roztrúsené po celom chotári. Na týchto poliach hospodári naši otcovia a hospodári na nich aj my. Pracuje sa na nich tvrdzo, ako v minulosti, lebo na takých úzkych pásikach nemožno zavádzat mechanizáciu. S týmto problémom sa nevedeli vysporiať voľakedajšie okresy a krajské orgány a ani dnes si s nimi nevedia poradiť gminy.

Možno povedať, aký problém, vedľa existuje komasácia. Je to pravda. Scelené pozemky uľahčujú roľníkom život. Je to pre nich dobrodenie, ale len vedy, keď sa komasácia robi rozumne.

U nás v Kacvini sa komasácia začala pred druhou svetovou vojnou, v roku 1938. Vojna však práve prerušila. Začalo sa v nich pokračovať a vlastne robí všetko od začiatku na jeseň 1953. Komasáčne práce viedli geodeti, ktorí pomáhali 22-členná komisia miestnych väzených roľníkov, ktorí dobre poznali celý chotár, vedľa sa na tejto pôde narodili a na nej aj pracovali. Pri komasácií, ako vieme, sa tvoria nové, veľké pozemky. To si zároveň vyžaduje rozšírenie starých cest bud' vytýčenie nových a vymedzenie nových plôch na spoločné, celoobecné ciele. Na to, žiaľ, nielen geodeti, ale i spomínaná komisia zabudli a dnes tri celá obec.

Po komasácií sa v Kacvini začalo veľa budovať. Za obcou, akoby na záhumení, vznikol nový rad domov – prakticky druhá časť dediny. Lenže geodeti „zabudli“ rozšíriť na tomto mieste cestu, aby bolo miesto na stoky. Zabudli tiež vymedziť miesta na pripustky vody z polí. Nepomyseli na to, že u nás občas aj prší. Stalo sa totiž, že dnes všetka voda steká na spomínanú cestu a nesú ju na močiar. Aby sa dalo cez ňu prejsť, niekedy nepomáhajú ani gumáky. Najvhodnejší by bol nejaký čln.

Od komasácie už uplynulo 28 rokov a voda po daždi alebo búrke stále steká na spomínanú cestu. Je už najvyšší čas, aby nám úrady pomohli túto záležitosť konečne vyriešiť.

Druhý problém, ktorý chcem spomenúť, súvisí s melioráciou. Máme v chotári polia, ktoré po daždi voda zlieva. A vtedy rastliny na týchto poliach hnijú. Počas komasácie sa totiž zabudlo vytýčiť miesta na melioračné kanály, ktorími by voda stekala do rieky alebo potokov. Dnes stojí na poliach bud' zaplavuje cesty. Nikto totiž nechce dať na takéto kanály alebo priekopy časť svojho pozemku. A tak sa všetci trápia. Už 28 rokov.

OPRAVA

V Živote č. 1/89 sme naším nedopatením opomenuli uviesť autora článku Slováci a Kościuszko povstanie Dr. Jozefa Siemonečka, ktorému sa týmto ospravedlňujeme.

REDAKCIA

Pred komasáciou sme sa všetci tešili, že budeme hospodáriť lepšie, po novom, že sa nám bude ľahšie pracovať. Nie je však všetko zlatom, čo sa leske – hovorí Ľudová múdrost. Komasácia je dobrá, ale treba ju robiť rozvážne a bez individuálnych egoistických zásahov.

... A O URBÁRE

Ľudová múdrost hovorí, že peniaze ležia na ceste v blate, treba ich len nájsť a zdvihnúť. A samozrejme aj využiť. Ako, o tom o chvíľu. Kedysi ešte za čias cisárovnej Márie Terézie vznikli u nás urbáre, ktoré združovali všetkých vlastníkov lesov na našich dedinách. Podiely v urbárskom lese sa určovali podľa výmeru pôdy, ktorého základnou jednotkou bola tzv. osmina. Kto mal koľko osmín, toľko mal aj podielov v urbáre. Po čase sa tieto podiely delili medzi rodinných príslušníkov, takže podaktori vlastnili napr. 1/8 podielu. O spôsobe hospodárenia v urbáre boli informovaní všetci jeho členovia na výročnej schôdzi. Bola to pre celú obec mimoriadna udalosť. Na takejto schôdzi predniesli správu o finančnej činnosti, ale aj o vykonaných práciach. Na schôdzi volili pre budúci rok baču, ktorý chodil s ovčami na salaš. Okrem baču volili aj tzv. „šafára“, ktorý dvakrát do týždňa vozil zo salaša ovce sýr majiteľom oviec. Majiteľ kedysi dostával 8 kg sýra od jednej ovce. Ďalej volili obecného pastiera, ktorý pásol jahňatá.

Ale volieb bolo v urbáre viačej. Členovia volili tzv. „hajčiho“, ktorý bol strážcom lúk a obrábaných polí. Dával pozor, aby pastieri nevypásali kravy, ovce a husi na lúkach a poliach, kde vypásanie bolo zakázané.

Keď sa niektorý roľník previnil, strážca to ohlásil richtárovi, alebo miestnemu urbárskemu výboru a tí previnilcovu vymerali primeraný trest – podľa veľkosti škody. Takto to trvalo niekoľko desaťročí. Teraz, po komasácií, urbár už nie je tým, čím býval. Totiž počas komasácie sa pôdny areál urbáru zmenil o 400 ha. Teraz urbár vlastní len ok. 80 ha. Treba však povedať, že ešte aj teraz sú možnosti, ktoré by bolo možné využiť v prospech členov urbára a nie, ako si to myslia podaktori, iba v prospech jednotlivcov.

Je také porekadlo: Bol les – nebolo nás, bude les – nebude nás. Zdá sa mi, že dnes to už nie je pravda. Miestny výbor urbára by mal uvážiť ako finančné prostriedky za drevo a iné príjmy rozdeliť. Malo by to byť tak, ako sa delí drevo – podľa podielov. Samozrejme po odpočitaní všetkých výdavkov, napr. lesnej dane, poistenia, opravy urbárskych domov atď. Podľa mňa by to bolo správne hospodárenie: koľko máš, za toľko platiš a toľko dostaneš. U nás je to naopak. Keď má niekto napr. 10 podielov – a nechodi do práce (v urbáre sú dni, keď sa v urbárskom lese pracuje napr. sadia sa smrečky, vypáluje odpady a pod.) – dostane lístok na drevo (na 1 podiel = 1 m³ dreva)

ZÁPISY NA SLOVENČINU

Pripomíname všetkým rodičom a výborom miestnych skupín, že od 15. apríla do 31. mája t.r. sa v základných školách na Spiši a Orave konajú zápisy na slovenčinu. Ojedinele možno prihlásiť žiaka aj do konca školského roku. Zapisovať treba len tie deti, ktoré sa začnú učiť slovenský jazyk po prvý raz. Všetci rodičia, najmä krajanski, mali by využiť túto možnosť.

Iem vtedy, ak zaplatí za každý neodpracovaný deň po 3000 zl. V opačnom pripade mu výbor nedá listok. Myslím si, že to nie je správne, lebo peniaze zo zisku mali byť využívané v prospech členov urbáru. A to miestny výbor nerobi. Urbárske domy nie sú opravované a peniaze zo zisku sú využívané na iné, neurárske ciele. Z toho potom fázia najviac tí, čo nie sú členmi urbáru.

Finančné postriedky musia byť spravodlivé rozdelené. Tako podľa mňa zmýšľa väčšina členov urbáru. S lesom treba múdro hospodáriť, šetriť ho, lebo môže sa stať že „nebude nás a nebude ani les“.

J.B.

KRÍZOVÁ CESTA DO VOJVODSTVA

Ked' napišem, že je to problém starý ako svet, bude to prehnáne. Tiahne sa však veľmi dlho, lebo od reformy administratívneho rozdelenia krajiny v roku 1975, kedy vznikli nové vojvodstvá. Vtedy sa Spiš, Orava a iné oblasti bývalého Novotarského okresu dostali do nového vojvodstva Nowy Sącz. Vtedy sa tiež naše obce – Nová Belá, Krempachy, Durštin a Fridman, v mene ktorých pišem, ocitli pred problémom, ktorý nám podnes strpne život. Ide o dopravu do Nového Sącza.

Nowy Sącz, ako sídlo vojvodských orgánov a rôznych inštitúcií, je miestom, kam rolníci musia zaviesť chodiť, ak svoje otázky nemôžu vybaviť v gminách. Lenže dostať sa tam je často veľmi ťažko. Z Nového Targu do Sącza premáva sice hodne autobusov, ale z našich obcí, ktoré sú trochu z cesty, ani jeden. Prestúpiť do autobusov z Nového Targu nemožno, lebo sú spravidla preplnené. Vtedy nezostáva nič iné, len cestovať autostopom. A predsa existuje veľmi jednoduché riešenie. Stačilo by, keby jeden alebo dva autobusy idúce z Nového Targu odbočili k nám, čo by trasu predĺžilo iba o niekoľko kilometrov, zato desiatky ľudí od nás by sa nemuseli rozčúľovať a znepokojovali, či sa do vojvodstva dostanú alebo nie.

Všetky doterajšie snahy o zlepšenie tejto autobusovej dopravy boli bezvýsledné. Správa oblastnej autobusovej dopravy v Nowym Targu nás jednoducho ignoruje. A predsa obyvatelia našich obcí si plne zaslúžia lepšiu dopravu hoci aj za najlepšie výsledky v hospodárení a v dodávkach polnohospodárskych produktov štátu.

Nie je to ostatne problém len Novej Belej, Krempach alebo Fridmana. Podobné ťažkosti s ce-

stovaním do sídla vojvodstva majú aj obyvatelia iných obcí, najmä: Tribš so susediacou Ciernou Horou, Vyšné a Nižné Lapše, Nedeca, Kacvín a Falštin, ktoré sa taktiež usilovali o zlepšenie spojenia s vojvodstvom. Potom sa často stáva, že jeden deň nestaci na vybavenie všetkých záležitostí na vojvodských úradoch, lebo po príchode sa hned treba chýtať na návrat, ktorý je tiež problematický. Rolníci, najmä v lete, si nemôžu dovoliť marniť toľko času, lebo čas – to je chlieb, ktorého dnes nemáme v Poľsku príliš veľa. Preto si myslím, že je už načas, aby tento problém vyriešili vojvodské úrady v Nowym Sączu, keď si s tým už toľko rokov nevie poradiť novotarská správa autobusovej dopravy.

JOZEF MIRGA

ČO JE EKONOMICKEJSIE

Dnes, v období zavádzania hospodárskej reformy v Poľsku, pojem hospodárnosti získava osobitnú hodnotu. Všetko, čo je ekonomické, má predpoklady na rozvoj a čo ekonomické nie je – ruší sa. Hodnotiac vec z tohto hľadiska ťažko pochopiť, prečo Oblastná správa štátnych železníc v Krakove zrušila železničnú staniciu v Czarnom Dunajci.

Dostali sme odpis listu Gminného družstva Roľnícka svojpopomoc z Jablonky do Ministerstva dopravy, plavby a spojov so žiadostou o odvodenie rozhodnutia o zrušení spomínamej stanice. V zdôvodnení tejto žiadosti sa poukazuje práve na ekonomické príčiny, ktoré svedčia za udržaním tohto 14-kilometrového úseku železničnej trate z Nového Targu do Czarného Dunajca.

Na stanici v Czarnom Dunajci sa ročne vykladalo (z asi 1900 vagónov) vyše 60 000 ton tovarov určených na zásobovanie rolníkov v dvoch gminách: Jablonka a Czarny Dunajec. V neďalekom Rogožníku sa zase nakladalo asi 1000 ton kameniva pre potreby stavieb v južnom Poľsku. Bola to teda trať využívaná. Aby sa dnes uvedené množstvo nákladov dalo prepraviť, bude potrebných dodatočne 10 ťažkých nákladných automobilov a vyše 100 ton pochonného látok, s ktorými, ako je známe, sú problémy.

Treba ešte poznamenať, že zrušením železničnej trate sa automaticky predĺží cesta automobilov – priemerne od 50 do 150 percent, závisle od obcí, kde sa nachádzajú, sklady GS. To samozrejme ešte zvýši náklady na prepravu. Odhaduje sa, že preprava jednej tony tovarov automobilmi by spolu s prekládkou bola drahšia o 334 až 735 zl od železničnej prepravy. To by spô-

sobilo automatický rast cien prepravovaných tovarov, ktoré by museli hrať predovšetkým rolníci. Na dôvažok automobily voziacie tovary na Oravu a do obci v gmine Czarny Dunajec, by sa do Nového Targu vracať prázdne. To by bola márnootratnosť.

Zrušenie stanice v Czarnom Dunajci už v prvých mesiacoch spôsobilo viaceré problémy. V skladoch gminných družstiev Roľnícka svojpopomoc začalo chýbať uhlie a niektoré prostriedky pre poľnohospodársku výrobu, čo zneprávilo rolníkov chystajúcich sa k jarným prácam. Zdá sa však, že pre niektorých pojem hospodárnosti neplatí. Najhoršie je vtedy, keď sa to vzťahuje na ľudí, ktorí rozhodujú. Veľké omyly je veľmi ťažko alebo dokonca nemožné napraviť. Ešte nie je neskoro!

J.S.

DURŠTÍN

Zdalo sa, že tamojšia miestna skupina KSSCaS sa rozpadne. Je malicák, má iba niekoľko členov. Celý čas pôsobila v stažených podmienkach, keď sa hrstka ľudí len ťažko ubráni pred nátlakom nie vždy ťaživej väčšiny, kedy sa so svojim vedomím treba i skrývať. V takejto situácii ťažko hovorí o akejkoľvek činnosti. Naviac predstaviteľ MS sa veľmi málo zúčastňovali na živote Spoločnosti, čo spôsobila choroba predsedu MS. Treba tiež úprimne povedať, že do Durština dlhší čas nezavítal ani predstaviteľ obvodného alebo ústredného výboru. Preto úlohou volebnej schôdze, ktorá sa konala v Durštine 12. februára t.r. bolo stmelit tento nevelký kolektív ľudí a povzbudit ich do ďalšej práce. Snáď ich práca prinesie výsledky – aspoň zvýšenie počtu členov. Keď bude členská základňa väčšia, bude možno oživiť aj kultúrnu a spoločenskú činnosť.

Predsedom Miestnej skupiny sa opäť stal krajan Alojz Kubušek, statčný človek a skúsený krajanský činiteľ. Snáď v svojom úsilií nájde podporu u novozvoleného dvojčlenného výboru.

Schôdze sa zúčastnili – predsedu UV Ján Molitoris, podpredsedu UV František Kurnát a člen predsedníctva UV Dominik Surma.

D.S.

VEĽKÁ LIPNICA

Chcem vám napísat niekoľko slov o našom živote a problémoch vo Veľkej Lipnici.

V roku 1986 sa na vyučovanie slovenčiny v základnej škole v Skočíkoch zapísalo 24 žiakov. Žiaľ, o tri dni neskôr riaditeľ školy oznamil, že nemajú učiteľov ktorí by mohli vyučovať slovenský jazyk a to nielen vo Veľkej Lipnici, ale vo všetkých školach na Orave, čo predsa nie je pravdou. Vedľ pred niekoľkými rokmi sa u nás deti učili slovenčinu a v iných oravských obciach učia sa aj dnes. Myslím si, že túto vyučbu treba u nás rozhodne obnoviť.

Sme spokojní s prácou klubovne MS KSSCaS v Privarovke.

Vďaka Matice slovenskej máme v klubovni rôzne časopisy ako napr. Život, Slovensko, Československý svet a iné. Starší krajania a mládež si môžu prečítať zaujímavé články. Pred 15 rokmi pri našej miestnej skupine pôsobili súbory, ktoré vystupovali v Poľsku a na Slovensku. Žiaľ, teraz nemáme inštruktorov, ktorí by divadelné hry, spevy a tance nacvičovali. Sme radi, že si aspoň môžeme pozrieť televízny program zo Slovenska.

VENDELÍN STERCULA

NÁRODOPISNÁ EXKURZIA

Mesto Cheb bolo založené v prvej polovici 13. storočia na mieste staršej románskej osady. Podľa archeologických výskumov a vykopávok ešte v 9. storočí tu bolo slovenské hradisko. V období husitských vojen bolo mesto na strane cisára Zigmunda. Neskor počas tridsaťročnej vojny (1618–48) Cheb obsadili Sasi a Švédi. V roku 1434 bol v Chebe zavraždený veliteľ cisárskych vojsk Albrecht z Valdštejna.

V 17. storočí bolo mesto prestavané. V historickom jadre mesta sa zachoval románsky hrad s Cierňou vežou a kaplnkou, vybudovanou na príkaz nemeckého a rímskeho cisára F. Barbarossa, ktorý v rokoch 1189–92 viedol tretiu križovú výpravu do Svätej zeme. Z ďalších architektonických pamiatok sa tu nachádzajú gotické a barokové domy. Na námestí Rolandova fontána, ktorú mohli vlastniť iba mestá, majúce určité výsady a privilégiá. Nájdeme tu i zaujímavé cirkevné objekty, farský kostol sv. Mikuláša s neskoro románskymi vežami a chórom z roku 1270, kostol sv. Kláry vybudovaný v rokoch 1707–1711, ktorý projektoval významný architekt K. Dientzenhofer. V Chebe pôsobili J.W. Goethe a Fr. Schiller.

V súčasnosti je Cheb vyhľásený za mestskú pamiatkovú rezerváciu a zároveň je významným priemyselným strediskom. Nachádzajú sa tu strojárske závody o.i. závod Eska na výrobu bicyklov, ako aj textilné a potravinárske závody.

Z Chebu je blízko do mesta Aš, ktoré je najzápadnejším mestom v ČSSR. Ako osada Aš bol pôvodne osídlený slovenským obyvateľstvom. Od polovice 18. stor. a v 19. stor. nastal v mestčeku rozkvet textilnej výroby, ktorá bola spojená s farbiarstvom. Meteské práva získal Aš v

ODIŠLA OD NÁS

Dňa 4. februára 1989 umrela v Krempachoch vo veku 67 rokov krajanka

ZOFIA LOJEKOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou našej Spoločnosti. Odišla od nás dobrá krajanka a čestná žena.

Čest jej pamiatke!

MS KSSCaS
v Krempachoch

Záber z Karlových Varov

roku 1872. Na námestí je pamätník významného básnika obdobia romantizmu J.W. Goetho, ktorý mesto navštívil niekoľkokrát.

Z Ašu sme odišli do významných kúpeľov — Karlových Varov, ktoré majú pomenovanie po svojom zakladateľovi, cisárovi Karolovi IV. Mesto bolo založené medzi rokom 1316 — 1378. Podľa legendy cisár náhodou objavil liečivý prameň na poľovačke. V časoch Václava IV. bola kúpeľná osada vyhlásená za otvorené mesto s azylmým právom. Rozkvet liečebnej turistiky nastáva až v 16. stor. po vybudovaní dvesto kúpeľných domkov, do ktorých vtekala liečivá voda pomocou drevencových rúrok.

V období stavovských povstani význam kúpeľného mesta poklesol. V druhej polovici 17. stor. nastal ďalší rokvet Karlových Varov, keď sa v meste začali vyrábať oblatky. Mesto na svoje tradicie nezabúda. Na oblatkoch si môžeme pochutnať i dnes, stačí keď zajdeme do najbližšieho stánku.

V roku 1819 sa v Karlových Varoch konal kongres, na ktorom rakúsky kancelár Metternich pre-sadil cenzúru tlače a kontrolu univerzít.

Dňa 24. apríla 1938 sa v Karlových Varoch konal zjazd Sudetoneemeckej strany (SDP), na ktorom vystúpil K. Henlein a sformuloval osem požiadavok, ktoré viedli k rozbitiu Československej republiky.

V Karlových Varoch je 12 tep-ly mineralných prameňov, ktoré liečia choroby zažívacieho ústrojenstva. Mesto navštívilo mnoho svetoznámych osobností o.i. básnik B. Hasičtejský z Lobičovic, Fr. Schiller, Adam Mickiewicz, N.V. Gogol, J.W. Goethe, F. Chateaubriand, Cár Peter Velký počas svojich cest po Európe taktiež sa zastavil v týchto kúpeľoch. V Karlových Varoch sa tiež liečil Karol Marx.

Každoročne v júli sa v Karlových Varoch koná Medzinárodný filmový festival.

Ďalšou našou zastávkou bol hrad Loket, pamätné miesto českého národa. Hrad slúžil ako pevnosť pred útokmi Bavorov. V roku 1319 sa stal útulkom pre kráľovnu Elišku a jej syna, neskoršieho cisára Karola IV. V období husitských vojen pre východnú polohu ho husitské vojská nedobily. V súčasnosti sú priestory hradu pre navštěvníkov uzavrete, pre rekonštrukčné práce.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE
JOZEF PIVOVARČÍK

POCASIE A NEBOŽTÍCI

Keď dnes počúvame z rádia predpoved počasia, ani nás nenapadne, že kedysi počasie mohlo mať niekedy priamu súvislosť s nebožtikmi. Aspoň ľud si to myslie. Počasie vtedy malo preživotný význam, pretože jeho anomálie ho mohli pripraviť o živobytie na celý rok. A preto keď sa počasie náhle pokazilo a tým ohrozilo úrodu, ľud začal hľadať príčiny zhoršenia sa počasia. Rádiá vtedy ešte neboli, veľká časť ľudu bola ešte negramotná a styky so vzdialenejšími obcami a mestami boli veľmi malé, takže miesto skutočných príčin hľadali sa príčiny inde, v poveře. Na to doplatilo niekoľko mŕtvych, pretože ak niekto nezomrel prirodzenou smrťou a pritom bol pochovaný na riadnom cintoríne, veľmi ľahko pri takej príležitosti to miesto na cintoríne stratil. Vrchol bol, ak mal v ústach alebo pod hlavou zrno či niečo podobné. Pozrime sa na dve udalosti, ktoré sa na severnom Spiši skutočne odohrali.

Rok 1864 sa začal normálne. Lenže neočakávané skoro príša ľud. Už začiatkom marca ľudia mohli pracovať na poli. V tom čase, 6. marca zomrel vo Vyšných Lapšoch istý gazda menom Tomáš Mačeják, a to opýť do nemoty. Pravdepodobne dostal porázku alebo niečo podobné. Keďže bol ináč poriadnym človekom, pochovali ho riadne na obecnom cintoríne. Lenže čo ľud nechcel, krátko nato sa počasie zhoršilo. Prišla veľká zima a sneh. To studené počasie nie a nie prejst. Ľudia boli celí zúfali, pretože ešte koncom mája bol na poliach sneh a nemohli pracovať. Doplatal na to chudák Mačeják. To vraj on sa pomstil ľudom za to, že ho pochovali na cintoríne. Nebude lepšie dôvtedy, kým ho niekam nepremiestnia. S touto myšlienkou príši zdá sa občania blízkej Lapšanky. Nepokojovali v kraji rástol. K tomu ešte miestny farár ochorel, takže nebýval vo Vyšných Lapšoch. Ľudia tú príležitosť využili. Dňa 27. mája zislo sa do Vyšných Lapš asi 200 ľudí nielen zo samotnej obce, ale aj z Lapšanky a hlavne z Osturne. Richátr na nátlak povelil hrobárovi hrob Mačejáka otvoriť a pozrieť sa, či tento nemá v ústach zrno a chlieb. Prítom jemu, ako aj jeho pomocníkom Olejároví a Zembovi aj

zaplatil v krémie niekoľko rumpál pálenky. Hrobári s pomocníkmi za veľkého rozruchu v dedine odišli na cintorín. Mačejákov hrob vykopali, truhlu z neho vytiahli, otvorili. Nebohý bol už vo vysokom štádiu rozkladu takže z neho tiekla nejaká krv podobná tekutina. Preto ho vodou obliali, celého prehmatali či u seba niečo nemá, potom prezreli aj truhlu. Keďže níz nenašli vyjali ho z truhly, prenesli za mür cintorína, kde iní vykopali nový hrob, doň ho položili a zasypali. Aby všetko riadne vykonali, truhlu rozobili a spálili na jeho novom hrobe. Potom šli do krému sa potužiť. Olejár o príčine tohto počinu neskôr vypovedal takto: „Preto zme to mertve telo vikopali, bo už mal cali švet zahnut, bo zato, že na svatom miestu zapokaní prišol, ta zla hvíľa a sneh do našej obci prišol, a že uš po pochovaní 13 týždňov v trobe z merveho tela krv tekla.“ Či sa počasie potom zlepšilo? Iste. Veď už o pár dní bol jún a sneh raz musel zmiznúť!

Lenže rok 1864 bol nešťastný. V septembri a v októbri už zas snežilo. Mačeják už bol na po-riadku, nuž kto to teraz zapričnil? Občania Lendaku vytáhli, že na vine je mŕtvolu Jána Halčína. Halčín so totiž v Lendaku 19. novembra 1863 obesil. Keďže o ňom bolo známe, že je duševne chorý, tamojší farár Stil ho chcel riadne pochovať. Postavila sa proti tomu celá obec na čele s richtárom. Napriek tomu vysak do veci sa zamiešali úrady. Halčín bol pitvaný a pitevný nález dokázal jeho nemoc. Stil ho pochoval riadne na cintoríne. Lenže keď teraz prišiel ten sneh, ľudia sa naňho rozpamätili, hoci už odpočíval v zemi skoro rok. Ten-to raz celu vec previedli ženy: Verona Veščica, ktorá mala 27 rokov, s mužom nežila a pred súdom sa ani na jeho meno ne-pamätila, ďalej Zuzana Majerčáková, tiež 27-ročná, Zofia Majerčáková — 21-ročná a vdova Vodžáková — 53-ročná. Pomáhal im iné ženy. Z mužov sa len 4 prizerali. Ženy otvorili hrob, truhlu s mŕtvolou vytiahli hore, otvorili ju a prezreli, či pod mŕtvolou niečo nie je. A skutočne tam našli jačmeň, ovos, seno a pod hlavou mal zemiak. Ďalej s vecou nerobili nič, pretože možno pri pohľade na mŕtvolu stratili odvahu, alebo do veci zasiahol farár, ktorému muži oznamili: „Babi vikopali višeláka, ma zamarznute usta.“

Priklady, ktoré sme tu uviedli nie sú ani prvé, ani posledné, pretože ešte hodne neskôr sa stávali prípady, že ľudia vykopali mŕtvolu bačov, strigľov, obesen-cov a pod. a premiestnili ich in-de, prípadne ich v hrobe obrátili a pod.

IVAN CHALUPECKÝ

PÍSALI O NÁS

ORAVA

Č. 52/1988

Divadelný súbor v Námestove má dlhorocnú tradíciu. V posled-

nom desaťročí sa zvlášť zaktivoval. Veľkým prínosom je obe-tavá práca režiséra Ivana Krušinského i pomoc aktívnych, starších členov súboru: Jána Farského, Dušana Benčeka a Marty Belvončíkovej. Povzbudnením je rozšírenie súboru o mladších členov: Evu Mušákovú, Alenu Pavlikovú, Vladimíra Ondreka a Máriu Grebáčovú.

Aj keď všetci z nich majú už počiatčinnú trému dávno za sebou predsa pripravovaná návšteva v PIER ich zavádzala k veľkej zodpovednosti. Uvedomovali sme si rast nárokov diváka. Režisér I. Krušinský na túto návštevu vybral hru zo súčasnosti Trápenie z nábytku.

Na základe pozvania Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku sa námestovskí divadelníci zúčastnili 3 vystúpení v obciach Spiša (Nedeci, Kacvine a Jurgove — Ž) v PLR. Hoci podmienky v kultúrnych za-riadeniach, kde sme vystupovali, boli o niečo skromnejšie, na aké sme zvyknutí u nás, prekvapil nás veľký záujem. Hodinu pred začiatom predstavení boli hľadiská zaplnené. Mali sme tiež obavy, či modernej hre zo súčasnosti bude diváki rozumieť, predsa len sú jazykové problémy, no naše prekvapenie bolo veľké. Reakcia divákov bola možno lepšia ako na niektorých predstaveniach u nás doma. Po každom predstavení nechýbal beseda s domácim divadelným súborom a členmi spo-ľnosti. Prítomní sa živo zaují-mali o prácu našich súborov, o podmienky, o kultúrne zariadenia, aj o záujem mládeže a o činnosť v kultúrnych súboroch.

Prekvapila nás tiež ich slovenčina, ktorá bola takmer taká dobrá ako naša. Že sa predstavení zúčastnila prevažná väčšina starších ľudí, nás prekvapilo, lebo zrejme chceli vidieť a počuť hru v rodnom jazyku, no prekvapila nás veľká účasť a záujem mla-dých ľudí.

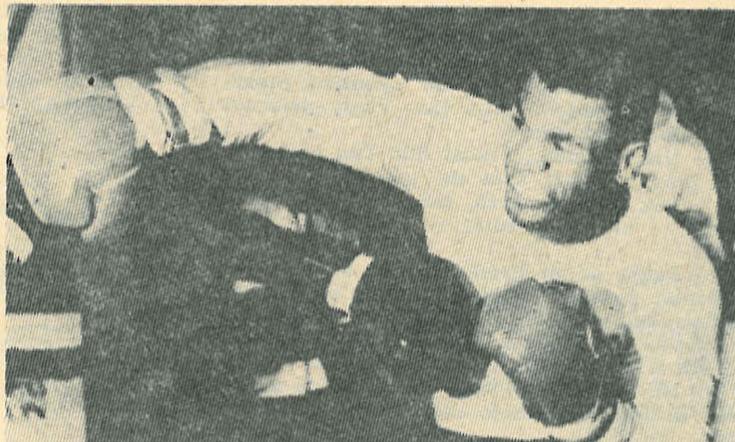
Počas celého zájazdu nas ob-klopovala milá starostlivosť čle-nov spoločnosti, hlavne s. Molito-riša, ktorý takmer každú hodinu nášho pobytu strávil s nami a plnil hľadom aj nevyslovené žela-nia.

Na javiskách menších rozme-rov nebolo možné umiestiť a vyu-žiť všetky dovezené rekvizity, ktoré si vlastne členovia súboru vy-robili sami. Osvetlenie a hudobný doprovod na výbornú zvládli naši technici s. Tichoň a Džugan.

„Na svete je toľko zloby, že každý z nás by mal denne pre svoje okolie spraviť niečo dobré, aby sme z toho veľkého nešta-tia spravili aspoň malicke šta-stie“. To je naše motto, a preto pri návrate členovia súboru, hoci unavení, no šťastní, s hrejivým pocitom nad dobre vykonanou prácou pri približovaní kultúry už sa zhovárali o tom, čo ďalej.

A čo ďalej? Chceme pokusne v tomto lete (a možno i do budú-nosti) pripraviť pravidelné vystú-penia v letnej turistickej sezó-ne pre návštevníkov Oravskej priehrady. Pripravíme jednu hru z klasíky a jednu zo súčasnosti s pravidelným vystúpením dva-krát mesačne. Či naša snaha bu-de úspešná, uvidíme.

(jf)

Dynamit v rukách

V dejinách svetového profesionálneho pôstarstva poznáme veľa slávnych mien. K tým najslávnejším, ktorí vzbudzujú najväčší záujem, patria najmä šampióni v najťažšej hmotnostnej kategórii. V medzivojnovom období bol to predovšetkým Rocky Marciano a po II. svetovej vojne — Muhammad Ali (predtým známy ako Cassius Clay), Joseph Frazier, George Foreman, Larry Holmes, Michael Spinks a v posledných rokoch hlavne MIKE TYSON. Väčšina z nich pred prechodom na profesionálnu arénu venovala amatérsku kariéru titulom majstra sveta bud' zlatou olympijskou medailou. Mike Tyson nemá tieto pocty vo svojej kolekcii. Pre svoj mladý vek to nestihol...

Narodil sa 30. júna 1966 v Brooklyne ako posledný z troch súrodencov. Otca nepoznal, o deti sa musela staráť len matka, pracujúca ako čašnička. Po 3 rokoch sa celá rodina presťahovala do štvrti Brownsville v New Yorku. Živili veľmi biedne, odkázaní na pomoc dobročinných spolkov. Zapracovaná matka nemala čas na výchovu detí a tak sa mladý Mike vychoval vlastne na ulici. Spolu s rovesníkmi okradal chodecov, podvádzal, robil výtržnosti. Stal sa z neho zlodej a povalač. Po večeroch sa však menil na nepoz-

nanie — venoval sa holubom, ktorých dešiatky choval pod strechou. Dokázal s nimi prebdiť celú noc.

Krádeže a ruvačky, v ktorých sa Mike púšťal i do značne starších chlapcov, sa po čase museli skončiť. Ako 13-ročný sa dostał na polodruha roka do polepšovne, kde začal športovať. Všeobecne zdatného, vyrasteného chlapca si čoskoro všimol radca polepšovne, bývalý boxer Bob Stewart a zaviedol ho ku Cusovi D'Amatovi, ktorý je „otcom“ mnohých svetových boxerov. Ten vzbudil v Mikeovi záujem o tento šport, rozprával mu o velikánoch ringu a naučil ho základy boja. Tyson bol skromný, pracovitý a ako čoskoro vysvitlo — mimoriadne nadaný, práve pre box. „Je to nie menší talent, ako bol kedysi Muhammad Ali“ — povedal o ňom Cos D'Amato. O pár rokov to Tyson plne dokázal...

V r. 1982 mu zomrela matka a vtedy ho D'Amato so švagrinou adoptovali a zverili najlepším trénerom. Cus však o 3 roky zomrel, a čoskoro aj jeho ďalší opatrovníci. Možno práve to spôsobilo, že Tyson sa uzavrel do seba a stvrdol. Stal sa neústupčivý nielen na tréningu, ale i v ringu, kde už ako sedemnásťročný bojoval so značne staršími a skúsenejšími supermi a nezriedka vyhral.

Ako amatér vybojoval 25 stretnutí a vyhral 22, veľakrát pred stanoveným časom. V ringu priam zurił, zrazal superov a tak si vysluzil prezývku „Dynamit“.

V marci 1985, keď mal iba 19 rokov, sa Tyson stal profesionálom. Od zaciatku si postavil priečku vermi vysoko — titul majstra sveta. Len to ho zaujalo. V priebehu jedného roka vybojoval až 19 stretnutí a všetky vyhral K.O. Tým prekonal rekord Rockyho Marciana, ktorý pred limitom vyhral „len“ 16-krát v neprerusenom sledze. Vyhral v súčasne čoraz viac zarábal — profesionálny box to sú dnes obrovské peniaze. Za prvy zápas dostał 500 dolarov, za posledný — niekoľko miliónov.

V r. 1986 Tyson priam demoloval známeho Barbicka a stal sa najmladším majstrom sveta v tažkej hmotnosti. A najbohatším. Medzi novembrom 1986 a júnom 1988 poráža všetkých vyzývateľov: Larryho Holmesa vo štvrtom kole, Tonyho Tubbsa v druhom, podobne ako spominaného Trevora Barbicka, s ktorým bojoval 5 minút a 35 sekúnd. Jeho boj s Marvisom Frazierom bol rekordne krátky — trval iba 23 sekúnd, kedy stihol zasadíť len 5 úderov. Krátky bol aj ďalší zápas s Michaelom Spinksom, olympijským víťazom z Montrealu, ktorý mu 27. júna 1988 priniesol titul majstra sveta vo všetkých kategóriach. Trval iba 91 sekúnd. Prednedávnom, 25. februára tr. vybojoval Tyson posledný zápas, v ktorom porazil ďalšieho vyzývateľa Franka Bruna taktiež pred limitom, v 5. kole. Za tento zápas dostał 8 miliónov dolárov.

Mike Tyson ešte nemá ani 23 rokov, ale už zarobil toľko, ako Ali počas celej svojej kariéry. Má 5 áut, tridsaťzobovú vilu v New Jersey, nakrúca televízne šoty v boji proti narkománii, podporuje šport telesne postihnutých... a pestuje svoje holuby. Ale v ringu je nadálej ako tajfún. Vlani srdečne blahoželal jednému zo superov, Jamesovi Smithovi, zvanému „Drvíčom kostí“, ktorý mu dokázal odolávať 12 kôl.

V jednom však Mike nemá šťastie. V láske. Vlani vo februári sa oženil s peknou 24-ročnou herečkou Robin Givensovou, ktorá vraj od neho očakávala dieťa. No to sa dodnes nenarodilo a taň sa Mike snaží o anulovanie manželstva pre tento bluf. Nie je to jednoduché, ved' ide o veľké peniaze. Možno aj preto Tyson ešte viac v ringu zúri. Tieto súboje mu vraj pomáhajú zabudnúť na jeho frustrácie...

JÁN KACVÍNSKY

Hviezdy svetovej estrády

MEGADETH

O tvorbe tohto kalifornského kvarteta sa hovorí, že patrí k najvynikajúcejším zjavom v dejinách tažkého rocka. Hlavnou osobnosťou skupiny a jej vedúcim je gitarista a vokalista Dave Mustaine, ktorý začínal svoju kariéru v známej skupine Metallica. Pre konflikt s jej vedúcimi Mustaine musel odísť. Netrvalo dlho a našiel vhodných kandidátov pre vlastnú skupinu, ktorú nazvali Megadeth. Jej člen-

mi sa stali: Dave Ellefson, Gary Samuelson a Chris Poland.

Nová skupina sa hneď pustila do prvej nahrávky. Prípravy netrvali dlho. V r. 1984 skupina nahrala svoju prvú platňu nazvanú Killing Is My Business... And Business. Obsahovala medzinárodný prepracovaný a rýchlejšiu verziu skladby Mechanix z programu skupiny Metallica a upravený hit Nancy Sinatrovej These Boots Are Made For Walking. Doplňovali ich však vlastné, nápadité a dynamickejšie skladby, hoci na druhej strane v príjme dost tažké, vyžadujúce sústredenie, ktoré akoby odzrkadlovali zložitý charakter tvorca skupiny. Pestrá a živelná hudba získala však kvartetu Megadeth hodne obdivu vyzývateľov.

V roku 1986 nahrala skupina ďalšiu platňu Peace Sells... But Whos'e Buying, ktorá akoby zavŕšila prvú etapu činnosti. Etapu, kedy Megadeth mnogi kritici považovali za najjuníknejšiu skupinu na scéne hudby heavy metal. Túto dobrú mienku potvrdila skupina vydaním ďalšej platne So Far, So Good... So What?, ktorá jej priniesla ob-

rovský úspech, ako kedysi platne spomínané skupiny Metallica.

Novú platňu skupina nahrávala už v novom zložení. Z Megadethu totiž odišli Samuelson a Poland a na ich miesto prišli Chuck Beehler a Jeff Young. Kým však došlo k vydaniu tejto platne, skupina nahrala v r. 1987 elpečku Wake Up Dead Maxi, ktorá akoby otvárala druhú etapu činnosti tohto zaujímavého kvarteta. Touto platňou Mustaine opäť do-

kázal, že je nadpriemerným hudebníkom, a niektoré jeho skladby ako napr. Hooked In A Mouth (so znamenitým textom) prejdú určite do dejín heavy metal.

Prednedávnom Megadeth prijal nového člena — bubenika zo skupiny Metallica. Paradoxné je to, že obe skupiny prestali súperiť. Dokonca nedávno na podujati Castle Donington vystúpili spoločne. Budúcnosť ukáže, na ako dlho uzavreli primerie. (jš)

BYSTRÝ CHLAPEC

Kedysi dávno žil jeden boháč, ktorý požíval peniaze na vysoký úrok. V blízkom okoli byvala aj chudobná rodina, ktorá treba biedu. Dlhovala úžerníkovi celých tridsat quanov. Úžerník už bol päť či sedem ráz pýtat dlh, ale chudáci nemali čím zaplatiť, a tak vždy prosili, aby im ešte pozhoval.

Kedysi úžerník znova prišiel vymahat dlh, v dome neboho nikoho. Len na dvore sa hral malý chlapec.

Úžerník sa ho spýtal:

— Povedz, kam ti odišli rodičia.

Chlapec sa robil, že nepočuje, a neodpovedal. Úžerník sa nahneval a znova opakoval:

— Kde je tvoj otec? Kam ti šla mat? Vari sa len neskrývajú predo mnou? Hovor pravdu!

Chlapec nakoniec nenáhľivo povedal:

— Otec šiel sekáť hlavy živým rastlinám a mŕtve sadit. Matka šla kupovať paličky a predávať viesťor.

Úžerník nepochopil, čo chlapec povedal. Skúsil sa ho preto spýtať ešte zo dva razy, ale chlapec sa len smial a mlčal.

Úžerník si teda chcel chlapca udobriť a povedal:

— Povedz mi, čo vlastne robí tvoj otec a mať. Ak mi to povieš, odpustím rodičom všetky dly, nebudem viac od nich nič pýtať.

Chlapec sa urobil hlúpy:

— Vysmievate sa mi, pane. Prečo si robite zo mňa, malého, posmech?

— Nie, hovorím pravdu, — odpovedal úžerník.

— Pravdu? — začudoval sa chlapec. — Tak hned zavolám svedka. Pred ním potom poviem.

Úžerník si pomysel, že chlapec vôbec nie je hlúpy. Vtom si všimol, že po jednej z paliciek na jedenie lezie mravec-všekaz. Boháč chcel chlapca oklamáť a povedal:

— Aha, pozri, tu lezie mravec-všekaz. Bude nám svedkom. Tak hovor. Kedysi chlapec videl, že svedok je tu, teda, že je všetko, ako má byť, povedal:

— Kedysi som hovoril, že otec išiel sekáť hlavy živým rastlinám a mŕtve sadit, mal som na myсли, že otec šiel sadit priesadu ryže, z ktorej pred presádzaním odrezú vŕšky. Kedysi som vrazil, že matka išla kupovať paličky a predávať viesťor, mal som na myсли to, že matka obchoduje s vejármi.

Kedysi to úžerník počul, pomysel si, že chlapec je naozaj bystrý, nečakal ďalej a odišiel.

O niekoľko dni sa však znova prirútil a začal vymahat dlh. Otec ho úpenivo prosil, aby pockal ešte nejaký čas. Vtedy pribehol dnu chlapec a vravil:

— Otec, nemusíš vraciať dlh. Ten pán nám už dly odpustil, sám mi to povedal.

— Ale, ale, chlapček, len ty prestaň klamat! — zvolal úžerník. — Kto ti to povedal?

— Prečo sa nechcete priznať k vlastným slovám, pane? Veď sme mali aj svedka, — odpovedal chlapec.

Rozzurený úžerník vybehol z chudákovho domu a cestou si výhražne hndral:

— No pockaj, veď ešte uvidíme, kto z koho, dľžobu mi budeť musieť vrátiť tak či tak.

Otec s matkou sa načakali. Pýtali sa syna:

— Akých svedkov maš, synáčik, kde sú? Ako dokážeš, že ti pán odpustil dlh?

— Nebojte sa, otec, — povedal syn. — Dlh nevracajte, spoľahnite sa na mňa. Kedysi pôjdem na súd, sami sa presvedčíte.

Stalo sa. O niekoľko dní prišlo chudobnému človeku predvolanie na súd, lebo úžerník podal nahnú žalobu.

Chudák sudcovi všetko rozpozvedal:

— Veľavážený pán sudca, dlhoval som tomu človeku tridsat quanov. Najprv som ho žiadal o odklad, že mu neskôr peniaze vrátim. Môj syn však hovorí, aby som mu peniaze nevracal, lebo mu úžerník dlh odpustil. Tvrď ešte, že bol pri tom aj svedok — teda všetko ako treba.

Úžerník povedal:

— Clapek kame. Nikdy som mu dlh neodpustil a nemá ani nijakých svedkov. Dajte ho zavolať, pán sudca, a opýtajte sa ho, či je to tak.

Sudca prikázal zavolať chlapca.

Clapek predstúpil pred sudec, úctivo sa ukonil, a potom vyzoprával všetko, ako bol, od začiatku až do konca.

— Povedz, — povedal sudca, — máš nejakého svedka, ktorý by to potvrdil?

— Máme, pán sudca, — odpovedal chlapec, — sám úžerník ukázal na mrvaca, čo liezol po stĺpe, a povedal, že mrvavec-všekaz nám bude svedkom.

Úžerník videl, že sa chlapec pomýli, očervenal a zvolal:

— Ten mrvavec sedel na paličke na jedenie, na stĺpe žiadneho mrvaca nebolo!

Kedysi to sudca počul, zasmial sa a povedal:

— Zdá sa, že si mu ten dlh naozaj odpustil. A podľa všetkého ste mali aj svedka — mrvaca-všekaza, takže sa nemáš na čo žalovať. Chcel si oklamáť chlapca, ale on oklamal teba. Deti sú niekedy rozumnejšie a bystrejšie ako múdri starci.

Sudca vyhlásil, že dlh úžerníkovi netreba vraciať. Boháč musel zaťať zuby a prosiť o prepáčenie. Hoci bol na chlapca nahnevaný, v duchu ho chválil za jeho bystrý um.

VIETNAMSKÁ ĽUDOĽOVÁ ROZPRÁVKA

JÁN TURAN

Nová jar v Bratislave

Chvelo sa mesto na predjari, Čakal hrad, Dunaj, Devin starý, matky sa báli o deti, na východ pohľad upretý. To mesto, čo má slávu v mene a v ktorom dnes tak dobre ti, hákovým križom znesvätené, slobode išlo v ústrety.

Nová jar všade siala kvety a slnko vyšlo spod mrakov. Zem ako obrus rozprestretý vitala ruských vojakov. Prišli k nám, ako chodia bratia, tak ako k svojim chodia blízki. Plakali matky od dojatia a skláňali tvár nad kolisky.

Tichý mier bijú zvony z veží, med vonia z tažkých okvetí. S kočkami matky na pobreží slniečku idú v ústrety. Všade smiech, všade radost samá tvárou i srdcom preletí. Dnes celé mesto od rána má na Slavín pohľad upretý...

Na tichých hroboch kvitnú kvety, vychádza slnko spod mrakov. Okolo hrobov zástup detí a zástup bratských vojakov. Prišli k nám, ako chodia bratia, tak ako k svojim chodia blízki. Plakali matky od dojatia a skláňali tvár nad kolisky.

NAŠA FOTOHADANKA

Kuchtová z Kacvína, Gražyna Kopaczka a Renáta Pojedincová z Nedece, Silvia Golonková a Edita Michaličková z Jurgova.

Naša snímka predstavuje známeho slovenského speváka, laureáta viacerých festivalov — domáciach i zahraničných, medzi ním Bratislavskej lýry. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

V Živote č. 369/89 sme uverejnili snímku Anny Dymnej. Knihy vyrebovali: Anna Šoltýsová a Katarína Kalatová z Vyšných Lapšov, Helena Ščurková z Novej Belej, Jozef Grobarčík z Oravky, Robert Paciga a Marta

VESELO SO ŽIVOTOM

Pýta sa Jarko priateľa svojej sestry: — Ty, počuj, prečo chodíš za mojou sestrou? To nemáš vlastnú?!

* * *

— Predstav si, my máme takého psa, ktorý nám každý deň nosí všetky noviny, čo sme si predplatili.

— No a čo? Náš nám nosí aj tie, ktoré sme si nepredplatili!

* * *

— Kam bežíš, Peter?

— Ach, som taký unavený, že bežím domov, aby som si rahol.

ČO JE TO?

Hoci na zámku nebýva, kráľovnou sa nazýva. Čo je to? (ánovalár ailečv)

Kto ma má vo vrecku, nemá v ňom nič. Kto som? (areID)

Kto bije a nemá ruky? (ecdrS)

●

Kto sa najväčšimi chváli cudzim perím? (anireP)

Lastovičky

Pozrite sa, deti, hore,
lastovičiek letí more.

Letia z teplých krajov sem,
na voňavú, čerstvú zem.

Pod krídlami majú jar.
Bača, fúkaj do fujár!

HELENA BUCHTOVÁ

Narcis

Stojí narcis v záhrade,
stojí v plnej paráde.
Na hlave má hviezdičku
a v nej zlatú trubičku.

Na tú zlatú trubičku
vytrubuje pesničku:
trala-lala, šiki-šik,
ja mám zlatý lampášik.

Večer

Ked' sa dníček zošeri,
večer pojde do dverí.
Mama berie zásteru,
chystá chutnú večeru.

MIROSLAV FLORIAN

Pecivál

Pročpak šnek
nevytáhne patu z domečku?
Nestúně?
Nemá horečku?
Kdepak —
zavře se na závoru,
přítel si nehledí,
celé dny prosedí
u televizoru.

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

Živo, veselo

Mo - je mi - lé, pre - mi - le - né ja - ho - dy,
ved' mi o - ny po - pa - da - li do vo - dy.
Kto vás do - sta - ne, nech vás do - sta - ne,
nech - že sa len mo - jej mi - lej kri - da ne - sta - ne.

**Moje
milé,
premilené
jahody**

2. Moje milé, premilené maliny,
padli ste mi do hľbokej doliny.
Kto vás dostane, nech vás dostane,
nechže sa len mojej milej krvda nestane.
3. Moje milé, premilené černice,
padli ste mi do hľbokej studnice.
Kto vás dostane, nech vás dostane,
nechže sa len mojej milej krvda nestane.

O nohách, které nechtely poslouchat

V první třídě byl Milan Chudík úplně zdravý. Nohy mu běhaly samy, oči se smály. A tu pojednou v druhé třídě tenhle zdravý chlapec onemocněl.

Přišla na něj nemoc, co se nedá vyléčit prášky, ba ani vypotit v posteli. Byla to zvláštní nemoc, že ji na Milana nikdo nepoznal. Protože oči měl pořád veselé, nohy bystré a zdravé.

A právě tyto bystré nohy ho jednoho dne přestaly poslouchat. Ne že by Milan najednou padl na zem a nemohl vstát. To ne. Nohy ho nosily dál, jenže ne tam, kam chtěl Milan, ale kam chtěly ony samy.

Například skončilo vyučování a Milan věděl, že má jít do družiny. Ale jen došel na konec chodby, nohy se samy od sebe obrátily, sebehly ze schodů a hurá na ulici. Co měl chudák Milan dělat? Sel, kam ho nohy nesly.

Potom se nemoc rozšířila i na ruce, začaly také dělat co chtěly, a nakonec Milana přestala poslouchat i hlava.

V první třídě mu fungovala bezvadně. A teď: Milan sedí nad úkolem, hlavu opírá chvíli o jednu, chvíli o druhou ruku, okusuje pero, skrábe se za uchem. Čtyřikrát čtyři! Včera nám nasolili jedenáct gólů, běduje hlava. Milan napíše výsledek: jedenáct.

Nemoc se zhoršuje, Milan už skoro vůbec nemůže dělat, co by chtěl. Má už z počtu dvě nedostatečné (ještě je ani maminec neučkal), a nohy ho znova nesou na dvůr, ruce šermují hokejkou... Úkol na zítra zase nebude...

Jenže ve škole panuje nemilosrdný pořádek. Bud' máš úkol, nebo ti přibude třetí nedostatečná.

A věru že přibyla.

Tedy, taková je ve škole spravedlnost. Ani nemoc chudákově Milánovi neuznají.

Dobré ráno

Povedz: „Dobré ráno!”
princezníčka malá.
Bábika už dávno
z vankúšika vstala.

Ukáž, ako srnka
z postieľky von skočí.
Pozrite sa, mrnká,
zakrýva si oči.

Pod perinkou skrytá
hlavu nabok vešia.
Bábika sa pýta:
„Povedz, budeš lepšia?”

MILAN TUMA

MILÉ DETI! Tentokrát sme pre vás pripravili jedinú otázku, na ktorú nájdete odpoveď na našom obrázku. Ktoré z týchto zvieratiek dávajú mlieko, ktoré vajíčka? Odpoveď nám pošlite do redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek a presnú adresu. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knihy.

ZO ŠÍREHO SVETA

PECE — FILMOVÉ HVIEZDY. Max Waldhauser z Mnichova je majiteľom zbierky starých pecí. Zo stoviek exemplárov, ktoré vlastní, najstarší pochádza z roku 1770, a najnovší — z roku 1900. Vášnivý zberateľ získava pece v opustených domoch, na zbúraniskach a skálkach starého železa. Pece z jeho nezvyčajnej zbierky boli veľká vystavané na osobitných výstavách a použili ich aj ako dekorácie na scénach divadiel a pri nakrúcaní filmov.

STAROVEKÝ KANÁL. Mohli pôvodní obyvatelia Ameriky budovať kanály a zavlažovať slnkom sušovanú pôdu ležiacu i niekoľko kilometrov od riek a jazier? Americkí vedci už poznajú odpoveď na túto otázkou. A je to kladná odpoveď. Geológovia a geodeti, ktorí skúmali pobrežie rieky Colorado objavili zvyšky zavlažovacieho kanálu vybudovaného pred viac ako tisícročím. Nálezy dokumentujú, že túto umelú vodnú cestu s dĺžkou okolo 5,5 mil (približne deväť kilometrov) vybudovali Indiáni s celom zavlažovať suché pôdy štátu Arizona.

Otázkou však zostáva, ako a čím Indiáni vyryli tento kanál. Samozrejme, mnohé otázky zostávajú naďalej bez odpovede, existujú iba dohady a hypotézy. Jedno je však celkom isté: podobný kanál bolo možné vybudovať iba spojením úsilím viačích indiánskych plemien žijúcich v susedstve. Známe je, že v Arizone sa v tom čase nachádzalo viacero indiánskych osád. Napokon i dnes, napriek mnohým desaťročiam metodického a svetoznámeho potlúčania týchto domorodcov obyvateľov Ameriky, sa v Arizone nachádza okolo 40 percent celej plochy indiánskych rezervácií v USA. Z dejín je zná-

me, že v čase rozkvetu indiánskych osád často medzi nimi prichádzalo k drobným či väčším rozbrojom. Nájdene zavlažovacie kanály však svedčia o tom, že Indiáni vždy medzi sebou len nebojovali, ale aj spolupracovali.

PENIAZE Z PLASTOV. V Austrálii zavádzajú novinku — peniaze z plastických látok. Prvá takáto bankovka sa dostala do obchodu pri priležitosti osláv 200-ročného jubilea krajiny. Jej hodnota je desať austrálskych dolárov. Vývoj tejto bankovky však bol mimoriadne nákladný a vyzial si finančie vo výške (v prepočte) 300 miliónov korún. Plasticá bankovka je, saomrejme, veľmi odolná voči opotrebeňiu a navyše ju možno umývať.

VIEŠ, ŽE...

ŠTVORNOHÍ BEŽCI. Napriek všeobecnej mienke slon, aj keď veľa váži, nie je pomalý zvieratom. Výskumy uskutočnené v národných parkoch Zimbabwe dokázali, že slon väčiaci 4 tony vie bežať rýchlosťou až 40 km/hod. Pochádza z obrovských chobotnatcov dávnych geologickej obdobia. Dodnes sa zachovali iba dva druhy slonov — indický a africký, vyšší ako indický. Tretí, mamut, vymrel pred ok. 10 000 rokmi. Slony možno krotiť a naučiť pracovať. Kartaginci používali slony ako bojové zvieratá, ktoré nielen niesli na chrbtoch obrnené vežičky s luostrelcami, ale sa aj same zúčastňovali boja.

Najrýchlejším zvieratom na svete je gepard. Počas honby za koristou na otvorených miestach dosahuje rýchlosť až 110—120 km/hod. Svojim zrýchlením prevyšuje dopravné prostriedky, ktoré zostrojil človek, totiž za dve sekundy beži už rýchlosťou 72 km. Nedokážu to ani najrýchlejšie autá.

O niečo horšimi bežcami sú antilopy, ktoré bežia rýchlosťou

80—96 km/hod. a nosorožce, ktoré dorastajú do dĺžky 3,4 m a výšky 1,6. Keď sú podráždené môžu bežať rýchlosťou 56 km/hod. Pre človeka sú nebezpečné aj africké byvoly, ktoré môžu bežať rýchlosťou 45 km/hod. Takou istou rýchlosťou bežia i najrýchlejšie vtáky na svete — pštrosy. Zasa tavy, ktoré denne môžu prejsť 140 km a veľmi dlho nemusia piť, ako domáce zvieratá sú ešte stále cenné najmä tam, kde nie je možné sa dostať autom.

Největší tank všech dob, nazvaný Maus II, chtěli zavést Němci koncem II. světové války. Vážil 192 tuny. Válka však skončila a Němci ho nestačili použít.

Těžko uvěřit, ale žijeme na planetě — houpače. Sovětí vědci zjistili, že Slunce a Měsíc působí rovněž na zemskou kůru, která se pravidelně zvedá asi o metr. Pulsování zemského povrchu souvisí s měsíčními fázemi. Nejsilnější vliv na naši planetu mají úplněk a nový měsíc.

Nejtěžším živým objektem na Zemi je kalifornská sekvoje, která roste v národním parku v Kalifornii. Je 83 metrů vysoká, obvod kmene měří 24,11 m a váží podle odhadu přes 2 tisíce tun.

V Japonsku vyvinuli technologii výroby betonu, jehož trvanlivost se odhaduje na více než 500 let.

Napísanie zákona je níčim, ale snaha zaviesť ho do života je všetkým (Demostenes)

Vytrvalým smrtelníkom sa bohovia horlivě ponárajú na pomoc (Zaratustra)

Každý robí nejakú kalculáciu, ktorú nazývame nádejou (Platon)

Úsmev je ako slnko, ktoré odháňa chlad z ľudskej tváre (V. Hugo)

Zeny je ľahko prehliadnúť, lebo každá z nich je výnimkou z pravidla (Vittorio de Sica)

Najbelšiu cenu závisí hryzie zo zadu (Shakespeare)

Všetky veľké pravdy sú zo začiatku rúhaním (B. Shaw)

Sloboda nie je anarchiou — naopak — spája sa s úctou k právu (R. Kipling)

Priatelia nemajú záujem o búrk, ktoré prežívajú, ale radi využívajú tvoju loď (A. Camus)

Zrkadlo je najlepším miestom pre inzeráty, aby padli do oka žene (James Joyce)

AKO SA UČIŤ JAZYK

V našich životopisoch píšeme o pasívnej znalosti anglického, francúzskeho či nemeckého jazyka, ale čo to znamená v praxi? Už v niektorých škôlkach učia jazyky, v základných školách je povinná ruština, po vyučovaní mnohých detí sa učia cudzie reči v záujmových krúžkoch a v lyceích, priemyslovkách a na vysokých školách sa ďalej učia západné jazyky. Prečo teda je naša znalosť jazykov tak spätná, keď sa ich toľko rokov učíme?

Lingvisti tvrdia, že sa učíme zle. Cudzie jazyky ovláda najväčšie percento ľudí vo Švédsku, Dánsku, Holandsku a Švajčiarsku. Pričom sa cudzím jazykom učia nie v súkromných školách, polosúkromných alebo v druž-

stevných kurzoch, ale jednoducho v škole. A o výučbe jazyka na škole rozhoduje čas, ktorý škola pre daný predmet má.

Minimálny čas, ktorý človek potrebuje, aby sa naučil cudziu reč — tvrdia teoretici — je 1500 hodín vyučovania. Samozrejme existujú aj ľudia jazykovo mimoriadne nadaní, ale pravidlá platia pre priemerne schopných.

Teda — je potrebných 1500 hodín, aby sme natoľko ovládali cudziu reč, aby sme ju potom mohli iba zdokonaľovať. Ale zároveň je dôležité vhodné rozloženie hodín a to tak, aby jedna vyučovacia hodina pripadala na deň: jedna — ale každý deň.

Ak sa dieťa učí súčasne v škole ruštinu a napr. súkromne angličtinu, nič neprekáža, aby ten istý deň malo dve hodiny: pravda, nie jednu za druhou. Samozrejme, čím skôr sa dieťa začne učiť jazyky, tým sú výsledky lepšie. Ale to neznamená, že vý-

učba sa musí začínať už v škôlke. Dieťa v predškolskom veku dobre neovládá materinskú reč, a preto by sa nemalo začať vyučovať cudzieho jazyka. Za optimálny čas pre začiatok vyučovania cudzej reči sa považuje obdobie základnej školy, ale nemusí sa začínať od prvej triedy. V prvých triedach má žiak toľko nových povinností, že zavedenie ďalšej — vyučovania jazyka — je priam škodlivým zaťažením. Stačí, ak sa dieťa začne učiť cudziu jazyk v tretej triede. Ale potom to musí byť jedna hodina vyučovania denne.

Je metóda 1500 hodín rozložených na hodinu denne vhodná i pre dospelých? Niekoľko, kto sa chce naučiť cudziu reč, lebo napr. cestuje služobne do cudziny, začína sa na kurz. Vyučovanie je spravidla dvakrát do týždňa — po dve alebo dokonca tri hodiny. Tento čas je preto ustálený, že sa vychádza z predpokladu, že dospelí ľudia si každý deň nemôžu nájsť čas pre výučbu cu-

dzej reči. Lingvisti však tvrdia, že je lepšie učiť sa súvisle, no menej hodín denne, ale za optimálny považujú počet 1500.

Pomáhajú vo výuke cudzieho jazyka platne, magnetofónové nahávkry a diafrozitivy? Áno, ale iba ako didaktické pomôcky. Nesmieme tieto „módnosti“ považovať za záračné metódy. Ľudia počúvajú, že sa niekoľko naučí cudziu reč „za dva týždne“ audiovizuálnou metódou, v spánku apod. Sú to myty, ktoré šíria obchodníci. Záračné metódy neexistujú, keďže kapacita mozgu dnešného človeka nie je neobmedzená. Museli by sa nám mozog zmeniť, aby sme sa mohli cudziu reč naučiť v spánku. Výuka si vyžaduje plnú aktivitu mozgu, preto aj plné vedomie.

Vyučovanie cudzieho jazyka by však malo zahŕňať i učebnice, i platne, pásky a diafrozitivy. Ide o to, aby do výuky boli zapojené viaceré zmysly — zrak a sluch — vtedy si jazyk rýchlejšie osvojíme.

Model: Móda

Model šiat je zhotovený zo splývavého vlneného úpletu. Strih šiat je veľmi jednoduchý a zároveň praktický. Pás šiat je predĺžený a jemne nariasený. Rukávy sú raglánové a namiesto goliera je stojačik. Tento model šiat navrhujeme štíhlym ženám.

Túto sezónu sú módne dlhé svetre, ktoré sa nosí tiež namiesto sukni. Pulóver je biely s čiernymi vzormi. Ženám, ktoré pletú, uverejňujeme postup práce.

VELKOSŤ: 46.

MATERIÁL: 400 g bielej a 200 g čiernej tenkej vlny. Ihlice č. 2,5.

VZORY: hladký džersej (lice — hladko (o. pravé), rub — obrátene (o. leve). Motív vzoru je zakreslený na schéme.

SKÚŠKA VLNY: 29 očiek a 31 riadkov = 10 cm².

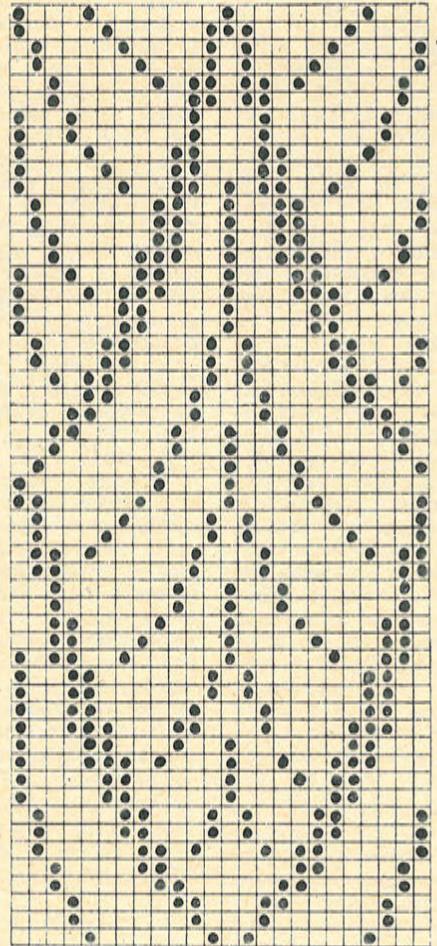
PREDNÝ DIEL: pletieme od plieč smerom k spodnému okraju pulóvra.

Vzor podľa schémy začnete vyplietať od 2. riadku. 1. riadok vzoru opakujete 14×. Na ihlice naberieť bielu priadzou 60 očiek a začnete pridávať na plecia po stranách dielu 5×7 očiek v každom 2. riadku. Pokračujete rovno 8 riadkov a opäť pridávate 6×1 očko v každom 8. riadku. Od 62. riadku začnete diel rozširovať pridávaním 3×1, 1×2 a 2×3 očiek v každom 2. riadku. V 74. riadku ste diel rozšírili na 164 očiek. Pokračujete rovno 30 riadkov a začnete po stranach uberať 5×1 očko v každom 30. riadku. Od 180. riadku pletiete rovno ešte 14 riadkov čierrou priadzou.

ZADNÝ DIEL: pletiete rovnako ako predný.

RUKÁV: pletiete od hlavice smerom k spodnému okraju rukáva. Na ihlice naberieť 40 očiek bielu priadzou. Začiatok a postup vyplétania motívu je rovnaký ako na prednom diele. Hlavicu rukáva rozširujete pridávaním po jeho stranach 4×3, 3×2, 5× (1,2), 10×1, 2×2 a 2×3 očiek v každom 2. riadku. Diel ste v 64. riadku rozšírili na 146 očiek. Pokračujete rovno 6 riadkov a začnete uberať 14×1 očko v každom 6. riadku. Od 134. riadku upletiete rovno ešte 14 riadkov čierrou priadzou.

ZOSTAVENIE: hlavice rukávov poskladáte v strednej časti do protizáhybov tak, aby veľkosťou zodpovedali obvodu prieramkov predného a zadného dielu, na ktoré ich príjijete strojom. Okraj prieckrníka zahnete do mierneho oblúka a na rubu po okraji ručne príjijete. Zošijete rukávy a boky pulóvra. Čierne lemy na okraji bokov a rukávov zahnete na rub a tam ich po obvode za každé očko ručne príjijete.

ZAPALENIE STAWÓW U KONI

Zapalenie stawów powstaje najczęściej od uderzenia, kopnięcia czy odgniecenia. Najbardziej narażone są na urazy stawy: nadgarstkowy (przy potknięciach się i upadkach konia) skokowy i kolanowy (miejscie najczęstszych kopień). Zapaleniem stawów sprzyjają również zazębienia. Przez uszkodzoną skórę (otarcia, drobne rany) mogą przedostać się do stawów zarazki i wywołać bardzo trudne do wylecenia ropne zapalenia stawów. Niektóre ropne zapalenie stawów u młodych koni jest następstwem zolów. U żrebiąt zapalenie stawów występuje przy chorobie zakaźnej przychówka zwanej kulawizną żrebiąt. Przy zapaleniu stawów obok silnej kulawizny występuje znaczny obrzęk stawu, który jest gorący i bolesny. Cieplota ciała jest zazwyczaj podwyższona, przy ropnym zapaleniu może dochodzić do 40 stopni. Chorego konia należy jak najprędzej zaprowadzić do lecznicy, a jeśli silnie kuleje wezwąć lekarza na miejsce. Zapaleniu stawów zapobiega się podobnie jak zwichtnięciom — przez dobre pielęgnowanie i prawidłowe użytkowanie konia a zwłaszcza przez ostrożne jeżdżenie po złych do

przebycia drogach. W porę i stannie należy leczyć konie chore na choroby zakaźne, jak zolzy i kulawizna żrebiąt.

WLOGACIZNA (SZPAT)

Jest to dugo trwające, przeuelle zapalenie stawu skokowego koni, przy którym na wewnętrznej stronie kończyny tworzą się narośla kostne. Wlogacizna najczęściej występuje tylko na jednej z nóg tylnych. Jest to przeważnie wada zmniejszająca w znacznym stopniu prędkość konia do pracy. Skłonność do wlogacizny jest dziedziczna, to znaczy przekazywana przez rodziców na potomstwo. Do wystąpienia wlogacizny może przyczynić się także zbyt wcześnie opręzanie młodych koni, ciężka praca i wrodzona nieprawidłowa postawa nóg. Choroba rozwija się powoli i trudno ją zauważyc. Charakterystycznym objawem wlogacizny jest to, że kulawizna jest większa przy ruszaniu konia z miejsca, a w czasie ruchu zmniejsza się lub nawet zanika. Przy omacywaniu dolnej części stawu skokowego wyczuwa się twardy, niebolesne zgrubienie na wewnętrznej stronie nogi. Zgrubienie kostne nie zawsze jest widoczne, w tych wypadkach konie z wlogacizną poznaje się po charakterystycznym, tak zwanym „chodzię kogucim”, koni z wlogacizną zbyt nagle podsuwa chorą nogę i za bardzo zgina ją w stawie skokowym. W celu rozpoznania wlogacizny przy kupnie konia podnosimy się po kolei każdą z tylnych nóg i trzymając ją za staw

pęcinowy przyciska do brzucha konia. Po pięciu minutach nogę puszcza się i konia zmusza do ruchu. Koń z wlogacizną odczuwa ból chorej nogi i trzymając ją uniesioną do góry skacze na trzech. W sprawie tego schorzenia trzeba poradzić się lekarza.

CHOROBY NARZĄDÓW ROZRODCZYCH TRYKÓW

Rany moszny — zranienie worka jądrowego może powstać wskutek skałeczenia ostrym przedmiotem najczęściej podczas przeskakiwania przez ogrodzenie lub ugrzytanie przez inne zwierzęta. Rany powierzchowne goją się szybko. Rany głębokie, przy których są uszkodzone jądra, są niebezpieczne dla zwierzęcia. Do rany dostają się zarazki i powodują zakażenie. Przy ranach głębokich zdarza się, że jądra wypadają z moszny. Rany, jeżeli już są, należy utrzymywać w czystości, przemywać je wodą ułtlenioną lub roztworem nadmanganianu potasu. Jeżeli rana jest głęboka, należy zaraz po wypadku zwrócić się do lekarza celem zaszycia.

Zapalenie napletka — Przyczyną zapalenia napletka jest zanieczyszczenie go piaskiem lub kurzem oraz rozkładanie się mazii powlekającej błonę śluzową. Błona śluzowa jest silnie zaczerniona, obrzęknięta i pokryta śluzem, zmieszany z ropą. Czasem występują na niej owrzodzenia. Nie leczone zapalenie może objąć całe narządy rozrodcze a nawet krocze. W worku jądrowym gromadzi się wtedy ropna, cuchnąca ciecz i leczenie

nie daje już żadnego efektu. W początkowym okresie schorzenia, należy plukać błonę śluzową roztworem kwasu borowego, lub roztworem nadmanganianu potasowego, smarować maścią penicylinową lub sulfamidową. Jeżeli po 2–3 dniach nie stwierdzi się wyraźnej poprawy, należy zwrócić się do lekarza.

ZARAŻLIWA BIEGUNKA PROSIĄT

U prosiat bardzo często pojawia się zakaźna biegunka. Chorują wtedy wszystkie prosięta w chlewie zarażając się jedne od drugich, powodując duże straty. Chorobę wywołują te same zarazki co zaraźliwa biegunkę u żrebiąt i jagniąt. Zarazki wywołujące biegunkę żyją zawsze w jelitach zwierząt, ale gdy zwierzę jest silne dzięki dobrym warunkom nie pada na tą chorobę. W rozprzestrzenianiu się biegunki dużą rolę odgrywają nowozakupione chorze prosięta. Zarazki przenoszone są ze sztuk chorych na zdrowe za pośrednictwem kału i moczu. Pierwsze oznaki biegunki pojawiają się wkrótce po urodzeniu, prosięta są smutne, nie chcą jeść i gorączkują (temperatura wynosi 40,5–41,5 stopnia) oraz stale leżą. Następnie pojawia się biegunka, kał jest początkowo papkowaty i żółty, potem zaś wodnisty, pienisty i szabobiący często z domieszką śluzu i krwi. Kał oddawany jest bardzo często, a później wyplynie nieustannie. Skóra chorych prosiąt staje się blada, szara, a później pokrywa się strupami. W miarę rozwoju choroby zwierzę-

ZUZKA VARÍ

CO NA OBĚD?

VODŇANSKÁ ROŠTENÁ. Rozpočet: 4 roštěnky, 80 g oleje, 120 g cibule, 50 g hladké mouky, sůl, pepř, 100 g sterilované zeleniny, 150 g žampiónů, 20 g sardelové pasty.

Naklepané roštěnky osolíme, opepríme a opečeme na části tuku. Na oleji po opékání zpěníme půl cibule do zlatova, přidáme roštěnky, podlijeme vodou a dusíme doměkká. Hotové roštěnky vyjmeme, zaprášíme moukou, zasmažíme, zalijeme vývarem a dobře provádíme. Šálu přeceďme na roštěnky, převaříme a přidáme na zbylému tuku podušené drobně krájené žampióny, cibuli, sterilovanou zeleninu a dochutíme sardelovou pastou. Vhodnou přílohou je dušená rýže.

RYBÍ FILÉ DUŠENÉ S CIBULÍ. Rozpočet: 600 g rybího filé, 2 středně velké cibule, 2 lžice másla, 3–4 lžice rajčatového protlaku, sůl, 1 lžice strouhaného křenu, 2 lžice citrónové šávy, 1/2 šálku bílého vína.

Rybí filé nakrájíme na 8 dílků, osolíme, zakapeme citronem a po-prášíme moukou. Cibuli nakrájíme na proužky, vložíme na rozhřáté máslo a necháme zesklovat. Potom přidáme filé a po obou stranách je opečeme dozlatova. Ohřev musí být mírný, aby

cibule nezahnědla. Přidáme rajčatový protlak nebo kečup zředěný vínem, podle potřeby mírně podlijeme a přikryjte dusíme. Při podávání posypeme porce filé strouhaným křenem. Pokrm podáváme s vařenými brambory, které poléváme vydušenou štavou.

SAMPINÓNÖVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 200 g čerstvých šampiňónov, zelená petržlenová vňať, 40 g masla, trocha rasce, na hrot noža potlčeného muškátového kvetu, 40 g hladkej múky, 1 dl sladkej smotany, 1 žltok, pažítka.

Očistené šampiňóny pokrájame na tenšie plátky. Na masle spenime lyžicu zelenej petržlenovej vňate posekanej nadrobno, trocha potlčenej rasce a muškátového kvetu, přidáme pokrájané šampiňóny a pražíme asi 10 minut. Potom zasypeme múkou, za stáleho miešania oprážíme, zalejeme polievkou z kosti alebo zo zeleniny a pomaly varíme asi 20 minut. Hotovú polievku ochutnáme smotanou rozšľahanou so žltkom a posekanou pažítkou.

SAMPINÓNÖVÉ PAMPÜSIKY. Rozpočet: 18 středně velkých šampiňónov, olej na vyprážanie. Plnka: 80 g cibule, 50 g masla, 100 g vareného masa (údeného, bravčového, kuracieho a pod.), 2 vajcia, 100 g tvrdého syra, mleté čierne korenie, sol'. Cestičko: 2 vajcia, 1 dl mlieka alebo smotany, 50 g hladkej múky, 100 g postrúhaného syra, sol'.

Tvrde čerstvé šampiňónové hlávičky očistíme a oloupeme. Polovicu hlávičiek naplníme plnkou, prikryjeme druhou polovicou hlávičiek a spojíme špáradlami. Pripravené hlávičky ponamáčame v hustejšom cestíčku a v horúcom oleji vyprážíme z oboch strán do cervena.

Plnka: Na masle a cibuli podusíme nožičky šampiňónov po-krájané nadrobno a zomleté máso. Potom zmes premiešame s vajcami a postrúhaným syrom, okoreníme a osolíme.

Cestičko: Vajcia rozmiešame s mliekom, postupne přidáme múku a postrúhaný syr, osolíme a vymiešame.

SALÁT

VÝŽIVNÝ ZELNÝ SALÁT. Rozpočet: 250 g kyselého zeli, 3 mrkve, 2 jablka, celer, 150 g tvarohu, citrónová šáva, sůl, menší cibule, cukr, 2 dl smetany.

Do kyselého zeli nastrouháme mrkev, celer, jablka a dobré promícháme. Tvaroh roztereme se smetanou, ochutnáme jemně usekanou cibuli, osolíme a podle chuti přisladíme. Připravený tvaroh smicháme se zelím a zeleninou a necháme uležet.

JARNÝ SALÁT. Rozpočet: 1 hlávkový šalát, 2 viazánky red-

koviek, 250 g mrkvy, 1/2 viazánky novej cibuľky, 200 g ovčieho syra, mleté čierne korenie, sol', 5 polievkových lyžic olivového oleja, 4 polievkové lyžice vínného octu.

Umytú a usušenú zeleninu nakrájame na menšie kúsky — šalát na rezance, cibuľku, mrkvú a redkovky na kolieska. Syr nakrájame na menšie plátky a zalejeme nálevom z oleja a octu, ktorý sme dobre rozmiešali so soľou a mletým čiernym korením.

OSLAVENCÚM

ROLÁDA. Rozpočet: 200 g mletých piškotů, 150 g másla, 150 g práškového cukru, 1 celé vejce, 2 lžice rumu; náplň: 100 g másla, 100 g práškového cukru, 2 lžice kakaa, 1 lisovaný vařený žloutek.

Přísady smicháme v misce, vyracujeme těsto a na pocukrováném pergamenovaném papíru rozválíme 5 mm tlustou placku, naneseme 3–4 mm tlustou vrstvu náplně a pomocí papíru zavineme roládu. Necháme ji dva až tři dny v chladničce odležet. Z rolády pak krájíme asi 0,5 cm silné plátky. Zabaleny v aluminiové fólii se nekazí a vydrží v chladnou dva až tři týdny.

VANILKOVÝ KRÉM. Rozpočet: 2 dl sladkej smotany, 50 g cu-

ta słabną. Choroba trwa 2–5 dni, po czym prosiąta padają wskutek zupełnego wyczerpania, czasem przed śmiercią występują drgawki. Największa śmiertelność przypada na okres pierwszych 14 dni życia. W razie zauważenia pierwszych objawów choroby należy zwrócić się do najbliższej lecznicy i postępować według wskazówek lekarza. W zapobieganiu, należy zapewnić prosiętom dobre warunki utrzymania i odpowiednie pomieszczenie i racjonalne żywienie nie tylko prosiąt, lecz również i mąciory. Prosięta nie mogą przebywać w zimnych, wilgotnych i nie zabezpieczonych przed przeciągami chlewach, szczególnie szkodliwe są dla nich betonowe podłogi. Maciorek należy karmić paszą świeżą, a przechodząc na inną karmę trzeba to robić stopniowo. Koryto powinno być zawsze czyste, a nie dojedzone resztki karmy usunięte. W celu zniszczenia zarazków należy czyścić i odkażać chlewy, a także sprzęt używany do karmienia i pielęgnowania świń. W okresie letnim maciora powinna otrzymywać zielonkę, a w zimie dobrą kiszonkę. Trzeba unikać zbyt wczesnego odsadzenia prosiąt od mąciory, ponieważ wtedy u małych łatwo występuje biegunka. Prosięta odłącza się od mąciory w wieku około 2 miesięcy. Przyzwyczajenie prosiąt do nowej karmy winno następować powoli. Tak samo należy postępować przy pojeniu mlekiem krowim, które jest dla prosiąt ciężko strawne.

HENRYK MĄCZKA

kru, 3 žltky, vanilkový cukor, 10 g masla, 2 lyžice rumu alebo ovocnej šťavy.

Do sładej smotany alebo mlieka zamieściam cukor, žltky, maslo, vanilkový cukor a vo vodnom kúpeli šľaháme, až kým zmes nezhustne. Potom krém odstavíme a miešame až do vychladnutia. Na zlepšenie chuti pridáme do krému rum alebo pomarančovú, prípadne inú, ovocnú šťavu.

ŠETRÍME V KUCHYNI

ZEMIAKOVÝ SALÁT. Rozpočet: 600 g varených zemiakov, 1 kyslá uhorka, 2 vajcia, 1 kyslasté jablko, cibuľa, soľ, mleté čierne koreniny, trocha octu, niekoľko lyžic majonézy.

Uvarené zemiaky pokrájame na malé kocky, kyslú uhorku na plátky a vajcia uvarené na tvrdzo, olúpané jablko a cibuľu na malé kúsky. Zmes premiešame, podľa chuti osolíme, okoreníme a okyslíme. Nakoniec zlahka primešame majonézu. Salát necháme vychladnúť, uložíme na misu a ozdobíme štrúrkami vajec uvarených na tvrdzo.

ODPOVEDĚ:
Odkud kam? — 1-B, 2-C, 3-A

OPLATY CELNE PRZYWOZOWE (2)

CIĄG DALSZY Z NR. 3/89

Nie opłaca się właściwie przywozić do kraju spirytusu (alkoholu etylowego) rektylkowanego, wyrobów spirytusowych czystych i gatunkowych, likierów, wodek czystych i gatunkowych, kremów, koniaków, itp., bowiem cło od każdego litra wynosi 1.000 zł. Natomiast 1800 zł za kilogram zapłacimy przywożąc tyton i wyroby tytoniowe.

Pomyślanie też o muzykach. Od przywożonego instrumentu muzycznego oraz części i akcesoriów muzycznych elektronowych i elektromechanicznych pobiera się cło w wysokości 6.000 zł/szt., pozostałe — bez cła. Posiadaczy video i magnetofonów zainteresuje zapewne fakt, że za każdą przywiezioną (sprawdzoną) taśmą magnetofonową zapłacą 300 zł cła, a za każdą taśmą magnetywidową — 1000 zł. Mowa o taśmach magnetofonowych i magnetywidowych stosowanych w sprzęcie elektronicznym poważnego użytku, bowiem cło od pozostałych taśm magnetowidowych i magnetofonowych wynosi 6.000 zł za kg. Na koniec omawiania taryfy celnej przywozowej dodajmy, że cyfrowe płyty dźwiękowe i wizyjne są obłożone clem w wysokości 1500 zł/szt.

Jak widać lista towarów objętych taryfą celną przywozową została zredukowana do minimum. Ogólnie można powiedzieć, że liberalizacja przepisów i stawek celnych poszła w kierunku wytyczonym przez reformę gospodarczą. O ile bowiem stosunkowo wyższym niż uprzednio clem obciążono towary zwane luksusowymi sprzętem video, radiowo-televizyjny, itp.) o tyle nie ma obecnie żadnych barier celnych, jeśli chodzi o sprawozdania z zagranicy towarów, jakie można z powodzeniem wykorzystać do prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek. Tak więc najwięcej skorzystali ci, którzy chcą za własne środki dewizowe sprowadzić z zagranicy maszyny i urządzenia służące dalszej produkcji i wpływające na zaopatrzenie naszego rynku wewnętrznego.

OPLATY OD WYWOZU

Wiedząc co można z zagranicy przywieźć bez cła, a co po jego uiszczeniu, warto wiedzieć również co można i na jakich warunkach wywieźć z kraju za granicę. Obowiązująca od 1 stycznia br. taryfa celna wywozowa liczy niewiele więcej pozycji od taryfy przywozowej, różni się od niej jednak w zasadniczy sposób. O ile bowiem wymiar cła w przywozie jest określony kwotowo, o tyle cło w wywozie stanowi wielokrotność wartości towaru, w

ujęciu procentowym. System takiego obowiązuje od lat i dopóki nie uporamy się z naszymi trudnościami gospodarczymi — nie ma co liczyć na inne rozwiązanie.

Ale ad rem. Wywóz z kraju wyrobów z metali nieszlachetnych nawet pokrytych metalami szlachetnymi, oraz wyrobów brązowniczych (odlewów) i kowalstwa artystycznego jest możliwy po opłaceniu cła w wysokości 100 proc. wartości, natomiast kamieni szlachetnych i ozdobnych — również pochodzenia organicznego, a także wyrobów z nich, wyrobów jubilerskich, grawerskich i pokrewnych (oprócz nakryć stołowych srebrnych i srebrzonych), złotniczych, dewocjonali i wyrobów kultu religijnego — nawet z kamieniami szlachetnymi i ozdobnymi, również pochodzenia organicznego, monet — po opłaceniu cła w wysokości 200 proc. wartości. W takiej samej wysokości clem (a wiec 200 proc.) obłożone są wywozowane kosmetyki, wyroby perfumeryjne, farmaceutyczne, chemii gospodarczej i materiały fotochemiczne.

Bez cła można wywieźć szkło stołowe i galanteryjne oraz wyroby choinkowe, zaś kryształy — po opłaceniu cła w wysokości 50 proc. ich wartości. 200-procentowym clem obciążona jest porcelana stołowa i galanteria porcelanowa, pozostałe zaś wyroby ceramiki szlachetnej wytwarzane do 1945 roku (porcelana, porcelit, fajans, kamionka, itp.) — 100-procentowym.

Również 100 proc. cła trzeba zapłacić przy wywozie mebli, wyrobów stolarskich i ze słomy oraz galanterii drzewnej. Wywóz dywanów, chodników, kiliów, gobelinów, narzut, kap i innych wyrobów przemysłu tkanin dekoracyjnych oraz wyrobów ażurowych i pasmanterijnych welnianych, bawełnianych i bawełniano-podobnych jest możliwy po opłaceniu 200 proc. cła od ich wartości, pozostałych — po opłaceniu 100 proc. cła. Bez cła wywozimy polskie stroje ludowe kompletne oraz ich części z materiałów pospolitych — oprócz obuwia i futrzanych, natomiast cło w wysokości 50 proc. wartości obowiązuje przy wywozie kierpcy i pantofli domowych, chociaż okrycia, ubiory z tkanin i dzianin (łącznie z okryciami na futrze) oraz obuwie wszelkie (w tym gumowe i tekstylno-gumowe) wywozimy za opłatą 300 proc. cła od wartości towaru. Z 200-procentowym clem trzeba się liczyć, gdy mamy zamiar wywozić skóry futrzane wyprawione, barwione i szlachetne oraz wyroby z nich: odzież skórzana i ze sztucznej skóry; wyroby kaletnicze, galanteryjne nieskórzane i z substytutów skóry oraz parasole.

Lepiej opłaca się wywozić wyroby spirytusowe czyste, gatunkowe, wyroby winiarskie, piwo, wódę mineralną i napoje bezalkoholowe. Na nie nie obowiązuje cło. Dobrze jednak jest pamiętać, że nie wszystkie kraje pozwalają bezkarnie wwozić na swoje terytorium alkohole. Latwiej przyjdzie przekonać zagranicznych celników, że niczym nie grozi wwóz polskich grzybów suszonych, zwłaszcza że można ich bez cła wywieźć z Polski do 0,25 kg. Nieśmiały pozostałe wyroby przemys-

lu spożywczego, produkty upraw polowych i ląkowych oraz pieczarki można wywieźć po uiszczeniu cła w wysokości 300 proc. wartości. Ale i samo cło nie załatwia tutaj sprawy, gdyż na wywóz tych towarów niezbędne jest pozwolenie.

Bez cła wywozimy wydawnictwa prasowe (w pojedynczych egzemplarzach każdego numeru, choćby skompletowane i oprawione) oraz wydawnictwa dziale we i akcydensy (książki, atlasy, encyklopedie, słowniki, albumy, nuty, mapy i ich reprinty), reprodukcje dzieł sztuki, kalendrza, plakaty, prospekty, dokumenty i aktua, reprodukcje fotograficzne na wszelkim podłożu, nalepkę filumenistyczne w ilości do 100 szt. itp. — wydane po 1945 roku, znaczki pocztowe i podobne filatelistyczne polskie w ilości do 30 szt. wydane po 1970 roku.

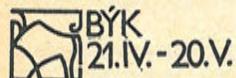
Gorzej jest z wywozem pianin i fortepianów. Najpierw trzeba się postarać o pozwolenie, a potem opłacić cło, w wysokości 300 proc. wartości. Pozostałe instrumenty muzyczne, ich części i akcesoria wywieść można po opłaceniu cła w wysokości 200 proc. Zabawki z materiałów włókienniczych pochodzenia polskiego można wywieźć opłacając cło w wysokości 20 proc. ich wartości, ale już wywóz pozostałych zabawek i gier towarzyskich, artykułów politechnicznych: modeli, mikronapędów i urządzeń do sterowania modelami, zestawów narzędzi do majsterkowania, itp. — zależy od opłaty 100 proc. cła.

Wolny od opłat celnych jest wywóz taśm magnetofonowych i magnetowidowych (z zapisem i bez), płyt gramofonowych, płyt dysków dźwiękowych i wizyjnych, itp. do zapisu dźwięku i obrazu. Podobnie bez cła jest możliwy wywóz wyrobów pamiątkarskich i dekoracyjnych oraz sztucznej biżuterii, objętych nawet innymi pozycjami taryfy opóźnionej: kiliów, gobelinów, chodników i dywanów innych niż ręcznie tkane i wiązane, wytwarzonych po 1945 roku sposobem rękodzielniczym z materiałów pospolitych (w tych choinki z two rzewy sztucznych) — jeżeli ich wartość w przesyłce nie przekracza 100.000 zł. Pozostałe, w tym także nadwyżki ponad kwotę 100.000 zł są obłożone clem w wysokości 50 proc. wartości. Wreszcie bez cła wywozimy obrazy, grafiki i rzeźby wytwarzane z materiałów pospolitych, wykonane po 1945 roku. Natomiast wszelkie towary, nawet objęte innymi pozycjami taryfy wywozowej, wytwarzane przed 1945 rokiem, można wywieźć uiszczając 300 proc. cła.

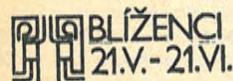
Na koniec dodajmy, że na wywóz towarów w ilościach wskazujących na handlowy charakter przesyłki wymagane jest pozwolenie, a oprócz tego opłata celna w wysokości 300 proc. wartości. Na pozostałe (nie wymienione w taryfie) towary obowiązuje cło 200 proc.

Przedstawiliśmy nam Czytelnikom obowiązujące aktualnie taryfy celne przywozowe i wywozowe. Mamy nadzieję, że poprawi się w ten sposób znajomość przepisów celnych rodaków, których przecież coraz większe zastępstwa udają się za granicę.

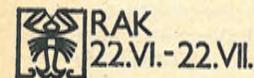
HVIEZDY O NÁS

Cakanie na finále sa preťahuje.
Začína to byť únavné, ale nech sa poteší obraz budúcnosti. Budeš sa mať čím pochváliť. Z pracovného plánu urob predovšetkým to, na čo čakajú tvoji šéfovia. A potom sa pokúšaj začať niečo nové, náročnejšie, čo by ti prinieslo uznanie a peniaze.

Zatiaľ sú váhy ešte v rovnováhe, ale máš možnosť prevážiť ich na stranu úspechu. Práve teraz musíš využiť výsadu, ktoré si kedyž získal a dožadovať sa svojich práv. Máš v rukách všetky potrebné karty, okolnosti sú tiež priznivé. Pozorne si vypočuj radu skúsenej osoby, ktorá ti je naklonená.

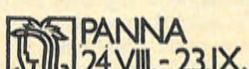

Ako obvykle ti pomáhajú (alebo už pomohli) priatelia a známi. Vďaka im uskutočníš všetky plány včas, bez zbytočnej nervozity a ponáhľania. Môžeš sa tiež spoľahnúť na psychickú podporu svojich najbližších. Aj keď máš práce a starostí viac než

dost, nemôžeš nariekať: všetko navôkol ti praje.

Ak si zničený zážitkami a celkovou situáciou, počkaj ešte s definitívnym rozhodnutím. Koniec koncov nik tým nič nestratí a zhromaždený kapitál stojí za to využiť. Osoba, ktorú chceš prijať za spoločníka si tvoju dôveru plne zaslúži.

Z odstupu všetko vyzerá trocha ináč. Aj táto rozlučka ti priniesie viac prospechu ako škody. Osoba, o ktorú sa obávaš, si vie celkom dobre s povinnosťami poradiť a zároveň sa učí samostatne myslieť a konat. Nestrachuj sa, všetko bude v najlepšom pořadku.

Situácia sa trocha skomplikovala, ale priznaj sa, že si si to v značnej miere zapričinil svoju tvrdohlavosťou sám. Nečuduj sa najnovším rozhodnutiam, prijmi ich pokojne. Často sa stáva, že to, čo na začiatku bolo zlé, zme-

ní sa na dobré. A ty máš šťastie na netypické riešenie situácií.

peniaze, ale aj výdavky budú značné.

Tvoja dobrá vôľa bude iste odmenená. Ti, ktorí zavinili tvoje ťažkosti, majú výčitky svedomia. Nevracaj sa k tomu, čo bolo. Život prináša nové dojmy a zážitky a pomáha zabudnúť na to, čo sa stalo. Neodvracaj sa chrbotom k tým, ktorí by chceli napraviť svoje chyby. Myslia to skutočne úprimne a v budúcnosti ti môžu byť prospěšní.

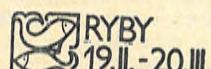
Nechce sa tí do práce, najradšej by si nič nerobil, ale musíš sa konečne zmobilizovať. Práve teraz je dobrá príležitosť, aby si uskutočnil aj tie najnáročnejšie plány. Prajú ti ľudia, priaznivé sú aj okolnosti. Len v citovom živote sa na oblohe objavia mráčiky, ale nebude to nič väzne.

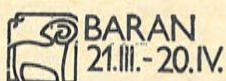
Všetko okolo teba sa mení, preto aj ty by si na mal pozrieť na svoje problémy trochu ináč než doposiaľ. Vypočuj si rady skúsených ľudí; nemusíš sa vždy podľa nich riadiť, ale snaž sa na vlastné problémy dívať s odstupom, teda tak, ako ich vidia iní. Potešia tā neočakávané väčšie

V práci máš príjemné ovzdušie, všetci si ľahko pre tvoju pracovitosť a výtrvalosť. V rodine máš príjemnú klimu a plné vzájomné pochopenie. Využi toto dobré obdobie, čoskoro ti pribranú povinnosti (aj keď nie nadľho). Nevyhýbaj sa spoločenským priležitosťiam: zoznámiš sa s novými ľuďmi a nadviažeš zaujímavé kontrakty.

Nezabúdaj, že nielen ty máš požiadavky, rovnako nároky má i tvoj partner. Mnoho problémov by sa vyriešilo, ak by ste sa vedeli dohodoviť. Stačí trocha dobrej vôle z oboch strán. Snažte sa čo najrýchlejšie o porozumenie. Čas uteká a čím neskôr sa pokúsite dohodnúť, tým to pre vás bude ľahšie.

Koncom mesiaca ľahko vŕtajú nové dojmy a zážitkov, keď sa v tvojom živote objaví ďalšia ľudia, na ktorú čakáš a ktorú si si vysníval. Nič si nerob z nepochopenia a často aj ušpiatáčových poznámok svojho okolia. Oni ešte nevedia, čo to pre teba znamená. Srdečnosť a porozumenie nového partnera ti všetko vynahradí.

NÁŠ TEST

Jsi člověkem úspěchu?

Každá doba má svého hrdinu. Tvoří ho ekonomicke podmínky, literatura, umění, obyčeje. Chceš-li vědět, zda i ty máš možnost stát se „hrdinou naší doby“, člověkem úspěchu, přečti si naše otázky a odpověz na ně. Za každé „ano“ si připočti 5 bodů, za „ne“ nic.

1. Jsi přesvědčen, že je pro tebe snadné naučit se novým úkolům?
2. Patříš k osobám, které dovedou najít dobré stránky i v záporných jevech?
3. Jsi praktický?
4. Děláš rád různé zkoušky?
5. Soupeříš rád s jinými v úsilí o dosažení nějakého cíle?
6. Soudíš, že politický systém je nejdůležitějším determinantem lidského štěstí?
7. Plníš rád úkoly tak těžké, že na ně sotva stačíš?
8. Umíš se soustředit a intenzívne přemýšlet o jednom problému?
9. Jsi spokojen s pomery ve své rodině?
10. Všímáš si atraktivních osob druhého pohlaví?
11. Věříš v „sílu peněz“?

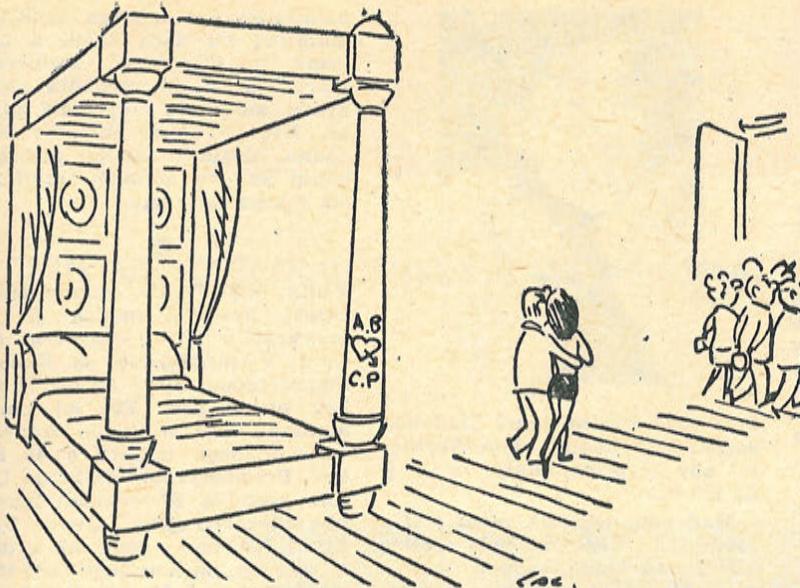
12. Máš blízkého přítele nebo přítelkyni?
13. Pokládáš za důležitou péči o zevnějšek?
14. Máš nějaké hobby?
15. Jsi celkově zdravý?
16. Byl tvůj vztah s otcem dobrý?
17. Soudíš, že konformismus může být někdy přímo užitečný?
18. Jsi věřící?

90—45 b.

Skvělý výsledek! Můžeš se stát „člověkem naší doby“. Jsi silný, výtrvalý, umíš dosáhnout od svého okoli to, na co máš podle tvého mínění právo. Neskrýváš své názory a sugestivně je hájíš. Věříš, že životní úspěch a peníze jsou pro tebe, a ne pro jiné. Jsi přesvědčen, že tvoji nejbližší tě mají rádi a přátelé si tě váží. Máš jich mnoho, pomáháš jim v potřebě. Tvoje okoli od tebe čerpá sílu a energii. Patříš k těm, které musí být všude vidět. Potřebuješ čin. Pro uspokojení této potřeby uděláš mnoho. A dokonce všechno. Jen nej, a dosáhneš úspěchu!

40—0 b.

Musíš mnoho změnit ve svém přístupu k světu, abys našel místo v první řadě hrdinů dnešní doby. Nevíra v sebe tvoří ve tvém životě začarované kolo. Mysliš, že každý úspěch je mimo tvůj dosah. V jiných lidech, věcech, systémech. Peníze pro tebe nejsou protějškem k dosažení velkých cílů, ale často špinavou nutností, bez níž si ti druži, kterým nerozumíš, nedovedou představit štěstí. Snad dokonce myslíš, že nedostatek peněz je v našich podmínkách důkazem poctivosti? Musíš změnit způsob myšlení. Pamatuji — „Myšlení tvoří skutečnost“!

— Prečo už nespievate?
— Lekár mi zakázal.
— Vážne? Aj on býva vo vašom dome?

— Má to výkon asi jednej konseknej sily...

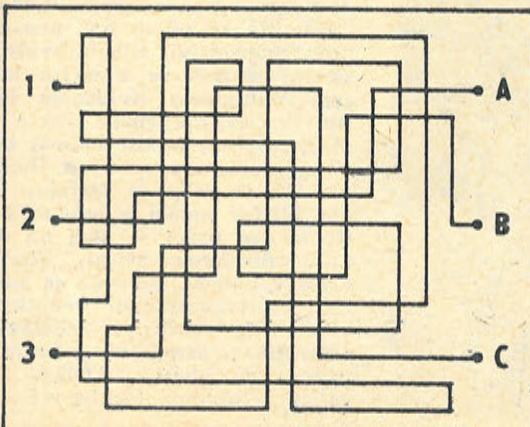
VIEŠ — NEVIEŠ?

Ujko na obrázku je murár. Viete, ktoré dva z týchto nástrojov pri svojej práci nepotrebuje?

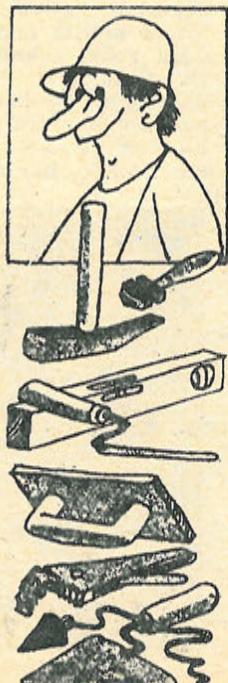
ODKUD KAM?

Jednoduché bludiště můžete zdolat snadno, pokud budete mít dost času. Ale pozor — k přesnému určení, do kterého písmene se dostanete z 1, 2 a 3, nesmíte spotřebovat více než 30 sekund.

(Odpověď na str. 29)

DOKÁŽEŠ TO?

JMÉNO VĚSTÍ

JIŘÍ — jméno odědávna velmi oblíbené, i dnes ho rodiče často dávají svým synům. Jiří je nadaný, ale není příliš systematický. Rád se pěkně obléká, má rád hudbu, zábavu, ceni si dobré knihy a filmy. Má úspěchy u žen, ale při volbě partnerky velmi přebírá. Všeobecně ho považují za lehkomyšlného a domyslivého. Ve skutečnosti je vážný a stále hledá smysl života. Po svatbě se mění ve svůj prospěch. Nejčastěji je prvorozéný synem v rodině inteligence. Má ještě bratra a sestru. Má humanistické a umělecké nadání a končí také studia v těchto oborech. Může být hercem, a to velmi populárním. Má rád květiny, stromy, rostliny, miluje přírodu v každé podobě. Nikdy nezklame v potřebě. Zbožňuje výlety, cestování a rušnou životosprávu. Dožívá se vysokého věku, všichni ho mají rádi. Má sklon k otylosti, ale to mu nepřekáží v úspěších u žen. Žení se s hezkou, energickou a moudrou dívkou, která je dobrou manželkou. Díky pracovitosti a zručnosti jeho ženy je v jeho domácnosti všechno dostačuje. Rychle získá byt, chatu a auto. Nejčastěji mává dvě děti, které jsou mu podobné a mají i podobné schopnosti. Cení si rodinného ovzduší a jeho dům je otevřen všem příbuzným i přátelům.

TADMIR

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale ved' to nevadí pozrieť sa občas do snára. Ved' je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa

vám snívala:

Sirota — mäš príležitosť pomôcť nejakému človekovi; byť ňou — veľké starosti.

Sieť rozhodená — robíš nečisté obchody; visieť v nej — nechás sa nahovoriť na bezpravie; zamotať sa do nej — zamiluješ sa na smrť; roztrhaná — odhalíš lešť nepriateľa; pliesť alebo viazať ju — radosť.

Sito — vedieš märnotratný život; naberať ním vodu — musíš lepšie pouvažovať o svojich činoch; kupovať ho — nešťastie v manželstve; niečo ním preosievať — prepadneš s nejakou prosbou.

Skaly — práca a námaha; ísť po nich — splnenie tvojich želani; padnúť v nich — strata priateľa alebo príbuzných; veľmi vysoké — veľké plány.

Skákat — robíš si starosti; do vody — niekto ťa chce oklamáť; cez priekopu — zbaviš sa dlžob.

Barany — máš viacéj šťastia ako rozumu.

Pivnica: ísť do nej — šťastie; byť v nej — nemoc; nenachádzať cestu von — oceňuj správne všetky okolnosti; padnúť do nej po schodoch — nastanú zlé časy.

Skriňa — stojíš pred nejakým tajomstvom; v ktorej trčí kľúč — nejaké tajomstvo sa ti prejaví; otvorená — tvoje tajomstvo je prezradene; kúpená — blahobyt; niečo v nej skrývať — musíš sa obmedziť.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupiec (redaktor naczelny), Areta Fedak (operowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcyjny).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkowá, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkowa, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišnic, Lýdia Mšalová, Dominik Surma.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

CENA PRENUMERATY: kwartalnie 300 zł, rocznie 1200 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmują RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 178.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 22.III.1989 r., podpisano do druku 4.V.1989 r.

FRANCOUZSKÝ ZPĚVÁK JOHNY HALLIDAY byl před dvaceti lety nesmírně populární. Jeho ženou byla rovněž zpěvačka Sylvia Vartanová, s níž se později rozvedl. Dnes je mu 45 let a jeho sláva už hasne. Na estrádě se však objevil jeho dvaadvacetiletý syn David.

David vždycky chtěl následovat otce (kterému je ostatně velmi podobný) a již několik let zkoušel štěstí jako rockový zpěvák. Bez velkého úspěchu...

Nyní se touha mladého Hallidaye začíná plnit. Jeho dlouho-hrající deska „True Cool“ má opravdový úspěch. Další desku chce David nahrát s vlastním otcem. „Výborně si spolu rozumíme a jsem rád, že budeme spolu pracovat,“ řekl. Matka, Sylvia Vartanová, se zatím na synově kariéře nepodílí. Tvrď se však, že by možná byla ochotna s ním zazpívat, aby svým jménem pomohla jedináčkovi. Na snímku: David Halliday.

MÁRIA SHRIVEROVÁ je známou novinářkou najväčšej americkej televiznej siete CBS. Veľa cestuje, možno ju stretnú v New Yorku a Los Angeles, ten istý týždeň v Jordánsku a Pakistáne, o niekoľko dní v Havane. Robí interview so známymi politikmi, prednedávnom s Benazir Bhuttovou, prvou ženou — premiérkou v islamských krajinách. „Chcela som byť novinárkou už od detstva — snáď preto, že som bola stále v blízkosti politiky, stretávala som mnohých známych novinárov“ — hovorí Mária. Nečudo: jej matka Eunice je rodená Kennedyová, teda Ted Kennedy, ako aj už nežijúci Robert a John F. Kennedyovci boli jej ujcamí. Napriek príbuzenskym vzťahom Mária začína v televízii skromne v zákluse. Keď dospela k záveru, že už je čas, aby sa ukázala na obrazovke, šéfomia jej povedali: „Cože s takýmto výzorom? Dievča, najprv sa postaraj o seba!“ Mária teda schudla 10 kg, naučila sa maľovať, česať — a dnes je jednou z najatraktívnejších amerických novinárok. Tej istej mienky je i Arnold Schwarzenegger, bývalý „mister Universum“ a známy filmový herc, ktorý sa s Máriou oženil pred dvomi rokmi. Na snímke: Mária Shriverová pred kamerami TV.

KNIEŽA HERCOM. Dejiny jeho rodu sú staré takmer 1000 rokov. Pochádzajú z neho piati pápeži, nespočetné množstvo kardinálov, vojenských veliteľov, diplomatov. Knieža Urbano Colonna di Sciarra Barberini Rario Sforza — lebo o nom je reč — má úplne odlišné záujmy než jeho veľkí predkovia. 27-ročný driečny knieža, sa zaujíma predovšetkým o film. Hral už v niekoľkých filmoch, bol medziiným jedným z partnerov Marcella Mastroianniho a s Nastassiou Kinskou nakrúcal dokonca „posteľové“ scény. V najbližšom čase zahrá vo filme, v ktorom sa v hlavnej úlohe predstaví svetoznámý tenorista Plácido Domingo.

Majiteľ historického a veľmi dlhého priezviska nehrá vo filme pre peniaze. Tie nepotrebuje, jeho rod je naďalej nesmierne bohatý. Robí to pre zábavu a trochu preto... že sa nudí. Knieža Urbano je ešte vždy slobodný. Veľa sa hovorí o jeho flirtoch, o.i. s americkou herečkou Farah Fawcettovou alebo princeznou Stefanou z Monaca, ale pekný Urbano sa akosi nemôže rozhodnúť pre manželku... Na snímke: talianske knieža — herc.

NÉCO O MADONNE. Bylo jí osmnáct, když přijela do New Yorku z rodného mestečka Rochester. Nastehovala se do pokojku v podkroví bez jakéhokoliv příslušenství. Dnes je Madonna Louisa Cicconeová superhvězdou, má několik Platinových desek a je milionářkou. Sině při jejich koncertech praskají, díky jejímu jménu mají úspěch i filmy, v nichž vystupuje, ačkoliv je kritika neuznala za dobré. Madonna vystupovala už i na Broadwayi, kde měla velký úspěch na scéně. Založila vlastní filmový ateliér „Siré Pictures“, kde chce natáčet náročné filmy s vlastní osobou v hlavní roli.

Během deseti let divka z Rochesteru získala slávu a stala se výbornou podnikatelkou. Je narozená, tvrdá, často nepříjemná. Sama říká, že se taková stala v letech, kdy bojovala o to, aby se prosadila, aby neskončila tak jako mnoho děvčat z provincie na newyorském dně. Chová se nepříjemně i ke svým fanům. Ti, ktorí se po koncertu podaří dostat se k ní s prosbou o autograf, uslyší většinou „dej mi pokoj“ nebo něco přímo neslušného. V den svých třicátých narozenin hrála na Broadwayi. Šatna

byla plná květin, které Madonna rozkázala vyhodit z okna. Nechtěla, aby ji připominaly, že je ji už třicet...

Madonna neustále mění styl i zevněšek. Nedávno byla krátké ostřihanou blondýnkou à la Marilyn Monroeová, dnes je brunetkou s dlouhými vlasy. „Vím, že lidi musím vždycky překvapit,“ říká. Na snímku: Madonna.

NAJMLADŠIA MATKA NA SVETE ... sa volá Marta Artunduagová, býva v malej osade Acevedo, 600 km na juh od Bogoty, hlavného mesta Kolumbie. Má 9 rokov. Mesiac pred deviatimi narodeninami sa stala matkou! Jej dcéruška po narodení vážila 2300 gramov, bola malým, ale zdravým dieťatom. Vyvija sa výborne...

Marta pochádza z chudobnej vidieckej rodiny. Jej matka — babička nemluvňa — má 30 rokov a otec 37 rokov. Marta je najstaršia zo šiestich detí. Rodičia tažko pracovali na poli, dievčatko sa muselo starat o mladších súrodencov. V horúcom podnebi Kolumbie dievčatá rýchlo dozrevajú, preto matka ani nebola veľmi prekvapená, keď sa Marta vo veku 6 rokov stala ženou. Nemala ani čas sýpat sa lekára, či je to normálne. Prežila šok, keď si všimla, že jej 8-ročná dcéra je tehotná. Naštastie sa v dedinke našli ľudia, ktorí povedali, že dievčatko treba previezť do nemocnice v Bogote. Gynekológ dr. Germando Gomez Corredor urobil v nemocnici ciársky rez — dieťa totiž nemohlo normálne porodiť svoje dieťa. Marta prežila operáciu — v jej veku veľmi nebezpečnú pre veľkú stratu krvi — mimoriadne dobre: už 36 hodín po pôrode mohla svoju dcérušku — malíčku Anu Luciu — kojiť. Ciársky rez urobili bezplatne, personál

nemocnice dal dokonca nezletilej mamičke do daru kočík a istú sumu peňazí, ktorú zozbieral. Marta sa za ne rozhodla kúpiť kravu, aby dieťa vždy malo mlieko. Kto je otcem dieťaťa? Nedvedno. Marta to nechce povedať, hanbi sa. Na snímke: najmladšia matka na svete.

YVES MONTAND, známy francúzsky herec a spevák je po prvýkrát v živote šťastný otcem! V manželstve so Simone Signoretovou, ktoré trvalo 34 rokov nemal deti. Po jej smrti Montand žije s Carole Amielovou, mladšou takmer o 40 rokov. Prednedávnom 28-ročná Carole porodila 67-ročnému hercovi vytuženého syna. Valentín Giovanni Jacques — lebo tak sa dieťa menuje, po narodení vážil 4200 gramov meral 52 cm. Otec je šťastný, iba občas sa obáva či syna stihne vychovať; ved keď Valentín zmaturuje, jeho otec bude mať 85 rokov.

STEFANIE, JAKOU NEZNÁME. Stefanie Powersová patrí k nejpopulárnejším a nejlípe vydávajúcim hercákam v Hollywoodu. Polské obecenstvo ji zná především z oblíbeného seriálu „Dédicte lásky“. Málokdo však ví, že slavná hvězda je polského původu; narodila se sice už v USA, ale podle všeobecného vydavatelství The World Almanac se doopravdy jmenuje Federkiewiczová. Stefanie mluví sedmi jazyky, mj. polsky a rusky. „Tém čresem mne naučila moje matka,“ vypráví Stefanie. Nevíme, kym byli její rodiče. V každém případě jako místo narození má v dokladech napsáno „Hollywood“.

Dnes 46-letá Stefanie je drobná — váží 45 kg a měří 158 cm. Je nesmírně energická a ctižádostivá. Má za sebou dvě nepodařená manželství. Dlouhotrvajú a šťastný svazek se známým hercem Williamem Holdenem (mj. Bulvár zapadajícího slunce a Most na řece Kwaï) skončil tragicky smrtelnou nehodou Holdenovej. Od té doby je Stefanie sama. Hodně natáčí a pokračuje v Holdenové práci — akci na obranu divokých zvířat, kterým hrozí vyhubení. Herečka se podílela na organizování vědeckých výprav do Afriky a vzdělávání odborníků; sama se zúčastnila výpravy do hlbob Afriky. Na snímku: Stefanie Holdenová.